

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Vangitsemisen edellytyksistä –

erityisesti perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta

OT00BD84-3001 Perus- ja ihmisoikeudet lainsäädäntö- ja oikeuskäytännössä

Pro gradu -tutkielma

Laatija:

Mira Latvanen

10.6.2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: OT00BD84-3001 Perus- ja ihmisoikeudet lainsäädäntö- ja oikeuskäytännössä

Tekijä: Mira Latvanen

Otsikko: Vangitsemisen edellytyksistä – erityisesti perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta

Ohjaaja: Veli-Pekka Viljanen

Sivumäärä: 66 sivua

Päivämäärä: 10.6.2025

Tutkielmassa tarkastellaan pakkokeinolain vangitsemisen edellytysten perus- ja ihmisoikeuksien mukaisuutta tutkintavankeuden osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön nojaten. Tavoitteena on selvittää, kuinka ihmisoikeustuomioistuin on soveltanut Euroopan ihmisoikeussopimusta tältä osin ja onko toisaalta kansallinen käytäntömme sen mukaista. Tutkimusongelma on merkityksellinen, sillä tällä hetkellä arvioidaan mahdollisia muutoksia pakkokeinolakiin vangitsemisen edellytysten osalta, johtuen korkeimman oikeuden ottamasta tuoreesta kannasta rikoksen vakavuuden toimimattomuudesta yksinomaisena perusteena.

Lähestymistapa on lainopillinen ja tutkimus kohdistuu voimassa olevan lainsäädännön reflektointiin. Pyrkimyksenä on luoda realistinen kuvaus sen nykytilasta oikeuskirjallisuuden ja tapaustutkimuksen keinoin, jotta voitaisiin selvittää tarkemmin mitä tulisi kehittää edelleen. Sääntelyn edistämiseksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö toimii ensisijaisena aineistona.

Tuloksista ilmenee kansallisten vangitsemissäännösten vastaavan pitkälti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöä edellytysten vaatimusten sekä yleisten periaatteiden osalta. Poikkeuksena on kuitenkin ylitörkeitä rikoksia koskeva säännös, jonka tutkimus osoittaa olevan ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa. Sen sijaan yleisten edellytysten näyttökynnys vaikuttaa asetuvan Suomessa jopa ihmisoikeustuomioistuimen standardeja korkeammalle tasolle.

Tutkielman perusteella vangitsemisen edellytyksiä koskevaa pakkokeinolain sääntelyä tulee muuttaa ylitörkeiden rikosten osalta, jotta se vastaisi paremmin ihmisoikeustuomioistuimen asettamia vähimmäisvaatimuksia vapausoikeuksien rajoituksille. Tämän vuoksi esitetään myös konkreettisia kehitysehdotuksia lainsäädännön uudistamiseksi. Monitieteellistä lisätutkimusta vangitsemisen tarkemmista perusteluista ja syistä niiden taustalla olisi suotavaa tehdä, ja toisaalta selvittää mahdollisten teknologisten innovaatioiden potentiaalia edistää epäillyn perusoikeuksia tutkintavankeuden aikana.

Avainsanat: ihmisoikeudet, oikeuskäytäntö, pakkokeino, perusoikeudet, tutkintavankeus

Sisällys

Vangitsemisen edellytyksistä – erityisesti perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta..I

Lähteet.....	V
Lyhenteet	XIV
Liitteet.....	XV
1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja rajaukset.....	2
1.3 Aineisto ja menetelmät	5
1.4 Tutkielman rakenne.....	6
2 Taustalla Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntö	7
2.1 Tutkintavankeuden lähtökohdat.....	7
2.1.1 Ihmisoikeustuomioistuimen rooli tulkitsijana	7
2.1.2 Ihmisoikeussopimuksen mukainen vapaudenriisto	7
2.2 Vangitsemisen edellytykset eivät täyttäneet.....	9
2.2.1 Buzadji v. Moldova	9
2.2.2 Maassen v. Alankomaat.....	12
2.2.3 Clooth v. Belgia	13
2.2.4 Bluks Savickis v. Latvia	15
2.3 EIT:n tulkintakäytäntö vangitsemisen edellytyksistä	16
2.3.1 Yleiset periaatteet.....	16
2.3.2 Perusteltu epäily syyllisyydestä.....	17
2.3.3 Olennaiset ja riittävät syyt	18
2.4 Euroopan ihmisoikeussopimus suhteessa kansalliseen lainsäädäntöön	22
3 Tutkintavankeuden kansallinen sääntelykehikko.....	25
3.1 Perustuslain mukainen vapaudenmenetys	25
3.2 Perustuslain suhde muuhun kansalliseen lainsäädäntöön	26
3.3 Pakkokeinolain vangitsemissäätelystä	27
3.3.1 Sääntelyn tarkoituksesta	27
3.3.2 Yleiset periaatteet.....	28
3.3.3 Yleiset edellytykset.....	30
3.3.4 Erityiset edellytykset.....	31

4	Kansallista oikeuskäytäntöä vangitsemisen edellytyksistä.....	35
4.1	Aiempi käytäntö.....	35
4.2	Tulkintalinjan muutos ylitörkeissä rikosepäilyissä.....	39
4.2.1	KKO 2024:20 (Ään.).....	39
4.2.2	KKO 2025:28 (Ään.).....	43
4.3	Suhde Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön.....	44
4.3.1	Yleisten periaatteiden vertailu	44
4.3.2	Vangitsemisen edellytysten oikeudellinen arviointi	45
5	Vangitsemisen edellytysten perustuslain ja ihmisoikeuksien mukaisuudesta	50
5.1	Ilmeinen ristiriita?.....	50
5.2	Arvio oikeustilasta.....	53
5.3	Lainsäädännön kehitysaskeleet: ehdotuksia pakkokeinolain vangitsemisen edellytysten perustuslainmukaistamiseksi.....	55
6	Lopuksi.....	60
6.1	Tutkimuskysymysten reflektointi	60
6.2	Johtopäätökset.....	62
6.3	Tulevaisuuden kehitystendenssi.....	64

Lähteet

Kirjallisuus

- Ashworth, Andrew – Redmayne, Mike, *The Criminal Process*. 3rd edition. Oxford University Press 2005.
- Bring, Thomas – Diesen, Christian – Andersson, Simon, *Förundersekning*. 5., uppl. Norstedts Juridik Ab 2019.
- Cherviatsova, Alina, *The European Court of Human Rights: Bringing Together Legal Systems*. *Baltic Journal of Law and Politics* 5(1) 2012, s. 99–116.
- Cook, Helena, *Preventive Detention – International Standards and Protection of the Individual*, s. 1–52 teoksessa Frankowski, Stanislaw – Shelton, Dinah (edit.), *Preventive Detention, A Comparative and International Law Perspective*. Martinus Nijhoff Publishers 1992.
- Dahlberg, Maija – Paso, Mirjami, *Kansallisen lainsäädännön, ihmisoikeussopimuksen ja unionin oikeuden tavoitteellinen tulkinta – mikä muuttuu?* *Lakimies* 7–8/2020, s. 925–953.
- Dahlberg, Maija, *KKO 2024:20 – Jaa/Ei/Tyhjä/Poissa? Korkeimman oikeuden täysistuntoratkaisu vangitsemisen laillisten perusteiden ja ihmisoikeusvelvoitteiden yhteensopivuudesta*. *Lakimies* 3–4/2024, s. 526–536.
- Dixon, Martin, *Textbook on International Law*, 7th edition. Oxford University Press 2013.
- Frände, Dan – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki – Vuorenpää, Mikko, *Prosessioikeus*. 5., uudistettu painos. Alma Talent 2017.
- Frände, Dan, *Finsk straffprocessrätt*. Edita Publishing Oy 2009.
- Fredman, Markku – Rautio, Lauri – Tolvanen, Matti – Viitanen, Marko, *Esitutkinta ja pakkokeinot*. 7., uudistettu painos. Alma Media Finland Oy 2025.
- Fredman, Markku, *Pakkokeinoasiat Helsingin kärjäoikeudessa*. *Defensor Legis* 3/2017, s. 353–367.
- Gialuz, Mitja – Spagnolo, Paola, *Reasonable length of pre-trial detention: rigid or flexible time limits? A study on Italy from a European perspective*. *European Criminal Law Review* 3(2) 2013, s. 220–231.

- Halijoki, Juha, Rikosprosessuaalinen vapaudenriisto, erityisesti pidättämisen ja vangitsemisen edellytyksiä silmällä pitäen. *Defensor Legis* 2/2001, s. 203–227.
- Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, *Perusoikeudet*. Alma Talent Oy 2005.
- Helesvirta, Jussi, Esitutinnan aloittaminen – Syytä epäillä -kynnys ja siihen liittyvä harkinta. *Edilex Referee-artikkeli* 24/2020. (www.edilex.fi/artikkelit/21080, Viitattu 1.4.2025).
- Helminen, Klaus – Lehtola, Kari –Virolainen, Pertti, *Uusi esitutkintalainsäädäntö*. 2., uudistettu painos. Lakimiesliiton kustannus 1990.
- Hildén, Mikael, *Perusoikeuksien yleisiä kysymyksiä*, s. 1–27 teoksessa Nieminen, Liisa (toim.), *Perusoikeudet Suomessa*. Kauppakaari Oyj 1999.
- Hirvelä, Päivi – Heikkilä, Satu, *Ihmisoikeudet*, Käsikirja EIT:n oikeuskäytäntöön. 2., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2017.
- Hirvonen, Ari, *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yleisen oikeustieteen julkaisuja (17) 2011.
- Hyttinen, Tatu, *Perustuslain etusija*. *Lakimies* 3–4/2024, s. 363.
- Jokela, Antti, *Rikosprosessioikeus*. 5., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018.
- Jonkka, Jaakko, *Eräitä näkökohtia perusoikeuksien toteutumisesta erityisesti rikosprosessissa*. *Lakimies* 8/1998, s. 1255–1270.
- Jyränki, Antero – Husa, Jaakko, *Valtiosääntöoikeus*. 2. painos. Helsingin Kamari Oy 2012.
- Kajala, Jani, *Rikoksesta epäillyn oikeudenmukainen oikeudenkäynti vangitsemisoikeudenkäynnissä*. *Defensor Legis Referee-artikkeli* 2/2021, s. 871–887.
- Karapuu, Heikki, *Perusoikeudet ja niiden toteuttaminen*. *Lakimies* 6–7/1999, s. 867–877.
- Kempen, Piet Hein van (edit.), *Pre-trial Detention. Human Rights, Criminal Procedural Law and Penitentiary Law, Comparative law*, Intersentia Publishing Ltd. 2012, s. 3–46.
- Kolehmainen, Antti, *Oikeustieteellisen opinnäytteen teoreettis-metodisia näkökulmia* s.106–134 teoksessa Miettinen, Tarmo (toim.), *Oikeustieteellinen opinnäyte* –

- Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy 2016.
- Launiala, Mika, Rikoksesta epäillyn vangitsemisen edellytyksistä, vaihtoehdoista ja liitännäisistä. *Defensor Legis* 1/2021, s. 138–158.
- Lavapuro, Juha – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin, Rights-based constitutionalism in Finland and the development of pluralist constitutional review. *Oxford University Press and New York University School of Law* 9(2) 2011, s. 505–531.
- Lavapuro, Juha, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen noudattamien tulkintaperiaatteiden kansallisesta sovellettavuudesta. *Defensor Legis* 4/2011.
- Lavapuro, Juha, Perustuslain 106 §:n ilmeisyysvaatimuksen vaikutuksista oikeuskäytännössä. *Lakimies* 4/2008, s. 582–611.
- Letto-Vanamo, Pia, Johdatus oikeuteen ja oikeudelliseen ajatteluun. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu. Unigrafia Oy 2020.
- Määttä, Kalle, Oikeuslähteoppi lakien tulkinnessa – IV Kansallinen oikeuskäytäntö oikeuslähteenä. *Asiantuntija-artikkeli*. Edilex Lakitieto Oy 2024.
- Määttä, Tapio – Paso, Mirjami, Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu. Unigrafia 2019.
- Markus, Jaakko, De lege ferenda -tutkimus prosessi- ja insolvenssioikeudessa. *Lakimies* 6/2023, s. 895–917.
- Martufi, Adriano – Peristeridou Christina, The Purposes of Pre-Trial Detention and the Quest for Alternatives. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 28(2) 2020, s. 153–174.
- Martufi, Adriano – Peristeridou Christina, Towards an Evidence-Based Approach to Pre-trial Detention in Europe. *European Journal on Criminal Policy and Research* 28(3) 2022, s. 357–366.
- Maurer, Fabio Mag, Release from Pre-Trial Detention in Theory and Practice in Modern International Criminal Justice in the Light of International and European Human Rights Standards. Doctoral Thesis. Universität Wien 2017.
- Mchedlidze, Nana, Application of Standards of the European Court of Human Rights by Common Courts of Georgia When Imposing Remand Detention. *Journal of Law* 2020(2), Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Press, s. 246–256.

- Nagy, Sarah, Use and Abuse of Pre-Trial Detention in Council of Europe States: A Path to Reform. *Loyola University Chicago International Law Review*, 13(2) 2016, s. 159–174.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna, Johdatus esitutkinta- ja pakkokeinolakeihin. Werner Söderström 2000.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna, Perusoikeudet rikosprosessissa, s. 149–175 teoksessa Nieminen, Liisa (toim.), *Perusoikeudet Suomessa*. Kauppakaari Oyj 1999.
- Ojanen, Tuomas, *Perusoikeusjuridiikka*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Unigrafia 2015.
- Ojanen, Tuomas, Perusoikeuspluralismi kotimaisessa tuomioistuimessa. *Defensor Legis* 4/2011, s. 442–445.
- Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti, *Euroopan ihmisoikeussopimus*. 6., uudistettu painos. Alma Talent 2018.
- Polgári, Eszter, In Search of a Standard: References to the Rule of Law in the Case-law of the European Court of Human Rights. *Vienna Journal on International Constitutional Law* 14(1) 2020, s. 43–69.
- Scheinin, Martin, Perustuslaki 2000 -ehdotus ja lakien perustuslainmukaisuuden jälkikontrolli: puoli askelta epämääräiseen suuntaan. *Lakimies* 6–7/1998, s. 1123–1131.
- Tolvanen, Matti – Kukkonen, Reima, *Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet*. Talentum 2011.
- Tuhkanen, Harri, Pakkokeinolain näyttökynnykset. *Lakimies* 6/2024, s. 846–871.
- Viitanen, Marko, 2024:20 Perustuslain etusija vangitsemisasiassa, jakson 2024:I luku KKO 2024:20 teoksessa Hoffrén, Mia (toim.), *KKO:n ratkaisut kommentein 2023–*. Alma Media Finland Oy, päivittyvä hakuteos.
- Viitanen, Marko, KKO 2019:99 Vangittuna pitäminen, jakso KKO:n ratkaisut kommentein 2019:II teoksessa Timonen, Pekka (toim.), *KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022*. Alma Talent Oy 2016–2022.
- Viljanen, Veli-Pekka, *Perusoikeuksien rajoitusedellytykset*. Alma Talent 2001.
- Viljanen, Veli-Pekka, *Perusoikeusuudistus ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset*. *Lakimies* 5–6/1996, s. 788–815.
- Viljanen, Veli-Pekka, Perustuslain etusija ja ristiriidan ilmeisyyden vaatimus, s. 309–323 teoksessa Tala, Jyrki – Wikström, Kauko – Impola, Kaj-Henrik, *Oikeus – kulttuuria ja teoriaa: juhlakirja Hannu Tolonen* 2005. Turun yliopisto 2005.

Virolainen, Jyrki – Pölönen, Pasi, Rikosprosessin perusteet, Rikosprosessioikeus I.
Alma Talent Oy 2003.

Virallislähteet

Council of Europe – European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the
Convention – Right to liberty and security 2025.

EOAK/6888/2017. Vangitsemispäätöksen perusteleminen. Eduskunnan
oikeusasiamiehen ratkaisu 29.8.2018.

EOAK/3085/2023. Lausunto rikosprosessin sujuvoittamista valmistelleen työryhmän
muistiosta. Eduskunnan oikeusasiamies 31.8.2023.

HE 14/1985 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle esitutkintaa ja pakkokeinoja
rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien
perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 181/1994 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle pakkokeinolain muuttamisesta.

HE 1/1998 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi.

HE 222/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle esitutkinta- ja
pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

HE 252/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja
järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 177/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain
muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 217/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pakkokeinolain ja
esitutkintalain muuttamisesta ja näihin liittyviksi laeiksi.

HE 217/2022 vp PeV 14.12.2022. Professori Tuomas Ojasen asiantuntijalausunto
eduskunnan perustuslakivaliokunnalle.

KM 2009:2. Esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistus, Esitutkinta-
ja pakkokeinotoimikunnan mietintö. Oikeusministeriö 2009.

LaVM 44/2010 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä esitutkinta- ja
pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

OM 2020:6. Rikosketjun LEAN-hanke, Selvityshenkilön raportti. Oikeusministeriön
julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2020:6.

OM 2022:15. Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi lainvalmistelussa.
Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2022:15.

OM 2025:18. Rikosprosessin sujuvoittaminen, Arviomuistio. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:18.

PeVL 4/1986 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi.

PeVL 2/1990 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvien lisäpöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä.

PeVL 33/2000 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

PeVL 66/2010 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

PeVM 10/1998 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi.

PeVM 25/1994 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66. Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje. Valtioneuvosto 2022.

Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Vahva ja välittävä Suomi, Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvosto 2023.

VN/21297/2023. Oikeusministeriön asettamispäätös pakkokeinolain muutostarpeiden arvioinnista.

Oikeustapaukset

KKO 1999:29

KKO 1999:30

KKO 20012:90

KKO 2004:26

KKO 2019:99

KKO 2021:42

KKO 2022:26

KKO 2024:20

KKO 2025:11

KKO 2025:28

Helsingin hovioikeuden päätös 4.12.2015 nro 15/1747

Helsingin hovioikeuden päätös 31.7.2020 nro 20/1050

Itä-Suomen hovioikeuden päätös 9.7.2021 nro 21/381

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden päätös 16.7.2020 nro 20/1056

Päätös 7.7.2007, Kanzi v. Alankomaat, 28831/04,

ECLI:CE:ECHR:2007:0705DEC002883104

Tuomio 27.6.1968, Neumeister v. Itävalta, 1936/63,

ECLI:CE:ECHR:1968:0627JUD000193663

Tuomio 10.11.1969, Stögmüller v. Itävalta, 1602/62,

ECLI:CE:ECHR:1969:1110JUD000160262

Tuomio 6.11.1980, Guzzardi v. Italia, 7367/76,

ECLI:CE:ECHR:1980:1106JUD000736776

Tuomio 26.6.1991, Letellier v. Ranska, 12369/86,

ECLI:CE:ECHR:1991:0626JUD001236986

Tuomio 12.12.1991, Clooth v. Belgia, 12718/87

ECLI:CE:ECHR:1991:1212JUD001271887

Tuomio 18.12.1996, Scott v. Espanja, 21335/93,

ECLI:CE:ECHR:1996:1218JUD002133593

Tuomio 17.3.1997, Muller v. Ranska, 21802/93,

ECLI:CE:ECHR:1997:0317JUD002180293

Tuomio 23.9.1998, I.A. v. Ranska, 28213/95,

ECLI:CE:ECHR:1998:0923JUD002821395

Tuomio 6.4.2000, Labita v. Italia, 26772/95,

ECLI:CE:ECHR:2000:0406JUD002677295

Tuomio 25.4.2000, Punzelt v. Tšekin tasavalta, 31315/96,

ECLI:CE:ECHR:2000:0425JUD003131596

Tuomio 18.12.2002, N.C. v. Italia, 24952/94,

ECLI:CE:ECHR:2002:1218JUD002495294

Tuomio 4.5.2006, Dudek v. Puola, 633/03,

ECLI:CE:ECHR:2006:0504JUD000063303

Tuomio 3.10.2006, McKay v. Yhdistynyt kuningaskunta, 543/03,

ECLI:CE:ECHR:2006:1003JUD000054303

- Tuomio 6.5.2008, Nart v. Turkki, 20817/04,
ECLI:CE:ECHR:2008:0506JUD002081704
- Tuomio 10.6.2008, Tase v. Romania, 29761/02,
ECLI:CE:ECHR:2008:0610JUD002976102
- Tuomio 6.11.2008, Mikhaniv v. Ukraina, 75522/01,
ECLI:CE:ECHR:2008:1106JUD007552201
- Tuomio 22.5.2012, Idalov v. Venäjä, 5826/03,
ECLI:CE:ECHR:2012:0522JUD000582603
- Tuomio 5.7.2016, Buzadji v. Moldova, 23755/07,
ECLI:CE:ECHR:2016:0705JUD002375507
- Tuomio 13.4.2017, Podeschi v. San Marino, 66357/14,
ECLI:CE:ECHR:2017:0413JUD006635714
- Tuomio 2.5.2017, Lisockij v. Liettua, 36249/14,
ECLI:CE:ECHR:2017:0502JUD003624914
- Tuomio 9.2.2021, Hasselbaink v. Alankomaat, 73329/16,
ECLI:CE:ECHR:2021:0209JUD007332916
- Tuomio 9.2.2021, Maassen v. Alankomaat, 10982/15,
ECLI:CE:ECHR:2021:0209JUD001098215
- Tuomio 21.2.2023, Hysa v. Albania, 52048/16,
ECLI:CE:ECHR:2023:0221JUD005204816
- Tuomio 13.6.2024, Bluks Savickis v. Latvia, 44570/19,
ECLI:CE:ECHR:2024:0613JUD004457019

Medialähteet

- Fredman, Markku – Lavapuro, Juha, Ihmisoikeudet eivät ole minkään maan sisäinen asia. Helsingin sanomat 25.9.2012. <https://www.hs.fi/mielipide/art-200002561656.html> (Viitattu 1.4.2025).
- Harju, Jukka, KKO:n linjaus aiheuttanut merkittävän muutoksen henki-rikoksista epäiltyjen osalta – Poliisi: ”Vastoin yleistä moraalikäsitystä”. Helsingin Sanomat 19.9.2024. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010671754.html> (Viitattu 5.3.2025).
- Harju, Jukka, Valvoja puuttuu poliisin ja oikeuslaitoksen hitauteen – ”Hyvä asia”. Helsingin Sanomat 7.1.2025. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010897543.html> (Viitattu 19.5.2025).

Härkönen, Rebekka – Kääriäinen, Juuso, Avointen rikosjuttujen määrässä raju kasvu – ja niitä ratkaistaan yhtä kauemmin. MTV Uutiset 26.8.2023.

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/avointen-rikosjuttujen-maarassa-raju-kasvu-ja-niita-ratkaistaan-yha-kauemmin/8765448> (Viitattu 19.5.2025).

Palmén, Tiia, Murhasta epäilty voi nyt päästä vapaaksi ennen oikeudenkäyntiä – Korkein oikeus puuttui vangitsemisen perusteisiin. MTV Uutiset 9.3.2024.

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/murhasta-epailty-voi-nyt-paasta-vapaaksi-ennen-oikeudenkayntia-korkein-oikeus-puuttui-vangitsemisen-perusteisiin/8893620> (Viitattu 24.5.2025).

Muut lähteet

Alma Insights, kirjakauppa. <https://kirjakauppa.almainights.fi/sivu/kirjailijat/viitanen-marko> (Viitattu 8.5.2025).

Fredman, Markku, @mfredman.bsky.social. Bluesky Social 4.3.2024.

Kemppinen, Heikki. Prejudikaattipalstalla OTT Heikki Kemppinen: Rikosepäilyä koskevat todennäköiset syyt ja vangitseminen (KKO 2025:11). Edilex 27.1.2025. (<https://www-edilex-fi.ezproxy.utu.fi/uutiset/94454>, Viitattu 1.4.2015).

Kirilov, Katja, Tutkintavankien vankiloihin sijoittamista ja vanginkuljetusta koskevan lainsäädännön uudistaminen. Tutkintavankien sijoittamista pohtivan työryhmän loppuraportti. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita –sarja 6/2021, 26.4.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20211119081227/7UvcoRpUP/2021-6_Tutkintavankien_sijoittamista_pohtivan_tyoryhman_loppuraportti.pdf (Viitattu 20.5.2025).

Lainkirjoittajan opas. <https://lainkirjoittaja.finlex.fi> (Viitattu 25.5.2025).

MOT-sanakirjat. <https://sanakirja-fi> (Viitattu 25.5.2025).

Työryhmä arvioimaan pakkokeinolain muutostarpeita. Oikeusministeriön tiedote 18.2.2025. <https://oikeusministerio.fi/-/tyoryhma-arvioimaan-pakkokeinolain-muutostarpeita> (Viitattu 5.3.2025).

Vanhanen, Teemu. Prejudikaattipalstalla käräjätuomari Teemu Vanhanen: Alle 18-vuotiaan rikoksesta epäillyn vangitsemisen edellytykset (KKO 2025:28). Edilex 12.3.2012. (<https://www.edilex.fi/uutiset/94454>, Viitattu 2.4.2025).

Lyhenteet

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus (SoPs 18–19/1990)
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
ETL	esitutkintalaki (805/2011)
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
Ibid.	ibidem, samassa paikassa
KKO	korkein oikeus
KäO	käräjäoikeus
OM	oikeusministeriö
PeV	perustuslakivaliokunta
PKL	pakkokeinolaki (806/2011)
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
RL	rikoslaki (39/1889)
VN	valtioneuvosto
Ään.	äänestysratkaisu

Liitteet

Liite 1. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioita ja päätöksiä tutkintavankeuden edellytyksistä

Liite 2. Kansallisten tuomioistuinten tuomioita ja päätöksiä tutkintavankeuden edellytyksistä

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

”KKO:n linjaus aiheuttanut merkittävän muutoksen henkirikoksista epäiltyjen osalta – Poliisi: Vastoin yleistä moraalikäsitystä” – HS, 10.9.2024.

Korkein oikeus (KKO) antoi 4.3.2024 ennakkopäätöksen 2024:20, joka herätti myös oikeusministeriön asettamaan vastikään työryhmän 13.2.2025 arvioimaan pakkokeinolaille (PKL, 806/2011) tehtäviä mahdollisia muutostarpeita.¹ Asettamispäätöksessä todetaan, että kyseisen korkeimman oikeuden ratkaisun seurauksena tulee tarkastella voimassa olevia vangitsemisen edellytyksiä koskevia säännöksiä.² Vaikka KKO katsoi lopulta vangittuna pitämislle olevan riittävät ja lailliset perusteet, oli pakkokeinolain säännöstä pelkästään epäillyn rikoksen vakavuuden perusteella pidettävä ilmeisesti Suomen perustuslain (PL, 731/1999) vastaisena Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT, ihmisoikeustuomioistuin) soveltamaan käytäntöön ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen eli Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS, ihmisoikeussopimus, SoPs 18–19/1990) velvoitteisiin nähden.

Mainittu korkeimman oikeuden ratkaisu toimii pohjana tälle tutkielmalle, sillä ajankohtaisuuden lisäksi, on sillä myös suuri ennakkopäätöksellinen arvo. Korkein oikeus tukeutui perusteluissaan vahvasti EIT:n käytäntöön, josta on saatavilla paljon tulkinnallista tukea pakkokeinolain säännöksen perustuslainmukaisuuden arviointiin edelleen vangitsemisen edellytyksiä arvioitaessa. Suomessa kansainväliset ihmisoikeussopimukset ovat vakiintuneet, erityisesti vuoden 1995 perustuslainuudistuksen seurauksena³, osaksi kansallista lainsäädäntöämme, ja tuomioistuimet ovat jo pitkään soveltaneet niitä päätöksissään – etenkin ylemmissä oikeusasteissa⁴.

Tänä päivänä lainsoveltajalta edellytetäänkin kykyä tulkita ja soveltaa sekä ihmisoikeusvelvoitteita että perusoikeuksia muuttuvassa oikeudellisessa kontekstissa.⁵ Tämä siitä huolimatta, että lähtökohtana vallitsee lakien perustuslainmukaisuuden valvonnan ennakkollisuus eli normiristiriidat pyritään välttämään jo lainvalmisteluprosessissa ja

---

¹ Oikeusministeriön tiedote 18.2.2025.

² VN/21297/2023, OM asettamispäätös 13.2.2025.

³ Ks. aiheesta tarkemmin *Viljanen* 1996, s. 789, *Jyränki – Husa* 2012, s. 87–88 ja 375 ja *HE 309/1993 vp*, s. 8–9.

⁴ *Hallberg ym.* 2005, jakso IV, kappale 3.

⁵ *Ibid.*

perustuslakivaliokunnan (PeV) tehtäväksi on perustuslain 74 §:ssä asetettu velvoite valvoa tulevien lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin sekä kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.⁶ Toisinaan, kuten tässä asianomaisessa tapauksessa, konflikteja saattaa silti ilmetä.

Perusoikeuksilla tarkoitetaan perustuslaissa turvattuja yksilöiden, ja toisinaan myös ryhmien, oikeuksia. Perustuslaki takaa perusoikeudet jokaiselle Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevalle henkilölle.⁷ *Ihmisoikeuksilla* tarkoitetaan puolestaan vakiintuneesti alueellisessa tai yleismaailmallisessa kansainvälisoikeudellisessa eli ihmisoikeussopimuksessa tunnustettuja oikeuksia, jotka on turvattu jokaiselle sopijaosapuolena olevan valtion oikeudenkäyttöpiirissä olevalle henkilölle. Ihmisoikeuksia luonnehtii erityisesti niiden jakamattomuus, luovuttamattomuus, universaalisuus: ne ovat perustavanlaatuisia, erityisiä, oikeuksia.⁸ Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen yhteydessä laajennettiin huomattavalla tavalla perusoikeuksien henkilöpiiriä ihmisoikeuksiin peilaten. Nykyään perusoikeudet kuuluvat pääsääntöisesti jokaiselle ihmiselle, henkilöön liittyvistä seikoista riippumatta⁹ – ja yleisestä moraalikäsitelmästä poiketen – myös vakavista rikoksista epäillyille¹⁰.

1.2 Tutkimuskysymykset ja rajaukset

Ajankohtaisuuden¹¹ lisäksi aihe valikoitui tutkielmaan, sillä se tarjoaa mielenkiintoisen ja hieman pragmaattisemman lähestymistavan tarkastella perus- ja ihmisoikeuksien mukaisuutta – sekä niiden muotoutumista – tutkintavankeutta koskevan oikeuskäytännön kautta. Kuten korkeimman oikeuden tapauksista myöhemmin ilmenee (ks. luku 4.1), kansallisesti oikeuskäytäntö on eronnut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen soveltamisohjeista vangitsemisen edellytysten osalta. Tämä on nyt murroksessa. Vangitsemisen edellytyksistä on kirjoitettu aiemmin, mutta ei kansallisella tasolla juurikaan tästä näkökulmasta, sillä vallitsevaa oikeustilaa on pidetty pakkokeinolain ja siten myös perustuslain mukaisena.

Eduskunta hyväksyi viimeisimmän pakkokeinolain kokonaisuudistuksen maaliskuussa 2011 ja voimassa oleva laki astui voimaan 1.1.2014¹². Tämänkin jälkeen PKL:a on päivitetty

⁶ Hallberg ym. 2005, jakso IV, kappale 1.

⁷ Ojanen 2015, s. 8–9.

⁸ *Ibid.*

⁹ Ks. *PeVM 25/1994 vp*, s. 3. Ks. lisäksi *Viljanen 1996*, s. 789, *Ojanen 2015*, s. 27 ja *Hildén 1999*, s. 10–11.

¹⁰ Ks. esim. *Ojanen 2015*, s. 33, jossa todetaan, että Suomessa perinteisesti pidettiin aikoinaan mahdollisena rajoittaa tiettyjen ihmisryhmien, kuten esimerkiksi vankien oikeuksia, yksinomaan vankeuteen perustuen.

¹¹ Ks. esim. Edilex-prejudikaattipalsta, *Kemppinen 27.1.2025*.

¹² *LaVM 44/2010 vp*, s. 59 jossa esitettiin myös erinomainen kannanotto: Nykyisin kumottu pakkokeinolaki oli säädetty vuonna 1987 eli ennen perusoikeusuudistusta. Tämän vuoksi myös PKL:n kokonaisuudistusta pidettiin tarpeellisena, jotta perusoikeudet voitaisiin ottaa tehokkaammin huomioon ja sääntely olisi johdonmukaisempaa.

aktiivisesti tähän päivään asti. Mielenkiintoista on, että vangitsemisen edellytyksiin on kiinnitetty tarkempaa huomiota vasta nyt, vaikka EIT linjasi niistä jo esimerkiksi tuomiossaan *Buzadji v. Moldova* 5.7.2016. Epäillyn vangitsemisen merkitys käytännössä on suuri, sillä siinä kajotaan niin perustavanlaatuisella tavalla yksilön oikeuksiin¹³.

Tutkielman tarkoituksena on antaa kokonaisvaltainen kuva kansainvälisoikeudellisen Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamien vapausoikeuksien merkityksestä kansallisessa oikeudenkäytössä tilanteessa, jossa henkilöä pidetään vangittuna ylitörkeästä rikoksesta perustaen vapaudenriiston vain rikoksen vakavuuteen. Määränä on myös tarkastella pakkokeinolakiin sisältyvän vangitsemissäätelyn mahdollisia kehityskohteita sen perustuslainmukaistamiseksi ja muuttamiseksi ihmisoikeusmyönteisemmäksi.

Tutkielman tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Kuinka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tulkinnut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan säännöksiä vangitsemisen edellytyksistä tulkintakäytännössään?
2. Ovatko pakkokeinolain säännökset vangitsemisen edellytyksistä, kun epäillään todennäköisin syin rikoksesta, ilmeisessä ristiriidassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytännön ja siten perustuslain 7 §:n kanssa?

2.1 Tulisiko pakkokeinolain säännöksiä vangitsemisen edellytyksistä perustuslainmukaistaa, ja jos, niin miten?

Perus- ja ihmisoikeudet Suomessa on turvattu kolmella eri tasolla: perustuslaissa, kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja Euroopan unionin oikeudessa.¹⁴ Kuitenkin, tässä tutkielmassa Euroopan unionin perusoikeudet sekä muut ihmisoikeussopimukset kuin EIS joiden osapuolena Suomi on, on rajattu käsittelyn ulkopuolelle. Myöskään erilaisia vapaudenriiston seuraamuksia, kuten vahingonkorvausta tai muutoksenhakekeinoja, ei tutkielmassa käsitellä.

---

¹³ Niemi ym. 2017, s. 869.

¹⁴ Ojanen 2015, s. 7.

Puhuttaessa vangitsemisesta, tarkoitetaan tässä yhteydessä nimenomaan vankeutta ennen tuomion antamista. *Tutkintavankeudella (pre-trial detention¹⁵, detention on remand)¹⁶* tarkoitetaan sitä aikaa, jonka rikoksesta epäilty viettää vangittuna ennen kuin asiassa annetaan lainvoimainen tai täytäntöön pantavissa oleva tuomio¹⁷. Sen määränä on varmistaa esitutinnan ja oikeudenkäynnin toteutuminen asianmukaisella tavalla,¹⁸ sekä tutkintavankeuslain (768/2005) mukaisesti estää rikollisen toiminnan jatkaminen. Kuten tutkimuskysymykset osoittavat, on huomio vahvasti ajallisesti esitutkinnassa ja syyteharkinnassa mutta toisinaan monet seikat voivat siitä huolimatta vaikuttaa vielä rikosprosessin myöhemmissä vaiheissa, esimerkiksi oikeudenkäynnin aikana. Koska ihmisoikeustuomioistuin ei ole tulkintakäytännössään tehnyt selvää eroa esitutinnan ja syyteenalaisten vapaudenriistojen välillä, on EIT:n aineistossa tulkittu molempia yhdessä. Tärkeänä rajauksena kuitenkin on, ettei pakkokeinoin *tuomitun* vangitsemisen edellytyksiä kuitenkaan tarkastella, vaan kyse on nimenomaan vangitsemisesta epäilyn perusteella. Sama koskee eräitä PKL 3 luvun 16 §:n rajatapauksia pääkäsittelyn lykkäämisestä.

Vangitsemisen edellytysten osalta tarkastelussa ovat erityisesti PKL 2 luvun 5 §:n 1 ja 2 momentit sekä 11 §:n 1 momentti.¹⁹ Toisin sanoen PKL 2 luvussa on huomioitu erityisiä tilanteita, joissa tuomittavasta rangaistuksesta riippumatta todennäköisin syin epäilty voidaan vangita, ja näitä ei käsitellä lainkaan. Tällaisia ovat esimerkiksi niin kutsutut kvalifioitua paonvaaraa koskevat tilanteet²⁰. Alaikäisyyskysymystä käsitellään vain yleisellä tasolla, niitä koskevien erityisten kysymysten vuoksi.

Pyrkimyksenä on rikosprosessioikeuden yhdistäminen perus- ja ihmisoikeuden tematiikkaan, sillä etenkin näiden kysymysten osalta aihepiirit kulkevat käsi kädessä. Tarkemmin ottaen käsittelyssä ovat rikosprosessuaalisia vapauteen kohdistuvia pakkokeinoja²¹ koskevat kysymykset. Rikosprosessin keskeisenä roolina on toteuttaa rikosvastuuta ja toisaalta huolehtia yksilön oikeusturvasta. *Jokela* on esittänyt, että koska tavoitteet asettuvat toisiaan jonkin verran

¹⁵ “Remand ordered after (and thus not including) arrest.” Ks. esim. *Martufi – Peristeridou* 2020, s. 154.

¹⁶ Käytetään useita eri synonyymejä. Lisäksi tutkintavankeuteen palauttamisesta on puhuttu *remand in custody* -termin. Näin esim. MOT-sanakirja ja EIT:n käytäntö. Vrt. esim. *Buzadji v. Moldova ja Bluks Savickis v. Latvia* 13.6.2024.

¹⁷ Vuonna 2020 Suomessa oli tutkintavankeja yhteensä 2260 ja vankeuden keskimääräinen kesto kuukausina oli 3,4. Luku on noussut lähes lineaarisesti viime vuosikymmeneltä. Ks. RISE *Kirilov* 24.4.2021, s. 8 ja 12–13.

¹⁸ *HE 252/2016 vp*, s. 4.

¹⁹ Vaikka PKL 5 §:ssä puhutaan pidättämisen edellytyksistä, sovelletaan sitä myös vangitsemistapauksissa 11 §:n 1 momentin viittauksen vuoksi. *HE 222/2010 vp*, s. 247.

²⁰ *Halijoki* 2001, s. 215.

²¹ *Tolvanen – Kukkonen* 2011, s. 185.

vastaan, on rikosprosessuaalinen lainsäädäntö ja sen soveltaminen merkittävässä asemassa. Ihmisoikeuksia ei saa missään menettelyn vaiheessa loukata tai vaarantaa tarpeettomalla tavalla.²² Kysymys onkin tasapainon löytämisestä näiden kahden tärkeän arvon välillä.

1.3 Aineisto ja menetelmät

Tutkielman pääasiallisena metodina käytetään lainoppia. Lainopin eli oikeusdogmatiikan tutkimuskohteena on perinteisesti ollut voimassa oleva oikeus.²³ Tässä yhteydessä tutkimuksen kohteena ovat pakkokeinolain vangitsemisen edellytyksiä koskevat säännökset. Pyrkimyksenä on luoda realistinen kuvaus nykytilasta, jotta voitaisiin selvittää tarkemmin, mitä tulisi kehittää edelleen. Säännöksiä kuitenkin tutkitaan ensi kädessä sekä kansalliseen että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön tukeutuen.

Aineistona toimivat useat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tapaukset, joissa EIT on arvioinut vangitsemisen edellytyksiä (ks. liite 1) sekä näihin nojautuva kansallinen oikeuskäytäntö (ks. liite 2). Tämä mahdollistaa monipuolisen kuvan rakentamisen oikeuden lähestymistavoista käytäntöön. Oikeuslähteopin näkökulmasta merkitystä on sillä, että EIT:n ratkaisuilla on vahvasti velvoittava vaikutus oikeuslähteenä²⁴, sillä tämä vaikuttaa merkittävästi siihen kuinka voimassa olevia säännöksiä arvioidaan perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Kansallisen oikeuskäytännön osalta on tukeuduttu monipuolisesti eri oikeusasteiden ratkaisuihin. Koska kaikkia alempien oikeusasteiden päätöksiä tai tuomioita ei ole yleisesti saatavilla, on ne anonymisoitu tieteellistä käyttöä varten.

Tutkielmaan tuodaan lopussa osaksi myös *de lege ferenda* -näkökulma. De lege ferenda -tutkimuksessa pyrkimyksenä on esittää lainopin systematisoinnin ja tulkinnan kautta ratkaisuehdotuksia tulevaisuuden lainsäädäntöön. Tarkoituksena on siis arvioida erilaisia ratkaisumalleja,²⁵ joihin tulevan pakkokeinolainsäädännön vangitsemisen edellytyksiä koskevat säännökset voisivat jatkossa perustua. Käytännössä tavoitteena on asiointi, joka ei ole toteutunut mutta jonka pitäisi toteutua²⁶, kuten tässä käsillä olevassa tapauksessa pohditaan perustavanlaatuisen ihmisoikeuksien osalta.

---

²² Jokela 2018, s. 10.

²³ Hirvonen 2011, s. 21. Ks. myös Markus 2023, s. 895 voimassa olevan oikeuden tulkintakannanotoista *de lege lata*.

²⁴ Kolehmainen 2016, s. 116–117.

²⁵ *Ibid.*, s. 108.

²⁶ Markus 2023, s. 901.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielmaa on lähdetty rakentamaan niin, että se etenee loogisessa järjestyksissä laajoista kokonaisuuksista suppeampiin. Käsittely alkaa luvusta kaksi, jossa luodaan pohja sille mihin kansalliset perusoikeudet tutkintavankeuden osalta perustuvat: kuinka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tulkinnut omassa käytännössään vapausoikeuksia vangitsemisen edellytysten osalta. Yleisen teorian lisäksi paneudutaan tarkemmin aineiston (ks. liite 1) oikeustapauksiin *Buzadji v. Moldova* 5.7.2016, *Maassen v. Alankomaat* 9.2.2021, *Clooth v. Belgia* 12.12.1991 sekä *Bluks Savickis v. Latvia* 13.6.2024, joissa rikkomuksia on tuomittu, ja tämän jälkeen esitellään EIT:n asettamia kriteereitä niiden välttämiseksi. Toisen luvun lopuksi siirrytään tarkastelemaan ihmisoikeustuomioistuimen tulkitseman ihmisoikeussopimuksen suhdetta kansallisiin perusoikeuksiin.

Kolmannessa luvussa pohditaan vapauden menettämisen sääntelyä Suomessa ja tämän suhdetta muuhun kansalliseen lainsäädäntöön. Tarkoituksena on selventää sitä, mikä merkitys perusoikeuksilla on pakkokeinolain tulkinnassa ja kuinka yleiset periaatteet vaikuttavat arviointiin. Luvun lopuksi esitellään tarkemmin pakkokeinolain vangitsemisen edellytysten tarkoitusta, sekä yleisten ja erityisten edellytysten muodossa. Neljäs luku keskittyy näiden soveltamiseen kansallisessa lainkäytössä, sekä aikaan ennen tulkintalinjan muutosta että sen jälkeen (ks. liite 2). Erityisen tarkastelun alla ovat tapaukset *KKO 2024:20* ja *KKO 2025:28*. Tämän jälkeen pohditaan tapausten suhdetta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön nähden.

Viidennessä luvussa analysoidaan tarkemmin aiemmin esiteltyihin oikeuslähteisiin nojautuen vangitsemisen edellytysten perustuslain ja ihmisoikeuksien mukaisuutta. Tarkoituksena on pohtia kriittisesti sitä, onko ristiriitaa havaittavissa ja täten myös arvioida voimassa olevaa oikeustilaa. Luvun lopussa tulee esiin de lege ferenda -näkökulma lainsäädännön mahdollisista kehitysaskelista. Tutkielman kuudes luku vetää yhteen aiemmat päätelmät ja vastaa alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyö päättyy kannanottoon pakkokeinolain vangitsemisen edellytysten tulevaisuuden kehitystendenssistä.

2 Taustalla Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntö

2.1 Tutkintavankeuden lähtökohdat

2.1.1 Ihmisoikeustuomioistuimen rooli tulkitsijana

Koska Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sääntely sisältää joustavia oikeusnormeja, jää niiden tarkempi sisältö oikeuskäytännössä tapauskohtaisesti määriteltäväksi.²⁷ Erityisesti EIS 5 artiklan määrittely on kehittynyt merkittävästi tuomioistuimen toimesta²⁸. EIT on Euroopan ihmisoikeussopimuksen auktoritatiivisin soveltaja. Ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden funktiona on täsmentää EIS:n sisältämien sopimusmääräysten sisältöä; tulkinnan suuntaus on ollut pitkälti sopimuksen soveltamisalaa laajentava²⁹ ja toisaalta artiklan 5 vapausoikeuksia rajoittavia koskevia toimenpiteitä suppeasti tulkitseva³⁰. Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta onkin pidettävä ylivoimaisesti kaikkein syvällisimmin ihmisoikeuksia analysoivana oikeusinstrumenttina.³¹

Ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot eivät automaattisesti sellaisenaan muuta kansallista lainsäädäntöä vain sopimuksen perusteella. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että ihmisoikeussopimuksen asema valtion sisällä olisi täysin merkityksetön³², sillä esimerkiksi Suomessa on katsottu EIT:n langettava tuomio voi olla jopa perusteena tuomioistuimen lainvoimaisen tuomion purkamiselle tiettyjen edellytysten täytyessä³³. Ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot voivat toimia myös ohjenuorana perusoikeuksia tulkittaessa: usein voidaan joutua tukeutumaan ihmisoikeusmääräysten soveltamiskäytäntöön eli hyödyntämään sen antamia ratkaisuja,³⁴ kuten nyt vangitsemisen tarkempia edellytyksiä punnittaessa.

2.1.2 Ihmisoikeussopimuksen mukainen vapaudenriisto

Euroopan neuvoston yhtenä merkittävimpänä tehtävä on pidetty ihmisoikeuksien suojaamista. Tämän vuoksi jokaisen neuvostoon liittyvän jäsenvaltion tulee hyväksyä sen perussäännön (ETS No. 001, Statute of the Council of Europe) 3 artiklan mukaiset periaatteet ja tämän myötä

²⁷ Jyränki – Husa 2012, s. 378–379.

²⁸ Ashworth – Redmayne 2005, s. 31.

²⁹ Jyränki – Husa 2012, s. 378–379. Ks. myös Pellonpää ym. 2018, s. 69.

³⁰ Cook 1992, s. 8.

³¹ Maurer 2017, s. 27.

³² Pellonpää ym. 2018, s. 45.

³³ Virolainen – Vuorenpää ym. 2017, s. 91.

³⁴ *Ibid.*, s. 230.

myös neuvoston jäsenmaille osoitetun Euroopan ihmisoikeussopimuksen.³⁵ EIS 1 artiklan sopimusmääräyksen sanamuoto jokaiselle kuuluvista oikeuksista ja vapauksista onkin ehdoton: se edellyttää sopimuksen vahvistaneilta valtioilta oikeuksien välitöntä turvaamista.³⁶ Jää kuitenkin valtion harkintavaltaan, millä tavoin kansainväliset velvoitteet täytetään, ja sopimuksen todellinen merkitys ilmenee vasta kansallisten viranomaisten soveltaessa sopimusta lainkäytössä.³⁷

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artikla takaa jokaiselle oikeuden vapauteen ja turvallisuuteen. Artiklan tarkoituksena on turvata, ettei yksilöihin kohdistuisi oikeudetonta tai mielivaltaista vapaudenriistoa³⁸. Sen 1 kappaleen mukaan keneltäkään ei saa riistää hänen vapauttaan³⁹, paitsi seuraavassa tapauksissa ja lain määräämässä järjestyksessä:

c. henkilö pidätetään tai hänen vapautensa riistetään lain nojalla hänen saattamiseen toimivaltaisen oikeusviranomaisen tutkittavaksi, milloin on perusteltua syytä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen tai jos katsotaan välttämättömäksi estää häntä tekemästä rikosta⁴⁰ tai pakenemasta teon jälkeen.

Artiklan ensimmäinen lause asettaa valtioille positiivisen velvollisuuden, jonka mukaan ei ainoastaan tule pidättäytyä vapausoikeuksien aktiivisesta loukkaamisesta, vaan ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin suojellakseen näitä oikeuksia.⁴¹ Artiklan 1(c) kohdan perimmäinen tarkoitus on julkilausuttu, ja se on saattaa epäilty 'toimivaltaisen oikeusviranomaisen tutkittavaksi'. EIT arvioi aina sitä, palveleeko viranomaisten toiminta todellisuudessa nimenomaan tätä tarkoitusta. Vangitsemisen perusteleminen tutkintakeinona ei esimerkiksi itsessään riitä. Vapaudenriiston on oltava viimesijainen keino, ja tätä tukee EIT:n käyttämä niin kutsuttu *necessity test*.⁴²

Tutkintavankeus ei voi lähtökohtaisesti toimia ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä, vaan sille tulee olla konkreettiset perusteet yleisten oletuksien tai epäilyjen sijaan. Poikkeuksena ovat tilanteet, joissa viranomaiset pystyvät osoittamaan, että rikos olisi toteutunut ilman pidätystä,

³⁵ Pellonpää ym. 2018, s. 2–3 ja 8.

³⁶ *Ibid.*, s. 12–13.

³⁷ *Ibid.*, s. 43–45. Ks. myös Hirvelä – Heikkilä 2017, s. 250.

³⁸ Hirvelä – Heikkilä 2017, s. 236 ja 248, nk. vapaudenriiston laillisuusvaatimus ja European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 14–15 ja 21–22.

³⁹ Hirvelä – Heikkilä 2017, s. 240–241 todetaan, että artikla 5 sulkee sisäänsä kaikki vapaudenmenetyksen tilanteet, sen pituudesta riippumatta.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 266 todetaan, että tällä tarkoitetaan juuri kyseistä henkilöä koskevaa riittävän konkreettista sekä yksilöityä rikosepäilyä.

⁴¹ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 11 ja Hallberg ym. 2005, jakso III kappale 18.

⁴² European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 21–22.

rikos on vakava eivätkä lievemmat keinot olisivat riittäneet riskin hallintaan. Myöskään myöhemmät tapahtumat eivät voi oikeuttaa aiemmin ilman riittäviä perusteita tehtyä pidätystä.⁴³

Sanaa *rikos (offence)* EIT on tulkinnut siten, että sillä on itsenäinen tarkoitus. Kansallinen määrittely ei ole yksinään ratkaiseva. Huomioon tulee ottaa myös rikoksen vakavuus, sen seuraamukset ja mahdollinen vangitseminen. EIT on linjannut että vapaudenmenetyksen tulee olla oikeassa suhteessa rikokseen, josta henkilöä epäillään.⁴⁴

Lisäksi 5 artiklan 3 kappale täsmentää edellä mainittua päämäärää viittauksella edelliseen kohtaan 1(c). Viittauksen mukaan

pidätetty tai vapaudenriiston kohteeksi joutunut on viipymättä⁴⁵ tuotava tuomarin tai lain nojalla tuomiovaltaa käyttävän muun viranomaisen tutkittavaksi, ja hänellä on oikeus oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa tai oikeus tulla vapautetuksi oikeusjutun ollessa vireillä. Vapaaksi laskemisen ehdoksi voidaan asettaa takeet siitä, että asianomainen saapuu oikeudenkäyntiin.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1(c) kohdassa onkin kysymys vapaudenriistosta rikosprosessuaalisin keinoin, eli epäillyn henkilön saattamisesta lopulta toimivaltaisen oikeusviranomaisen arvioitavaksi. Näin tutkintavankeuden laillisuus ja tarpeellisuus voidaan tutkia.⁴⁶ Toisaalta tutkittavien seikkojen osalta, kansallisen tuomioistuimen tulee huomioida perusteellisesti myös vangitsemista vastaan puhuvat seikat.⁴⁷ EIT:n mukaan artiklassa mainittuja perusteita tulisi joka tapauksessa tulkita suppeasti.⁴⁸

2.2 Vangitsemisen edellytykset eivät täyttyneet

2.2.1 Buzadji v. Moldova

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi 5. heinäkuuta vuonna 2016 ratkaisun koskien EIS 5 artiklan mukaisia vangitsemisen edellytyksiä. Tapauksessa hakija Buzadji oli väittänyt, ettei hänen tutkintavankeutensa ennen oikeudenkäyntiä ollut perustunut olennaisiin ja riittäviin syihin (*relevant and sufficient reasons*) siten kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan

⁴³ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 21–24.

⁴⁴ *Ibid.*, s. 14–15 ja 21–24.

⁴⁵ Ks. esim. *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 285–286 todetaan, että EIT:n oikeuskäytännössä viipymättömyyden vaatimuksen ovat täyttäneet neljän päivän vapaudenmenetykset. Toisaalta tätäkin on pidetty liian pitkänä, jos viranomaisilla ei ole ollut esteitä toimittaa epäiltyä jo aiemmin tuomioistuimen tutkittavaksi.

⁴⁶ *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 263–264.

⁴⁷ *Ibid.*, s. 288.

⁴⁸ *Halijoki* 2001, s. 204.

3 kappale edellyttää. Buzadji pidätettiin petosepäilyyn vuoksi 2.5.2007 ja häntä vastaan nostettiin syyte 5.5.2007⁴⁹. Häntä syytettiin vuosien 2000–2006 aikana toteutetusta järjestelystä, jossa nestekaasua tuotiin Kazakstanista ja Ukrainasta hänen poikiensa omistuksessa olevien välittäjäyhtiöiden kautta. Tuona aikana Buzadji oli toiminut yrityksen vähemmistöosakkaana ja toimitusjohtajana. Epäilty petos aiheutti nestekaasuyhtiölle merkittäviä taloudellisia tappioita.

Buzadjia pidettiin vaihdellen sekä tutkintavankeudessa että terveydentilansa vuoksi Moldovan kansallisen oikeusjärjestelmän mukaisessa kotiarestissa. Pidätysaikaa jatkettiin toistuvasti. Tuomioistuin piti jo alun perin syyttäjän esittämiä riskejä esimerkiksi karkaamisesta tai todisteiden tuhoamisesta epätodennäköisenä, eikä mitään konkreettista näyttöä ollut esitetty. Buzadji valitti useaan otteeseen pidätyksestään. Buzadjin vapaudenmenetys kesti kaikkiaan yli 10 kuukautta. Lopulta 9.6.2011 hakija vapautettiin syytteistä, joiden vuoksi tämä oli ollut vangittuna. Hänet todettiin syylliseksi vain yhteen vähäisempään rikkomukseen eli nestekaasun laittomaan myyntiin.

Moldovan valtion oma rikosprosessilaki edellytti, että vapaudenmenetys voitiin määrätä vain, jos oli perusteltu epäily *condition sine qua non* ja lisäksi olemassa vaara esimerkiksi paosta, rikoksen uusimisesta tai todisteiden hävittämisestä. Kotiarestia koskivat samat periaatteet kuin tutkintavankeutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin teki asiaa arvioidessaan vertailevan analyysin 31 Euroopan neuvoston jäsenvaltion⁵⁰ osalta. Vertailun tuloksena oli, että kaikki jäsenvaltiot rajoittavat alkuperäistä pidätystä tiukasti ajallisesti. Vain viidessä maassa pelkkä epäily riitti lyhyeen pidätykseen, mutta muissa maissa tarvittiin heti lisäperusteita kuten paon tai uusimisen riski. Analyysin perusteella kaikissa maissa tuomioistuimen on annettava olennaiset ja riittävät syyt jo pidätyksen alkaessa ja toisaalta aina uudelleen sitä jatkaessa. Useimmat valtiot ovat myös rajoittaneet pidätyksen kestoa. Esimerkiksi Suomessa vaatimus

---

⁴⁹ Huomionarvoista on, että tuomion kohdissa 13–15, Buiucanin alioikeus (*District Court*) hyväksyi syyttäjän ensimmäisen pyynnön osittain ja määräsi hakijan tutkintavankeuteen. Se katsoi, että teko josta Buzadjia syytetään on poikkeuksellisen vakava rikos, joka oikeuttaa tutkintavankeuteen. Oikeus otti huomioon rikoksen luonteen, vakavuuden, rikoksen monimutkaisuuden sekä perustellun epäilyn yhteistyöstä muiden syytettyjen, hänen poikiensa, kanssa. Alioikeus ei kuitenkaan pitänyt muita syyttäjän esittämiä perusteluita, kuten pakenemisriskiä, todistajiin vaikuttamista tai todisteiden tuhoamista, todennäköisinä.

⁵⁰ Tuomion kohdassa 45. mainitut, vertailussa mukana olleet, jäsenmaat ovat Armenia, Itävalta, Azerbaidžan, Belgia, Bulgaria, Kroatia, Tšekin tasavalta, Viro, Ranska, Saksa, Kreikka, Unkari, Italia, Liettua, Luxemburg, entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia, Monaco, Montenegro, Alankomaat, Puola, Portugali, Romania, Venäjä, Serbia, Slovakia, Slovenia, Espanja, Sveitsi, Turkki, Ukraina ja Yhdistynyt kuningaskunta.

vangitsemisesta on laadittava tuomioistuimelle viipymättä ja viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista (PKL 3:4)⁵¹.

Moldovan hallitus muun ohella väitti, että hakija ei olisi ollut enää uhri (*victim*) sanan todellisessa merkityksessä, koska oli itse pyytänyt kotiarestia tutkintavankeuden sijaan. EIT ei hyväksynyt tätä väitettä, vaan totesi oikeuden vapautteen olevan niin merkittävä, ettei siitä voida katsoa luovutun edes suostumuksella silloin kun henkilö on pakkotilanteessa, kuten terveyssyistä tai vankilaolosuhteissa. EIT lausui ettei hakijaa voitu pitää vapautuneena vain sillä perusteella, että tämä oli pyytännyt lievempää vapaudenmenetyksen muotoa. Tuomioistuimen mukaan myös kotiaresti on vapaudenriistoa siten kuin 5 artiklassa on tarkoitettu ja kaikki vapaudenmenetys edellyttää samantasoisia perusteluita.⁵² Eri säilytysmuotoihin ei näin ollen voida soveltaa erilaisia oikeudellisia kriteerejä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 3 kohtaa arvioidessaan, EIT totesi fyysisen vapauden ja turvallisuuden olevan lähtökohta, joiden menettämisen oikeutusta on tulkittava suppeasti.⁵³ Tuomioistuimen mukaan pidätyksen toistuva jatkamisen vaatii yhtä painavampia perusteita, eikä pelkkä rikosepäily riitä loputtomiin. EIT tarkasteli käsitettä tietyn ajan kuluttua (*certain lapse of time*), jonka jälkeen pelkkä epäily rikoksesta ei riittäisi enää perusteeksi vapaudenmenetykselle. Se päätti selkeyttää tulkintakäytäntöään siten, että pidätyksen aiheuttama vapaudenmenetys edellyttäisi tästedes perustellun rikosepäilyn lisäksi olennaisia ja riittäviä syitä *heti* siitä hetkestä kun tuomari tarkastelee asiaa.⁵⁴ Tämän olisi määrä yhdenmukaistaa oikeusturvaa ja selkeyttää sääntelyä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin arvioi Moldovan kansallisten tuomioistuinten toimintaa perustellessaan vapaudenmenetystä. Se totesi, että useat päätökset toistivat yksinään rikoksen hakijan pakenemisen vaaraa, todisteiden hävittämisvaaraa tai todistajiin vaikuttamisen mahdollisuutta. Mitään konkreettista näyttöä koskien tätä nimenomaista tapausta ei ollut esitetty, ja Moldovan kansalliset tuomioistuimet olivat lisäksi hyväksyneet ja hylänneet väitteitä hyvin epäjohdonmukaisin perustein.⁵⁵ Lopulta EIT päätyi ratkaisussaan siihen, että Moldova oli rikkonut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 3 kohtaa, sillä Buzadjin

---

⁵¹ Sen sijaan vangitsemisvaatimus on otettava käsittelyyn viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta laskettuna (PKL 3:5). Asian käsittelyä saadaan lykätä ainoastaan erityisestä syystä, mutta kolme päivää enemmän vain pidätetyn pyynnöstä (PKL 3:9).

⁵² Ks. erityisesti tuomion kohdat 103–114.

⁵³ Tuomion kohta 84.

⁵⁴ Tuomion kohdat 87 ja 92–102.

⁵⁵ Tuomion kohdat 115–123.

vapaudenmenetys ei ollut perustunut olennaisiin ja riittäviin syihin. Kun kyseessä on niin perustavanlaatuisen oikeus kuin vapaus, tulee viranomaisten pystyä osoittamaan uskottavalla tavalla että vapaudenmenetys on tarpeen. Näin ei ollut tässä tapauksessa menetelty.

Tapauksella on merkittävää prejudikaattiarvoa: se määritteli olennaisten ja riittävien syiden merkityksen tulkintakäytännössä, korosti tulkinnan tapauskohtaisuutta ja linjasi suostumuksen merkityksettömyydestä. Lisäksi EIT vahvisti sopimusvaltioiden välistä konsensusta toteuttaessaan maiden välisen vertailun, jolla se halusi selkeästi painottaa oikeuskäytännön ennustettavuutta sekä yhdenmukaisuutta. Ihmisoikeustuomioistuin halusi lähettää ratkaisullaan selkeän normatiivisen viestin siitä, että jäsenvaltioilla on faktuaalinen velvollisuus aktiivisesti huolehtia siitä, ettei vapaudenmenetys muodostu rutiininomaiseksi toimenpiteeksi, vaan säilyy aidosti poikkeuksellisenä. Myös kansallisten tuomioistuinten tulee toimia johdonmukaisella tavalla päätöksissään⁵⁶. Suomessa korkein oikeus nojasi myöhemmin vahvasti Buzadji-tuomioon muuttaessaan tulkintalinjaa ylitörkeiden rikosten osalta⁵⁷.

2.2.2 Maassen v. Alankomaat

Hakija, Maassen, valitti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen 19.12.2014 alkaneiden myöhempien vangitsemispäätösten perusteista.⁵⁸ Maassen pidätettiin ensimmäisen kerran 2.12.2014 epäiltynä ihmiskaupasta ja 15-vuotiaan alaikäisen tytön seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Pidätykseen johti TV-ohjelman ”Undercover in Nederland” -tutkimus, joka paljasti alaikäisen tarjoavan seksipalveluja verkossa. Tästä syystä tapaus sai myös laajaa mediahuomiota. 15.9.2015 Alankomaiden kansallinen alioikeus antoi tuomionsa, 18 kuukautta vankeutta, josta osa oli ehdollisena. Tuomiosta vähennettiin tutkintavankeudessa vietetty aika, joka kesti kaikkinsa 9 kuukautta ja 13 päivää. Hakijaa vastaan esitettiin ihmisoikeustuomioistuimessa useita perusteita vangitsemiselle, kuten rikoksen vakavuus (*gravity of the crime*)⁵⁹, uusintarikollisuuden riski sekä yleisen järjestyksen (*public order*) järkkäminen tapauksen saaman julkisuuden seurauksena.

Tapauksessa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi alkuperäisen vangitsemispäätöksen olleen perusteltu, sillä rikosta oli pidettävä vakavana, se kohdistui alaikäiseen uhuriin ja sai hyvin laajaa mediahuomiota. Kuitenkin, myöhemmissä päätöksissä EIT katsoi päätösten olleen

---

⁵⁶ Ks. erityisesti tuomion kohta 122.

⁵⁷ Ks. luku 4.2.

⁵⁸ *Maassen v. Alankomaat* 9.2.2021.

⁵⁹ Erityisesti tuomion kohta 62. Ks. myös esim. *Mikhaniv v. Ukraina* 6.11.2008.

riittämättömästi perusteltuja, eivätkä ne siten olleet myöskään oikeudellisesti hyväksyttäviä. Tapaus merkitsi EIS 5 artiklan 3 kohdan rikkomista, sillä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan tutkintavankeuden jatkamiselle on oltava olennaiset ja riittävät perusteet.⁶⁰ Vaikka alkuperäinen vangitsemispäätös olisi perusteltu, tulisi päätösten myös jatkossa sisältää konkreettisia viittauksia tapauksen tosiseikkoihin ja olosuhteisiin.⁶¹

Sen sijaan Alankomaiden tuomioistuimet viittasivat vain aiempiin päätöksiin, antamatta yksilöllisiä perusteluita vangitsemisen jatkamiselle. EIT katsoi, että yleisen järjestyksen järkkyminen voi tietyissä tapauksissa olla perusteltu syy tutkintavankeudelle, mutta sitä on arvioitava konkreettisten tosiseikkojen pohjalta. Rikoksen vakavuus yksinään ei riitä. Ajan myötä tarvitaan konkreettisia ja yksilöllisiä perusteluita esimerkiksi rikoksen uusimisvaarasta, pakenemisriskistä, mahdollisesta todistajiin vaikuttamisesta tai tarpeesta suojella pidätettyä.⁶² EIT linjasi, että pelkkä vakava rikosepäily ei riitä pitkittyneen tutkintavankeuden perusteeksi.⁶³

Maassenin tapaus on osoitus siitä, kuinka tärkeää on vapaudenmenetyksen perustuminen jatkuvaan, tapauskohtaiseen ja avoimeen arviointiin, jossa huomioidaan sekä ihmisoikeudet että rikosprosessin tarpeet. Yksistään tapauksen vakavuus ja moraalinen arvo, eivät voi muodostaa kestäviä perusteita ilman konkreettisia yhtymäkohtia muihin vangitsemisen edellytyksiin. EIT nosti ongelmaksi myös sen, etteivät kansalliset tuomioistuimet olleet vastanneet Maassenin saati syyttäjän uusiin väitteisiin tai tarkastelleet mahdollisuutta vangitsemisesta lievempään pakkokeinoon. Tämä korostaa yksilön oikeusturvaa siten, ettei voida vangita mielivaltaisin perustein.

2.2.3 Clooth v. Belgia

EIT:n tapauksessa *Clooth v. Belgia* vuodelta 1991 hakija pidätettiin 13.9.1984. Hän oli pidätettynä tutkintavankeudessa yhteensä kolme vuotta, kaksi kuukautta ja neljä päivää. Häntä epäiltiin murhasta sekä tuhopoltosta, yhtenä osallisista. Tutkinta oli monimutkainen ja laaja, sillä Clooth esimerkiksi muutti lausuntojaan noin 20 kertaa. Lopulta hänet todettiin

---

⁶⁰ EIT nojasi arvioinnissaan, tuomion kohdissa 53–57, *Buzadji v. Moldova* -tapaukseen ja totesi tutkintavankeuden keston ja perusteluihin sovellettavien yleisten periaatteiden suuntaviivojen nojaavan tuolloin esitettyyn tulkintalinjaan. Ks. myös esim. *Halijoki* 2001, s. 206.

⁶¹ Tuomion kohdat 55–67.

⁶² Tuomion kohdat 55–67.

⁶³ Näin myös *Maurer* 2017, väitöskirjassaan, s. 2.

mielenterveydeltään häiriintyneeksi ja vaaralliseksi, ja hänelle suositeltiin pitkäaikaista psykiatrista hoitoa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin kuitenkin painotti, ettei pelkkä rikosepäilyn vakavuus oikeuta pitkäaikaista tutkintavankeutta ilman yksityiskohtaisia perusteita.⁶⁴ Vangitsemista oltiin tässä tapauksessa argumentoitu vetoamalla uusintarikollisuuden riskiin. Tämä peruste kuitenkin menetti pohjansa kun psykiatrit suosittivat Cloothille psykiatrista hoitoa, sillä pelkkä vangitseminen ei ollut riittävä keino. EIT:n mukaan aiemmat rikkomukset eivät olleet myöskään verrannollisia nykyiseen epäilyyn.⁶⁵

Myös yhteistyökyvyttömyyttä korostettiin, mutta EIT linjasi, ettei hakijan lausuntojen sekavuus pitkällä aikavälillä riitä perusteeksi tutkintavankeuden jatkamiselle. Lisäksi viivästyksillä, esimerkiksi lausuntojen ja todistajan lausunnon saamisen vuoksi, pyrittiin perustelemaan vankeutta. EIT kuitenkin totesi, että tämä oli vain osoitus siitä, ettei kansallinen oikeuslaitos ollut osoittanut tarvittavaa erityistä huolellisuutta (*special diligence*) tutkintavankeuden aikana.⁶⁶ Tämän ohella EIT otti kantaa siihen, että koska Clooth lopulta vapautettiin ilman tutkintatoimien loppuunsaattamista, olisi vapautus ollut mahdollinen jo aiemmin.⁶⁷ Pakenemisen riski otettiin perusteena käyttöön vasta pidätyksen loppuvaiheessa, eikä sitäkään perusteltu riittävällä tavalla. Pelot pakenemisesta olivat merkityksettömiä silloin, kun ne ilmaistiin yli 2,5 vuotta pidätyksen alkamisen jälkeen. Toisaalta EIT piti myös päätöksiä pakenemisen riskistä ylimalkaisina.⁶⁸

Tuomion iästä huolimatta, viittaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin siihen edelleen tänä päivänä. Jo tuolloin EIT on ottanut selvän kannan vapaudenriiston viimesijaisuudesta esittämällä, ettei vangitseminen ollut perusteltua ilman täsmällisiä perusteita⁶⁹, joita tulee myös tarkastella säännöllisesti. Riittävää ei ollut karttamisvaaraan vetoaminen tutkintavankeuden kestänyt jo huomattavan pitkän ajan. Tässä tapauksessa korostui ajatus siitä, ettei yksilön oikeuksiin kohdistuva vapaudenriisto voi toimia korvikkeena hoidolle, joka voi konkretisoitua vielä tänäkin päivänä.

---

⁶⁴ Tuomion kohta 36.

⁶⁵ Ks. tuomion kohdat 38–40.

⁶⁶ Tuomion kohdat 36–37 ja 41–45.

⁶⁷ Tuomion kohta 46.

⁶⁸ Tuomion kohdat 47–49.

⁶⁹ Ks. myös esim. *Hasselbaink v. Alankomaat* 9.2.2021, tuomion kohta 77, jossa EIT on painottanut vain perusteltujen ja yksilöityjen päätösten osoittavan vapautta rajoittavien toimenpiteiden olevan oikeudellisesti asianmukaisesti harkittuja.

2.2.4 Bluks Savickis v. Latvia

However, the existence of a reasonable suspicion cannot on its own justify pre-trial detention and must be supported by additional grounds⁷⁰ --. The Court will therefore examine whether the national courts gave “relevant” and “sufficient” grounds to justify the applicant’s continued detention and whether they displayed “special diligence” in the conduct of the proceedings.⁷¹

Näin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin toteaa tuomiossaan *Bluks Savickis v. Latvia* 13.6.2024. Tapauksessa hakija oli tuomittu aiemmin seitsemän vuoden vankeuteen huumausainerikoksista. Vapautumisensa jälkeen häntä epäiltiin uudelleen huumaavien aineiden hankkimisesta ja levittämisestä osana järjestäytynyttä rikollisryhmää, jonka seurauksena hänet pidätettiin 17.11.2017. Esitutinnan aikainen vankeus kesti 12.9.2019 asti. Myöhemmin hän myönsi syyllisyytensä ja sai kuuden vuoden vankeustuomion. Hakija väitti valituksessaan EIT:lle, että hänen tutkintavankeutensa oli laitton, eivätkä kansalliset tuomioistuimet olleet perustelleet riittävällä tavalla miksi vankeutta oltiin jatkettu. Myöskään vaihtoehtoisten pakkokeinojen käytön mahdollisuutta ei ollut arvioitu.

EIT totesi Latvian viranomaisten rikkoneen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 3 kohtaa, sillä tuomioistuimet eivät olleet esittäneet olennaisia ja riittäviä perusteita vapaudenmenetyksen jatkamiselle. EIT mukaan esitutkintavankeus voi aluksi perustua epäilyyn, mutta tämä ei yksinään riitä perusteeksi pidemmälle tutkintavankeudelle⁷². Kansalliset tuomioistuimet olivat perustelleet näkemystään uusintarikollisuuden riskillä epäillyn rikosrekisteriin perustuen⁷³ sekä yleisellä edulla. Ne eivät kuitenkaan olleet yksilöllisesti arvioineet vangitsemisen tarpeellisuutta tai lievempien pakkokeinojen käyttöä.⁷⁴

Suhteellisen tuore EIT:n ratkaisu vahvistaa jo vakiintuneeksi juurtunutta linjaa siitä, että pelkkä rikosepäily ei riitä perusteeksi pitkittyneessä tutkintavankeudessa. Aiempi rikoshistoria ei automaattisesti ole riittävä, ellei sitä voida kytkeä selkeästi juuri kyseiseen rikokseen esimerkiksi uusimisriskin osalta. Tapaus on merkityksellinen erityisesti siitä syystä, että EIT

⁷⁰ EIT on viitannut *Buzadji v. Moldova* tuomion kohtaan 95.

⁷¹ Tuomion kohta 39.

⁷² Ks. erityisesti tuomion kohta 44, jossa EIT toteaa, että jossain vaiheessa kansalliset tuomioistuimet alkoivat kyseenalaisesti oikeuttamaan hakijan tutkintavankeutta yksinkertaisesti toteamalla, etteivät perusteet ole kadonneet tai poistuneet.

⁷³ Ks. myös *Mchedlidze* s. 254, jossa todetaan kansallisten tuomioistuinten perustelevan usein uusimisen riskiä rikosrekisteriin nojautuen. Mchedlidzen huomauttaa, että toisinaan aiemmat rikokset eivät ole verrattavissa uusiin syytteisiin, eivätkä näin ollen oikeuta preventiivisille toimenpiteille. Seurauksena voi syntyä vaara EIS 5.3 rikkomuksista.

⁷⁴ Tuomion kohdat 34–41 ja 50.

korosti erityisen huolellisuuden vaatimusta: jos tutkintaprosessi pitkittyy, ei sen tulisi koitua yksilön vahingoksi rajoittamalla tämän vapausoikeuksia.

2.3 EIT:n tulkintakäytäntö vangitsemisen edellytyksistä

2.3.1 Yleiset periaatteet

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on nimennyt sen tulkintaa ohjaaviksi EIS:n yleisiksi periaatteiksi lainmukaisuusvaatimuksen (*requirement of lawfulness*), laillisuusperiaatteen (*rule of law*) ja siihen liittyvän oikeusvarmuuden periaatteen (*legal certainty*), suhteellisuusperiaatteen (*proportionality*) ja mielivaltaisuudelta suojelun periaatteen (*protection against arbitrariness*).⁷⁵

Vapaudenriiston kohdalla on erityisen tärkeää, että se tapahtuu laissa säädetyin perustein. Lainsäädännön tulee olla tarkkarajaista ja sen soveltaminen on oltava ennakoitavissa, jotta vangittu itse ymmärtää perusteet pakkokeinon käyttämiselle. EIT on asettanut saman vaatimuksen myös kansallisille lainsäätäjille. Lainsoveltajan tehtävänä on pysytellä lain sanamuodossa, eikä laajentaa sen tulkintaa ilman perustetta.⁷⁶ Näin säilyy myös yksilön oikeusturva.

Suhteellisuusperiaatteeseen EIT on tutkintavankeutta koskevassa oikeuskäytännössään viitannut hyvin niukasti, vaikka implisiittisesti se monista tuomioista ilmenee.⁷⁷ Vuoden 2025 tuoreimmassa 5 artiklaa koskevassa oppaassaan ihmisoikeustuomioistuin on nostanut sen esiin vain hyvin ohimennen.⁷⁸ Syynä tälle lienee pohjimmainen ajatus siitä, että suhteellisuusperiaate sisältyy olennaisesti ja riittäviin syihin, eikä tutkintavankeutta saa määrätä automaattisesti: vapaudenriiston itsessään tulee aina olla oikeassa suhteessa siitä johdettavaan tavoitteeseen nähden.

Viimeiseksi, mielivaltaisen vapaudenriiston suojelun periaate on yksi EIS 5 artiklan perimmäisistä tarkoituksista. Vaikka vapaudenriisto itsessään perustuisi lakiin, ei tämä aina takaa toiminnan olevan ihmisoikeussopimuksen mukaista. Tähän vaikuttaa myös se, kuinka nopeasti mahdolliset laiminlyönnit oikaistaan.⁷⁹ Periaatteen perustavanlaatuisen luonteen

---

⁷⁵ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 13–16.

⁷⁶ *Ibid.*, s. 13–16.

⁷⁷ Vrt. kuitenkin *Martufi – Peristeridou* 2020, s. 163.

⁷⁸ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 13–16.

⁷⁹ *Ibid.*, s. 13–16.

vuoksi lienee ehdotonta lausua kyseinen periaate myös auki EIT:n toimesta. Oikeuskäytännössä on vahvistettu takeita mielivaltaisuutta vastaan, toteamalla kohdan sisältyvän jo itsessään epäilyn uskottavuuteen⁸⁰.

Kyseiset mainitut periaatteet ohjaavat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintaa sen soveltaessa vangitsemisen edellytyksiä määrittäviä artikloja.

2.3.2 Perusteltu epäily syyllisyydestä

Lähtökohtana on ihmisoikeussopimuksen takaama oikeus vapauteen. Kuten aiemmin todettu, on EIS 5 artiklan perimmäinen tarkoitus estää mielivaltaiset tai oikeudettomat vapaudenriistot (*deprivations of liberty*)⁸¹. Säännös ei itsessään edellytä, että vangitsemisen aikaan viranomaisilla olisi vielä riittävää näyttöä rikokseen syyllistymisestä, vaan tämä ilmenee usein vasta tutkinnan aikana⁸². Säännös edellyttää kuitenkin *perusteltua syytä epäillä*. Mitä tällä käytännössä tarkoitetaan?

Perustellulla epäilyllä (reasonable suspicion) tarkoitetaan sellaista näyttöä tai tietoa, jonka perusteella voidaan objektiivisesta näkökulmasta epäillä, että pakkokeinon kohteena oleva henkilö on mahdollisesti syyllistynyt rikokseen⁸³. Syyn tarkempi sisältö määritellään tapauskohtaisesti.⁸⁴ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on linjannut perustellun epäilyn syyllisyydestä muodostavan väistämättömän osan vangitsemisen edellytyksiä, mitä tulee mielivaltaisuuksien välttämiseen. EIT on myös lausunut tutkintavankeuden jatkumisen välttämättömäksi edellytykseksi sen, että tämä perusteltu epäily jatkuu; mikä näyttää riittävän tietyksi ajaksi tutkintavankeuden perusteeksi. Pakkokeinon tarkoituksena on tarjota keino konkreettisten rikosten ehkäisemiseen, eikä sillä voida perustella yleistä ennaltaehkäisy politiikkaa tiettyä henkilöä tai ryhmää vastaan rikosalttiuden vuoksi.⁸⁵

⁸⁰ Ks. esim. *N.C. v. Italia* 18.12.2002, tuomion kohdat 30–31 ja 35 sekä *HE 222/2010 vp*, s. 247.

⁸¹ Ks. esim. *Kanzi v. Alankomaat* 7.7.2007.

⁸² *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 264.

⁸³ Ks. esim. *Labita v. Italia* 6.4.2000, jonka tuomion kohdassa 155 mainitaan: “However, for there to be reasonable suspicion there must be facts or information which would satisfy an objective observer that the person concerned may have committed an offence.” EIT:n tuomiossa linjattiin, että esimerkiksi kuulopuhetodistelu ilman muuta näyttöä voi olla hyvin ongelmallinen vangitsemisen perusteena. Näin myös *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 265.

⁸⁴ *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 264.

⁸⁵ *Cook* 1992, s. 10. Ks. myös *Guzzardi v. Italia* 6.11.1980 tuomion kohta 102.

Epäillyn tai syytetyn on katsottava olevan syytön tuomioon asti EIS 6 artiklan 2 kappaleen mukaisesti.⁸⁶ EIT on todennut useissa tuomiossaan, alkujaan *Neumeister v. Austria* 27.6.1968, että ”*the presumption is always in favor of release.*”⁸⁷ Tämän vuoksi viranomaisten tulisi esittää aito ja perusteltu selvitys tapahtumista ennen vangitsemista. Vaikka todistuksen taso ei ole sama kuin tuomiossa, ei epäily saa olla mielivaltainen. EIT arvioi rikkomuksia tutkiessaan kontekstia kokonaisuudessaan, mukaan lukien tapahtumien kulun, tutkinnan luonteen ja viranomaisten käyttäytymisen. Viranomaisten tulee noudattaa erityistä huolellisuutta arvioinnissaan.⁸⁸

Tuomiossa *Scott v. Espanja* 18.12.1996, hakija oli pidätetty Teneriffalla 5.3.1990 suomalaisen naisen raiskauksesta. Lisäksi häntä epäiltiin jo ennalta Iso-Britanniassa isänsä murhasta. Espanjan viranomaiset olivat päättäneet lykätä luovutusta Britanniaan siihen asti kunnes mahdollinen oikeudenkäynti raiskauksesta olisi käyty. Scott vietti kaikkinsa tutkintavankeudessa yhteensä yli neljä vuotta, sekä raiskauksen että luovutusprosessin vuoksi. Lopulta Scott vapautettiin raiskaussyytteistä, mutta tuomittiin asiakirjaväärennöksestä ja isänsä murhasta. Vaikka raiskaussyytös oli vakava, EIT katsoi ettei yksinään perusteltu epäily syyllisyydestä riittänyt oikeuttamaan kohtuuttoman pitkää tutkintavankeutta⁸⁹. Lopulta ihmisoikeustuomioistuimien kuitenkin arvioi, että tapauksessa oli ollut myös tutkintavankeuden ajan jatkuva, ilmeinen ja huomattava paon vaara.⁹⁰

Kuten edellä esimerkiksi tuomiossa *Buzadji v. Moldova* kävi ilmi (ks. luku 2.2.1), vaikka tutkintavankeuden alussa ainoastaan perusteltu epäily syyllisyydestä on riittävä, ei tietyn ajan kuluttua (*certain lapse of time*) tämä enää riitä. Tämän jälkeen tulee lisäksi olla muita painavia perusteita vankeuden jatkamiselle⁹¹ – joiden tulee olla olennaisia ja riittäviä.

2.3.3 Olennaiset ja riittävät syyt

Edellä on esitetty Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tapauksia, joissa vangitsemisen edellytykset eivät täyttyneet. Kaikissa tapauksissa tutkintavankeus ei ollut perustunut

⁸⁶ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 40. Ks. aiemmin käsitellyistä tuomiot *Maassen v. Alankomaat* tuomion kohta 55 ja *Buzadji v. Moldova* tuomion kohta 89. Syyttömyysolettamasta lisää mm. *McKay v. Yhdistynyt kuningaskunta* 3.10.2006 tuomion kohta 41. Myös mm. *Pellonpää ym.* 2018, s. 702, jossa painotetaan syyttömyysolettaman merkitsevän myös sitä, ettei ketään saisi kohdella syyllisenä ennen tuomioistuimen antamaa tuomiota.

⁸⁷ Tuomion kohta 4.

⁸⁸ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 22–24 ja 40.

⁸⁹ Ks. myös *Fredman ym.* 2025, s. 779–780.

⁹⁰ Ks. erityisesti tuomion kohdat 78–79 ja 81.

⁹¹ *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 290. Ks. myös ratkaisut *Muller v. Ranska* 17.3.1997, tuomion kohdat 36–44 ja *Tase v. Romania* 10.6.2008, tuomion kohta 40.

olennaisiin ja riittäviin syihin, vaikka rikokseen syyllistymisestä oli perusteltu epäily. Millaisen kynnyksen EIT on asettanut olennaisten ja riittävien syiden täyttymiselle vapaudenmenetyksen osalta?

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tulkintakäytännössään hyväksynyt neljä hyväksyttävää pääasiallista perustetta vankeuden jatkamiselle: 1. rikoksesta epäilystä on haittaa oikeudenkäytölle vapautettuna 2. epäily aiheuttaa yleistä yhteiskunnallista häiriötä 3. epäily syyllistyy uusiin rikoksiin tai 4. hän ei saavu oikeuteen.⁹² Kansallisten tuomioistuinten perustelut vapauttamisen puolesta sekä vastaan eivät kuitenkaan saa olla yleisluontoisia ja abstrakteja. Sen sijaan niiden tulisi sisältää argumentteja juuri sille tapaukselle ominaisista seikoista sekä olosuhteista, jotka oikeuttaisivat säilöönoton.⁹³

Oikeudenkäynnin ja todistelun vaikeuttaminen

Tulkintakäytännössä olennaisina ja riittävinä syinä on pidetty muun muassa olosuhteita, joihin liittyy pakenemisen vaara, todistajien painostuksen tai todisteiden väärentämisen uhka.⁹⁴ Tämä erityisesti siksi, että artiklassa on nimenomaisesti julkilausuttu vapaaksi laskemisen ehdoksi takeiden asettaminen siitä, että asianomainen saapuu oikeudenkäyntiin. Tutkinnan monimutkaisuus voi lisäksi toimia perusteena tutkintavankeuden jatkamiselle tietyissä tilanteissa⁹⁵.

EIT on arvioinut pakenemisen vaaran olevan käsillä esimerkiksi silloin, kun epäillyllä on ollut paljon kontakteja ulkomailla, epäilty on yrittänyt myydä talonsa, hänen muu käyttäytymisensä on näin antanut ymmärtää ja epäilty rikos on lisäksi ollut vakava⁹⁶. Vastaavasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on arvioinut elinolosuhteiden, kuten perhesiteiden ja vakituisen osoitteen, vähentävän pakenemisen riskiä. Rikoksen vakavuus tai odotettavissa olevan rangaistuksen pituus eivät yksinään riitä perusteeksi pakenemisriskille.⁹⁷

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin tuomiossaan *Stögmüller v. Itävalta* vuodelta 1969 myös todennut, että vaikka käsillä olisi vakava pakenemisvaara tai epäilty olisi

⁹² Hirvelä – Heikkilä 2017, s. 290–291.

⁹³ Ks. esim. *Maassen v. Alankomaat* tuomion kohta 58 ja *Buzadji v. Moldova* tuomion kohta 122.

⁹⁴ Ks. esim. *Buzadji v. Moldova* tuomion kohta 88, *Maassen v. Alankomaat*, tuomion kohta 55 ja *Stögmüller v. Itävalta* 10.11.1969.

⁹⁵ Hirvelä – Heikkilä 2017, s. 293.

⁹⁶ Ks. esim. *I.A. v. Ranska* 23.9.1998 tuomion kohdat 100-105. Ks. myös esim. *Punzelt v. Tšekin tasavalta* 25.4.2000.

⁹⁷ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 41.

uusintarikollinen, eivät nämä perusteet yksinään riitä pitkittämään tutkintavankeutta. EIT on viitannut kyseiseen tapaukseen vielä nykypäivänäkin oikeuskäytännössään. Tuomio vahvisti muun ohella sen, ettei monimutkainen prosessi oikeuta vapaudenmenetykseen kohtuuttoman pitkäksi ajaksi ilman tuomiota.⁹⁸

Todisteluun vaikuttamisen ja näytön hävittämisen osalta merkittävää on perusteiden heikentyminen ajan kuluessa suhteessa vapaudenriiston oikeutukseen. Sen vuoksi nämä seikat ovat olleet selvästi hyväksyttävämpiä kriteereitä tutkinnan alkuvaiheessa. Myöhemmin kun esimerkiksi todistajia on jo kuultu ja selvitykset kirjattu, ei EIT ole enää oikeuskäytännössään katsonut näiden olevan asianmukainen peruste.⁹⁹ Paine näytön hankkimisesta luo myös tutkintatoimenpiteiden suorittamiselle vaatimuksia. Jos esimerkiksi viranomaisilla on tiedossa, että epäilty mahdollisesti pyrkii vaikeuttamaan tutkintaa, tulisi toimenpiteet joihin epäilyllä on helpoin vaikuttaa, pyrkiä aina suorittamaan ensin. Joka tapauksessa tulisi toimenpiteet suorittaa niin, ettei tutkintavankeus venyisi suotta.¹⁰⁰

Yleisen järjestyksen säilyttäminen

Olenaisina ja riittävinä syinä on pidetty olosuhteita yleisen järjestyksen järkkymisen turvaamiseksi¹⁰¹ esimerkiksi vakavien rikosten osalta¹⁰². Tällaisia tilanteita on kuitenkin pidettävä suhteellisen poikkeuksellisina¹⁰³ ja niiden on katsottu kestävän vain rajoitetun ajan¹⁰⁴. Esimerkiksi tuomiossa *Letellier v. Ranska 26.6.1991* EIT on vahvistanut, että erinäiset yhteiskunnalliset häiriöt voivat oikeuttaa tutkintavankeuden jatkamisen, mikäli tämä perustuu sellaisiin tosiseikkoihin, jotka osoittavat että syytetyn vapauttaminen todella häiritsisi yleistä järjestystä. Toisin sanoen yleisen järjestyksen tulisi olla tosiasiallisesti uhattuna, ei voida vain ennakoita niin.¹⁰⁵

Tapauksessa *Letellier* oli pidätetty 8.7.1985 epäiltynä osallisuudesta miehensä murhaan, siten että oli väitetysti maksanut kahdelle henkilölle tämän surmaamisesta. *Letellier* vietti tutkintavankeudessa lähes kolme vuotta, joista loppuvaiheen tutkintavankeus ei ollut enää

⁹⁸ Tuomion kohdassa 4 todetaan: “Article 5 (3) (art. 5-3) clearly implies, however, that the persistence of suspicion does not suffice to justify, after a certain lapse of time, the prolongation of the detention. That paragraph stipulates that the detention must not exceed a reasonable time.”

⁹⁹ *Hirvelä – Heikkilä 2017*, s. 291–292.

¹⁰⁰ *Halijoki 2001*, s. 207.

¹⁰¹ Ks. esim. *Buzadji v. Moldova* tuomion kohta 88, *Maassen v. Alankomaat*, tuomion kohta 55.

¹⁰² European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 42.

¹⁰³ *Hirvelä – Heikkilä 2017*, s. 292–293.

¹⁰⁴ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 42.

¹⁰⁵ Tuomion kohta 51.

perusteltavissa, vaan rikkoi EIS 5.3 artiklaa. Alun tutkintavankeus oli perusteltu, sillä todistajiin vaikuttamisen riski oli suuri. Tämä kuitenkin menetti merkitystään prosessin edetessä¹⁰⁶. EIT katsoi että viranomaiset olivat vedonneet vain hyvin yleisluontoisella tavalla vakavan rikoksen aiheuttamaan yhteiskuntajärjestyksen häiriöön, ilman konkreettisia yksityiskohtaisempia perusteita¹⁰⁷.

Rikollisuuden jatkaminen

Sen sijaan päätöksessään *Kanzi v. Alankomaat 7.7.2007* ihmisoikeustuomioistuin arvioi, että vapaudenriistolle oli olennaiset ja riittävät syyt: rikoksen vakavuus ja sen yhteiskunnallinen vaikutus riittivät perusteeksi jatkamaan tutkintavankeutta. Tutkintavankeuden lopullinen kesto oli ollut kolme kuukautta ja seitsemän päivää. Tuomioistuin linjasi, että tässä tapauksessa kansalliset viranomaiset olivat käsitelleet asiaa asianmukaisella huolellisuudella. Tapauksessa oli ilmennyt vakavia viitteitä rikoksesta¹⁰⁸, ja lisäksi uusimisen mahdollisuutta pidettiin erittäin todennäköisenä: viranomaisten oli syytä uskoa, ettei epäilty halua tai pysty tulla toimeen ilman huumekaupan tuomaa tulonlähdettä. Koska kyseessä oli vakava huumausainerikos, josta seuraa mittavat rangaistukset, eivätkä perustelut olleet yksinomaan abstrakteja¹⁰⁹, jätettiin Kanzin kanne tutkimatta yksimielisesti.

Kuten tuomiossaan *Kanzi v. Alankomaat* EIT arvioi, tulee rikollisen toiminnan jatkamisen vaaran olla todennäköinen. Lisäksi tutkintavankeuden tulee olla selvästi edellytyksenä sen estämiselle. Arvioinnissa annetaan painoarvoa henkilön aiemmalle toiminnalle sekä muille yksilökohtaisille henkilöön liittyville seikoille. Aiempien tuomioiden huomioiminen voi tulla kyseeseen, mutta esimerkiksi stereotypioihin nojaaminen ei itsessään riitä perusteeksi.¹¹⁰ Tuomiossa *Hysa v. Albania 21.2.2023* EIT korosti, että jatkamisvaaraa punnittaessa voidaan persoonan ja käyttäytymisen sekä rikoshistorian ohella antaa lisäksi merkitystä myös syytekohtien luonteelle ja vakavuudelle.¹¹¹

¹⁰⁶ Ks. tuomion kohdat 37–39.

¹⁰⁷ Tuomion kohdat 47–51.

¹⁰⁸ Kansallisen tuomarin päätöksessä oli todettu, että: “*It appears from the case-file that there are serious indications against the suspect (there is more than a mere suspicion).*”

¹⁰⁹ Esim. tapauksessa *Dudek v. Puola 4.5.2006* on todettu tuomion kohdassa 31, että tutkintavankeuden kohtuullisuutta ei voida tarkastella *in abstracto*, vaan tätä tulisi tarkastella huomioiden ottaen huomioon tapauksen yksityiskohtaiset seikat. Ks. myös. *Clooth v. Belgia* tuomion kohta 44.

¹¹⁰ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 42. Ks. myös *Hirvelä – Heikkilä 2017*, s. 292, jossa todetaan esimerkiksi perheettömyyden tai työttömyyden olevan sellaisia seikkoja, joita EIT ei ole tulkintakäytännössään hyväksynyt.

¹¹¹ Ks. tuomion kohta 67.

Muut vangitsemisen perusteet

Edellä mainittujen lisäksi EIT on tulkintakäytännössään antanut painoarvoa myös tarpeelle suojella itse pidätettyä¹¹² sekä punninnan osalta tutkintavankeuden sijaan vaihtoehtoisten toimenpiteiden harkitsemiselle¹¹³, kuten tuomioissa *Bluks Savickis v. Latvia*. Aina kun harkitaan tutkintavankeutta, tulee arvioida myös vaihtoehtoisia toimintatapoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Vapaudenmenetys ei saa olla suhteessa henkilöön liian rajoittava toimenpide. Koska artiklassa 5 1(c) todetaan että ”-- saattamisekseen toimivaltaisen oikeusviranomaisen tutkittavaksi --” voidaan vapaaksi laskemisen ehtona pitää takeita siitä, että rikoksesta epäilty tosiasiaa saapuu oikeudenkäyntiin.¹¹⁴

2.4 Euroopan ihmisoikeussopimus suhteessa kansalliseen lainsäädäntöön

“Generally, the purpose of the Convention is not to prevent or punish wholesale violations of human rights (although it would operate in such circumstances) but to close gaps in the domestic law of the parties.”¹¹⁵

Viljanen on esittänyt samankaltaisesti kirjoittaessaan, että sopimusta ei ole subsidiariteettiperiaatteen mukaisesti laadittu korvaamaan kansallista sääntelyä tai sen elimiä, vaan sen tarkoitus on päinvastaisesti toimia kansallista ”oikeusturvajärjestelmää täydentävänä viimekätisenä suojaverkkona” – lähtökohtaisesti tarkoituksena ei ole turvautua kansainvälisiin valvontaorgaaneihin.¹¹⁶ Kansallinen malli rakentuu pluralistisen perustuslaillisen järjestelmän varaan, jossa perus- ja ihmisoikeuksien suojelu jakaantuu eri toimijoiden välille, EIT:n ollessa yksi näistä.¹¹⁷ Perustuslain tasolla on säädetty 1 §:n 3 momentissa, että Suomi on mukana kansainvälisessä yhteistyössä edistääkseen rauhaa, ihmisoikeuksia ja yhteiskunnallista kehitystä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut ihmisoikeussopimuksen tulkinnasta ovat oikeudellisesti velvoittavia,¹¹⁸ ja niiden toteutumisen noudattaminen on ensisijaisesti kansallisten toimijoiden vastuulla¹¹⁹.

¹¹² Ks. esim. *Buzadji v. Moldova* tuomion kohta 88, *Maassen v. Alankomaat*, tuomion kohta 55.

¹¹³ *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 293. Näin myös esim. *Podeschi v. San Marino* 13.4.2017, tuomion kohdassa 140.

¹¹⁴ *Hirvelä – Heikkilä* 2017, s. 293. Luvussa tuodaan myös esiin kuinka joissain sopimuksen osapuolena olevissa maissa on käytössä vapaus takuita vastaan (*bail*), ja tämä voi toimia ehtona tutkintavankeudesta vapauttamiselle.

¹¹⁵ *Dixon* 2013, s. 366.

¹¹⁶ *Viljanen* 1996, s. 798.

¹¹⁷ *Lavapuro ym.* 2011, s. 520.

¹¹⁸ *OM* 2022:15, s. 24.

¹¹⁹ *Lavapuro* 2011, s. 468 ja *VN:n julkaisuja* 2022:66, s. 67–68.

Siten Euroopan ihmisoikeussopimus sitoo kansainvälisoikeudellisena sopimuksena sen sopimusvaltioita ja on näin ollen myös osa niiden oikeusjärjestystä.¹²⁰ Koska ihmisoikeudet on sittemmin vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen myötä turvattu perustuslakiin tulleilla viittaussäännöksillä, nauttii EIS myös nykyään eräänlaista ’välillistä perustuslaillista asemaa’.¹²¹ Ihmisoikeustuomioistuimen rooli tulkitsijana on vain vahvistunut nykypäivään tultaessa, sillä kansalliset tuomioistuimet viittaavat sen käytäntöön entistä systemaattisemmin perus- ja ihmisoikeuksia koskevissa asioissa, ja siten myös sen oikeuskäytäntöön on suhtauduttu vakavammin.¹²² Lisäksi lailla voimaan saatetut ihmisoikeussopimukset, kuten nyt Euroopan ihmisoikeussopimus, saavat PL 107 §:n nojalla etusijan lakia alemman asteisiin säädöksiin nähden.

Käytännössä on haluttu painottaa perus- ja ihmisoikeuksien yhteensovittamista erityisesti tulkinnan keinoin¹²³. Useat perusoikeussäännökset saavat myös merkityksensä niitä vastaavista ihmisoikeusvelvoitteista. Voimassa olevan perustuslain 22 §:n julkisen vallan tavoite turvata perus- ja ihmisoikeudet kaikille, ilmentää ihmisoikeuksien erityistä asemaa kansallisessa oikeusjärjestelmässämme.¹²⁴ Kyseinen säännös lukee sisäänsä olettamuksen perusoikeusmyönteisestä laintulkinnasta.¹²⁵ Lähtökohtana on ennakoasetelma, jossa lainsäätäjän ei voida katsoa mahdollistaneen ihmisoikeussopimuksen rikkomista, ja sitä ilmentää myös kyseinen perustuslain pykälä.¹²⁶

Yhtenä merkittävänä erona, tai pikemmin nyanssina, perus- ja ihmisoikeuksien välillä on pidettävä sitä, että kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet asettavat kansallisille perusoikeuksille kuitenkin vain niin kutsutun ’vähimmäistason’¹²⁷: perusoikeuksien tason tulee olla korkeampi kuin mitä ihmisoikeusvelvoitteista johtuu.¹²⁸ EIS:n vähimmäisvaatimusten noudattamista on toteutettu pitkälti kansallisella tasolla ihmisoikeusmyönteisen tulkinnan avulla. Näin ollaan voitu varmistaa ihmisoikeussopimuksen noudattaminen myös sellaisissa tilanteissa, joissa lainsäätäjä ei ole huomionnut mahdollisia ongelmia.¹²⁹ Toisaalta ihmisoikeuksien tulkintavaikutuksen sijaan ihmisoikeuksia on voitu myös soveltaa suoraan siten, että

¹²⁰ Pellonpää ym. 2018, s. 46.

¹²¹ Hallberg ym. 2005, s. 84–85.

¹²² Ks. esim. Lavapuro ym. 2011, s. 520.

¹²³ Ojanen 2015, s. 52. Ks. myös Virolanen – Pölönen 2003, s. 55 ja 73, nk. tulkintavaikutuksesta.

¹²⁴ Ojanen 2015, s. 53. Julkisen vallan piiriin lukeutuvista vangitsemisasiossa lisää HE 222/2010 vp, s. 250–252.

¹²⁵ Hallberg ym. 2005, jakso II, kappale 4 ja Ojanen 2011, s. 446.

¹²⁶ Pellonpää ym. 2018, s. 68.

¹²⁷ OM 2022:15, s. 18.

¹²⁸ Ojanen 2015, s. 53. Ks. myös Jyränki – Husa 2012, s. 380.

¹²⁹ Pellonpää ym. 2018, s. 77–78.

lainsoveltaja tukeutuu ratkaisussaan johonkin ihmisoikeusmääräykseen suoraan perusteluissaan.¹³⁰ Edellä mainitut seikat ovat taanneet sen, että EIS:n asettamat velvoitteet *lähtökohtaisesti* toteutuvat Suomessa ongelmitta¹³¹.

---

¹³⁰ Ojanen 2015, s. 60–61.

¹³¹ Ks. kuitenkin esim. Ojanen 2011, s. 447 ja Lavapuro 2011, s. 468.

3 Tutkintavankeuden kansallinen sääntelykehikko

3.1 Perustuslain mukainen vapaudenmenetys

Kuten ihmisoikeudet, ovat perusoikeudetkin samanlaisia kaikille ihmisille kuuluvia oikeuksia.¹³² Lähtökohtana on, että kaikki ihmiset ovat perusoikeussuojaltaan yhdenvertaisia. Vapausoikeuksia on pidettävä yhtenä perus- ja ihmisoikeuksien perinteisenä ydinalueena.¹³³ Vapausoikeuksiin lukeutuu erityisesti perustuslain 7 §, jossa säädetään seuraavaa:

Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

Vapauden riistämällä tarkoitetaan sellaista järjestelyä, jossa yksilöä kielletään tai estetään poistumasta jostain tälle ennalta hyvin rajatusta tilasta tai paikasta.¹³⁴ Siispä vapaudenmenetystä on pidettävä pitkälle menevänä puuttumisena henkilön oikeuksiin. Koska 3 momentissa on erikseen mainittu vapauden menettäneen oikeuksien turvaaminen lailla, on sen tarkoituksena taata kaikesta huolimatta tutkintavankien muiden perusoikeuksien toteutuminen.¹³⁵ Rikosprosessioikeudessa onkin poikkeuksetta kyse julkisen vallan puolesta tapahtuvasta puuttumisesta kansalaisten keskeisiin perusoikeuksiin: usein tällaisia oikeushyviä voitaneen pitää selkeästi oleellisempina verrattuna muihin oikeudenaloihin.¹³⁶ Perustuslain 22 § takaa sen, että julkisen vallan tulee Suomessa turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen kaikille.¹³⁷ Tätä vahvistaa myös PL:n 2 §:n oikeusvaltioperiaate, jonka mukaan kaiken julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin

¹³² Virolainen – Pölönen 2003, s. 70.

¹³³ Ojanen 2015, s. 19–20 ja 33.

¹³⁴ Lainkirjoittajan opas, jakso 4.2.2 ja Jyränki – Husa 2012, s. 413.

¹³⁵ Ojanen 2015, s. 33.

¹³⁶ Niemi-Kiesiläinen 1999, s. 151. Ks. myös Virolainen – Pölönen 2003, s. 70 julkisen vallankäytön ja yksilön oikeuksien kunnioittamisen välisestä jännitteestä.

¹³⁷ Ks. Pellonpää ym. 2018, s. 68, jossa todetaan PL 22 §:n edellyttävän myös perus- ja ihmisoikeuksien tulkinnallista turvaamista.

lakia. Julkisella vallalla tarkoitetaan valtion virkamiehiä sekä erinäisiä päätöksentekuelimiä¹³⁸, kuten erityisesti tässä yhteydessä esitutkintaviranomaisia sekä tuomioistuinta. Perustuslain 7 §:llä on katsottu olevan myös tärkeä yhteys PL:n 1 §:ään, jossa todetaan yhtenä valtiosäännön tehtävänä turvata ihmisarvon loukkaamattomuus sekä yksilön vapaus.¹³⁹ Tämä ilmentää oikeuden perustavanlaatuista luonnetta.

Julkisen vallan loukkaamattomuusvelvollisuuden (*nk. vertikaalitaso*) on luonnehdittu olevan ulottuvuudeltaan merkityksellinen erityisesti sen vuoksi, että siinä luodaan perusta perusoikeuksien loukkauksille yksityisiä vastaan, eli *horisontaalitasolla*. Tähän ajatukseen perustuu myös vapausrangaistuksen käyttö silloin, kun toisen oikeuksia vastaan on rikottu. Samoin ihmisoikeussopimuksella on vastaavalla tavalla katsottu olevan samat ulottuvuudet,¹⁴⁰ vaikkakin niiden funktio on kansallisia perusoikeuksia syvemmillä tasolla, ihmisoikeuksien ytimessä. PL 7 §:n 3 momentin perimmäisenä tarkoituksena on kuitenkin mielivallan kieltö¹⁴¹.

Perusoikeuksilla on olennainen yhteys rikos- sekä rikosprosessioikeuteen: Rikosoikeudella halutaan turvata perusoikeuksien toteutuminen, eli toisten oikeushyviä loukkaavat teot on lähtökohtaisesti kriminalisoitu. Toisaalta perusoikeussäännökset ovat lähtökohtana, kun on kyse esimerkiksi rikoksesta epäillyn oikeuksista rikosten tutkinnassa.¹⁴² Nykyajan perus- ja ihmisoikeusajattelussa tarkastelun kohteena ovat erityisesti rikosprosessin sisällölliset vaatimukset. Selvää lienee se, että koska kyseessä on vasta epävarma syyllisyys, on perusoikeuksiin puuttumiselle asetettava spesifimpejä edellytyksiä¹⁴³ – tuleehan vapaudenmenetykselle olla poikkeuksetta laissa säädetty peruste.

3.2 Perustuslain suhde muuhun kansalliseen lainsäädäntöön

Mikäli Euroopan ihmisoikeussopimuksen asettamien ihmisoikeusvelvoitteiden ja sitä kautta perustuslain perusoikeuksien suhteen on tullut ongelmia lainsoveltamistilanteissa, ratkaistaan ne ensisijaisesti perusoikeusmyönteisellä laintulkinnalla, ja viimeistään perustuslain 106 §:n etusijasäännöksen keinoin. Perusoikeus on siis aina ensisijainen, ja perusoikeusmyönteinen tulkinta voikin edellyttää sanamuodon laajentavaa tulkintaa.¹⁴⁴ Mikäli tämä ei ole mahdollista,

¹³⁸ Ojanen 2015, s. 36.

¹³⁹ Hallberg ym. 2005, jakso III, kappale 3.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Ibid. Kyseisessä kappaleessa mainitaan myös kansallisesti enemmän käytetyn 'vapaudenmenetyksen' tarkoittavan samaa kuin EIS:n mukainen 'vapaudenriisto'.

¹⁴² Niemi-Kiesiläinen 1999, s. 152–153.

¹⁴³ Ibid., s. 153–154.

¹⁴⁴ Määttä T. – Paso 2019, s. 43–44.

voi viime kädessä tuomioistuin antaa etusijan perustuslainsäädännökselle, jos tavallisen lain säännöksen soveltaminen olisi *ilmeisessä ristiriidassa* perustuslain kanssa¹⁴⁵. Näin korkein oikeus esimerkiksi päätti tapauksessa KKO 2024:20¹⁴⁶. Perustuslaki on hierarkiatasolla korkeammalla eduskunnan hyväksymään säädökseen nähden¹⁴⁷.

Pakkokeinolainsäädännön osalta perusoikeuksien merkitys konkretisoituu erityisesti esitutkinnassa esimerkiksi silloin, kun on määrä selvittää rikosta, hankkia todistusaineistoa, estää oletetun rikosentekijän pakeneminen taikka muutoin rikoksiin syyllistyminen. Edellä mainittujen tekojen mahdollistaminen tai estäminen saattavat edellyttää perusoikeuksiin puuttuvien pakkokeinojen käyttämistä, jopa tilanteissa joissa näyttöä ei vielä merkittävästi olisikaan. Tällöin korostuu suhteellisuusperiaatteen merkitys niin, että perusoikeuksiin puututaan vain sen verran kuin on tarpeellista välttämättömien tavoitteiden saavuttamiseksi¹⁴⁸.

Yksinään legaliteettiperiaate edellyttää, että pakkokeinoin perusoikeuksiin puuttumisesta ja sen edellytyksistä on aina säädettävä lailla.¹⁴⁹ Myös muita tutkintaa perusoikeusmyönteiseksi ohjaavia yleisiä periaatteita on johdettava esitutkintalaista (ETL, 805/2011) sekä pakkokeinolaista. Kaikkiaan kansallinen esitutkintalainsäädäntömme on pyritty rakentamaan tavalla, joka täyttäisi mahdollisimman kattavasti myös perus- ja ihmisoikeuksien asettamat vaatimukset¹⁵⁰.

3.3 Pakkokeinolain vangitsemissäntelystä

3.3.1 Sääntelyn tarkoituksesta

Koska pakkokeinojen käyttö merkitsee myös puuttumista perustuslailla ja ihmisoikeussopimuksessa turvattuihin oikeushyviin, edellyttävät ne tukeutumista nimenomaisiin lain säännöksiin¹⁵¹. Vangitsemisella pakkokeinona puututaan henkilön vapautteen kaikista voimakkaimmalla tavalla¹⁵². Tällaisten oikeuksien rajoituksia koskevien

¹⁴⁵ Näin esimerkiksi tapauksissa *KKO 2004:26* kohta 22, *KKO 2021:42* kohta 22 ja *KKO 2022:26* kohta 45.

¹⁴⁶ Ks. luku 4.2.1.

¹⁴⁷ *Letto-Vanamo* 2020, s. 49.

¹⁴⁸ PeV on johdonmukaisesti lausuntokäytännössään linjannut, ettei perusoikeuksien suoja saa kaventaa enempää kuin asiassa on välttämätöntä. Ks. esim. *PeVL 4/1986 vp*, s. 2, *PeVL 33/2000 vp*, s. 2–3 sekä *Viljanen* 2001, s. 116.

¹⁴⁹ *Niemi-Kiesiläinen* 1999, s. 158.

¹⁵⁰ *Ibid.*, s. 160.

¹⁵¹ Nk. *legaliteettiperiaate*. Ks. myös *Fredman ym.* 2025, s. 667–668 ja 672–673.

¹⁵² *Jokela* 2018, s. 205.

säännösten on oltava täsmällisiä ja tarkkarajaisia¹⁵³. Mikäli tulkinnassa ilmenee epäselvyyksiä, on niitä arvioitava aina perus- ja ihmisoikeuksien mukaisella tavalla.¹⁵⁴

Kumotun pakkokeinolain (450/1987) esitöissä on todettu, että jo yksinään yleisestävien syiden tulisi asettaa vahvat perusteet murhasta tuomitun vangitsemiselle tutkinnan ajaksi.¹⁵⁵ Erityisen ongelmallista tämä on kuitenkin syyttömyysolettaman vuoksi, ja näkemystä onkin kyseenalaistettu myöhemmin pakkokeinolain kokonaisuudistuksen yhteydessä esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan toimesta. Yhtenä mainittuna syynä kritiikille ovat kirjaukset ihmisoikeussopimuksiin:¹⁵⁶ syyttömyysolettama turvattu EIS 6 artiklan kohdassa 2. Artiklan seurauksena voimassa olevan PKL:n lähtökohtana on syyttömyysolettama, ja tämän tulee heijastua myös vangitsemisen edellytyksiä koskevaan sääntelyyn.

Pakkokeinolain vangitsemisen kynnyks on luonnollisesti jouduttu asettamaan alemmaksi kuin tuomitsemisen. Tämä johtaa vääjäämättä jälkikäteisesti arvioituna tilanteisiin, joissa tutkintavankeus ei olisi ollutkaan perusteltua. Perusteellisempi tutkimustyö syistä saattaisi avata uusia näkökulmia edellytysten arvioinnille ja siten parantaa epäiltyjen oikeusturvaa.¹⁵⁷ Toisaalta näytön tuoma tuki on pakkokeinoja käytettäessä välttämätöntä, sillä puuttuminen perus- ja ihmisoikeuksiin on niin voimakasta.¹⁵⁸ Se mitä lainsäädännöllisin keinoin pystytään kuitenkin tekemään, on asettaa edellytykset sille tasolle, etteivät todennäköisyydet ole vangitsemista vastaan ja toisaalta EIT:n käytännön varjossa, perustella tämä erityistä huolellisuusvelvoitetta noudattaen.

3.3.2 Yleiset periaatteet

Pakkokeinolain 1 luvun pakkokeinosääntelyä koskevat yleiset periaatteet ovat osaltaan tukemassa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Esimerkiksi *suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate* rajaavat tutkintavankeuden käyttöä¹⁵⁹. Myös *hienotunteisuusperiaatteesta* on säädetty pakkokeinolaissa.¹⁶⁰ Lain esitöiden mukaan pakkokeinolain kokonaisuudistuksen yhteydessä on todettu, ettei kaikkia pakkokeinoja ohjaavia periaatteita ole tarkoituksenmukaista kirjata uuteen voimassa olevaan lakiin. Ne tulee

¹⁵³ Ks. esim. HE 309/1993 vp, s. 29–30 ja Viljanen 2001, s. 115–124.

¹⁵⁴ Jokela 2018, s. 197 ja Frände 2009, s. 81.

¹⁵⁵ HE 14/1985 vp, s. 48.

¹⁵⁶ KM 2009:2, s. 108.

¹⁵⁷ *Ibid.*, s. 113.

¹⁵⁸ Tuhkanen 2024, s. 847.

¹⁵⁹ Jokela 2018, s. 197.

¹⁶⁰ Ks. esim. HE 222/2010 vp, s. 72.

kuitenkin edelleen yhtä lailla implisiittisesti huomioida oikeudenkäytössä. Tällaisia periaatteita ovat *tasapuolisuusperiaate, syyttömyysolettama ja itsekriminointisuoja*.¹⁶¹

Vangitsemista saa käyttää pakkokeinona vain, jos sen käyttöä voidaan pitää puolustettavana, kun otetaan huomioon rikoksen vakavuus, sen selvittämisen tärkeys, rikoksen osapuolten oikeuksien loukkaus ja muut asiassa vaikuttavat seikat. Suhteellisuusperiaate edellyttää vertailua tavoiteltavien päämäärien ja vangitsemisen käytöstä aiheutuvien haittojen välillä¹⁶². Pakkokeinojen käytön sallittavuus johtuu käytännössä siitä, että yhteiskunnan etua on pidetty yksilön etua painavampana. Tämän vuoksi suhteellisuusperiaatetta tulisikin vangitsemisen osalta punnita siten, että ovatko pakkokeinojen käytöstä aiheutuvat haitat selvästi sen etuja suurempia, eikä toisinpäin.¹⁶³

Toisaalta kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä, eli käytännössä on myös harkittava vakaasti muita lievempiä puuttumisen keinoja¹⁶⁴. Pakkokeinoilla ei saa aiheuttaa tarpeetonta vahinkoa tai haittaa kenellekään. Vähimmän haitan periaatteen merkitys kasvaa vangitsemisesta tai sen käytön jatkamisesta päätettäessä – pakkokeinojen käyttö tulee lopettaa heti, kun sille ei enää ole edellytyksiä. Tuomioistuin on viran puolesta velvollinen ottamaan kantaa vangitsemisen laillisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen.¹⁶⁵ Vangitsemista pakkokeinona käytettäessä on PKL 1 luvun 4 §:n mukaan vältettävä tarpeettoman huomion herättämistä ja toimittava muutoinkin hienotunteisella tavalla. Tällä halutaan estää stigman aiheuttava häpeä epäillylle¹⁶⁶ – vaikka pakkokeinojen käyttö vääjäämättä tähän johtaa.

Vapauteen kohdistuvien pakkokeinojen osalta on harkittava niiden kohtuullisuutta¹⁶⁷. PKL 2 luvun 13 §:ssä säädetään *kohtuullisuusperiaatteesta eli kohtuuttoman vangitsemisen kiellosta*¹⁶⁸, jonka mukaan ketään ei saa vangita tai määrätä pidettäväksi edelleen vangittuna, mikäli sitä on pidettävä kohtuuttomana asian laadun taikka rikoksesta epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden vuoksi. Tällaisina seikkoina on pidetty esimerkiksi epäillyn terveydentilaa tai ikää, epäillyn ollessa alaikäinen. Kysymys on lopulta aina

¹⁶¹ Tolvanen – Kukkonen 2011, s. 194 ja HE 222/2010 vp, s. 72. Itsekriminointisuoja ei kuitenkaan tarkoita oikeutta sotkea rikosasiaa tai karttaa prosessia, ks. EOAK/3085/2023, s. 22.

¹⁶² Halijoki 2001, s. 208–209, jossa myös lisää suhteellisuusperiaatteesta pakkokeinojen käytön yhteydessä.

¹⁶³ *Ibid.*, s. 209.

¹⁶⁴ Näin myös HE 222/2010 vp, s. 247. Esimerkkinä lain esitöissä on mainittu matkustuskielto.

¹⁶⁵ Halijoki 2001, s. 207–208.

¹⁶⁶ HE 222/2010 vp, s. 72.

¹⁶⁷ Jokela 2018, s. 199.

¹⁶⁸ Halijoki 2001, s. 209.

kokonaisharkinnasta.¹⁶⁹ Vangitsemista koskevat rajoitusperiaatteet, eli suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate ja kohtuuttoman vangitsemisen kielto, tulevat kuitenkin sovellettavaksi vasta siinä vaiheessa, kun vangitsemiselle katsotaan olevan muutoin lailliset perusteet.¹⁷⁰

3.3.3 Yleiset edellytykset

Pakkokeinojen yleisenä edellytyksenä rikosprosessissa on, että taustalla on oltava rikostunnusmerkistön täyttävä rikos, tai vähintäänkin epäily siitä. Yleisten edellytysten tulee siis aina täytyä.¹⁷¹ Pakkokeinolain 2 luvun 11 §:n 1 momentissa säädetään, että tuomioistuimien saa vangitsemisvaatimuksen esittämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä rikoksesta *todennäköisin syin epäillyn* vangittavaksi 5 §:n 1 momentissa säädettyin edellytyksin. Ilmaisuu kuvaa sellaista todennäköisyyden astetta, jossa uskotaan henkilön jo kytkeytyvän rikokseen. Käytännössä tällöin tulee olla todennäköisempää, että epäily osoittautuu oikeaksi kuin virheelliseksi. Matemaattisesti arvioituna todennäköisyys on yli 50 prosenttia.¹⁷²

Helesvirta on esittänyt näkemyksensä siitä, kuinka sanamuotoa tulkittaessa, tulisi pakkokeinolain ja EIS:n muotoilua pitää mahdollistavana velvoittavan sijaan, toisin kuin esimerkiksi ETL:n vastaavaa syytä epäillä -kynnystä. Tämä sen vuoksi, että pakkokeinoja on pidettävä huomattavasti voimakkaampana toimenpiteenä puututtaessa henkilön perusoikeuksiin.¹⁷³ Lain esityöt tukevat tätä näkemystä. Hallituksen esityksessä mainitaan, että vangitsemisvaatimuksessa on annettava riittävää selvitystä myös yleisten edellytysten täyttymisestä eli epäilyksestä todennäköisin syin. Riittävänä ei ole pidettävä sitä, että vain todetaan edellytysten olevan olemassa.¹⁷⁴

Rajanvetona voidaan mainita tapaus KKO 2025:11, jossa korkein oikeus arvioi epäilyn rikoksen todennäköisyyttä sen valmistelun perusteella. Kyseessä on ensimmäinen pakkokeinoja koskeva korkeimman oikeuden antama ratkaisu, jossa on arvioitu todennäköisten syiden täyttymistä¹⁷⁵. KKO arvioi, että epäilyn tulee perustua riittävään ja konkreettiseen näyttöön. Vaikka epäily oli puhunut viestitse autopommien asentamisesta, ei niistä ilmennyt

¹⁶⁹ *Halijoki* 2001, s. 209. Ks. esim. *KKO* 1999:29. Vrt. kuitenkin *KKO* 1999:30.

¹⁷⁰ *KKO* 2024:20 kohta 29 ja *KKO* 2025:28 kohta 7.

¹⁷¹ *Fredman ym.* 2025, s. 669, 695 ja 757.

¹⁷² *Ibid.*, s. 695–696 ja *HE* 14/1985 vp, s. 16. Ks. myös *Tuhkanen* 2024, s. 855–856.

¹⁷³ *Helesvirta* 2020, s. 20.

¹⁷⁴ *HE* 222/2010 vp, s. 255.

¹⁷⁵ Edilex-prejudikaattipalsta, *Kemppinen* 27.1.2025.

henkirikoksen tai vakavan väkivallan tavoittelu. Vaikka poliisi katsoi pommin aiheuttavan vakavan vaaran hengelle tai terveydelle, KKO painotti, että pelkkä vaara ei riitä vaan tulee olla näyttöä nimenomaisesta tarkoituksesta tehdä rikoslain tunnusmerkistön täyttävä teko. Kyseessä oli kuitenkin äänestysratkaisu, jossa kaksi oikeusneuvosta asettuivat vastakkaiselle kannalle. Ongelmana pakkokeinoja koskevissa ennakkoratkaisuissa on, että niissä ei voida lainkaan reaaliaikaisesti tutkia toiminnan oikeellisuutta¹⁷⁶ – tämä johtaa vääjäämättä perusoikeusrikkomuksiin. Katse joudutaan kohdistamaan tulevaisuuden sääntelyyn.

3.3.4 Erityiset edellytykset

Pakkokeinojen käyttämiselle on yleisten edellytysten lisäksi säädetty erityisiä edellytyksiä.¹⁷⁷ Erityiset edellytykset määrittellään pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentissa, johon aiemmin mainittu vangitsemispykälä viittaa. Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan vangita¹⁷⁸, mikäli:

1) rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta¹⁷⁹ kuin kaksi vuotta vankeutta; tai

2) rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän:

a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;

b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; taikka

c) jatkaa rikollista toimintaa.

Käytännössä pykälän kohta 1 edellyttää todennäköisen syyn lisäksi rikoksen vakavuutta eli tällöin kysymyksessä on *ylitörkeä rikos*¹⁸⁰. Lainkohdan sanamuodon mukaisesti ei muita

¹⁷⁶ Edilex-prejudikaattipalsta, *Kempinen* 27.1.2025.

¹⁷⁷ *Fredman ym.* 2025, s. 757. ja *HE 14/1985 vp*, s. 48.

¹⁷⁸ Vangitsemista koskeva rikosnimike on sovitettava tapauskohtaisesti juuri kyseiseen asiaan liittyviin seikkoihin ja olosuhteisiin, esimerkiksi tapon yrityksen ja törkeän pahoinpitelyn rajanvedon osalta. *HE 222/2010 vp*, s. 247.

¹⁷⁹ Vähimmäisrangaistusta tarkastellessa vangitsemisen osalta ei pakkokeinon käytössä oteta huomioon yleisiä vähentämisperusteita PKL 11 luvun 1 §:n mukaisesti, vaan harkinta on esitutkintavaiheessa tehtävä tukeutuen sillä hetkellä tiedossa oleviin seikkoihin, ks. *Fredman ym.* 2025, s. 691. Ks. myös *HE 222/2010 vp*, s. 364.

¹⁸⁰ *Fredman ym.* 2025, s. 762. Ks. ylitörkeiden rikosten rajanvedosta esim. *KKO 2001:90*.

edellytyksiä vaadita epäiltyä vangittaessa. Tästä huolimatta säännöstä laadittaessa presumptio muiden edellytysten olemassaolosta on toisinaan katsottu olevan olemassa, ja tämän vuoksi epäilty voitaisiin pidättää vain ylitörkeyden perusteella.¹⁸¹ Tällaista Ruotsin mallin mukaista presumptiolle rakentuvaa säännöstä on myös kritisoitu sillä perusteella, että miksi tulkinnallisesti säännökseen haluttaisiin liittää jotain mitä ei olla siihen ei olla haluttu kirjoittaa.¹⁸² Joka tapauksessa EIT on arvioinut uudemmassa oikeuskäytännössään, ettei pitkää tutkintavankeutta voida perustella vain rikoksen törkeydellä, vaan lisäksi tulisi olla käsillä esimerkiksi karttamisvaara.¹⁸³ Toisaalta epäillyn oikeusturva edellyttää, että vaikka säännös rakentuisi tällaiselle oletukselle, voitaisiin se kumota esittämällä vastanäyttöä.¹⁸⁴

Koska kyseessä on vasta epäily, joudutaan pohtimaan perusteita sille, mitä näyttöä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon. *Halijoki* on nostanut neljä asiaa, joiden perusteella punnitaan vangitsemiseen oikeuttavaa näyttöä rikoksen vakavuuden perusteella: esitetyn näytön vahvuus, rikoksen tekotapa ja laatu, henkilön aikaisempi käyttäytyminen ja henkilökohtaiset olosuhteet sekä esitutkinnan vaihe. Luonnollisesti, mitä vähemmän näyttöä epäiltyä kohtaan on, sitä pidättäytyväisempi pakkokeinojen käytön suhteen tulee olla. Vakavuuden osalta kiistatonta on, että rikoksen törkeys lisää usein paheksuntaa ja toisaalta tarvetta turvautua pakkokeinoihin. Tässä yhteydessä on tärkeää myös huomioida, että jopa vakavakin rikos on voitu tehdä sellaisissa olosuhteissa, ettei vangitsemiselle ole tarvetta.¹⁸⁵

Kun pohditaan henkilön edeltävää käyttäytymistä ja henkilökohtaisia olosuhteita pakkokeinojen perusteena, voi aiempi näyttö esimerkillisestä käyttäytymisestä olla relevantti seikka. Jos henkilö on tähänastisesti saapunut moitteetta pyydettyä paikalle tai hänellä on kiinteä side esimerkiksi asuinpaikkakuntaansa, voidaan karttamisvaaraa pitää vähäisempänä. Neljännen perusteen eli esitutkinnan vaiheen osalta, kuten aiemmin on tuotu esiin¹⁸⁶, mitä pidemmällä esitutkinta on, sitä vaikeampi pakkokeinojen käyttöä on myös perustella.¹⁸⁷

Aiemmin pakkokeinolain kokonaisuudistusta valmisteltaessa esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunta arvioi sitä, voidaanko ylitörkeisiin rikoksiin perustuvaa vangitsemista pitää EIT:n tulkintakäytännön mukaisena. Komitean näkemyksen mukaan tuohon aikaan EIT

¹⁸¹ *Halijoki* 2001, s. 212 ja *Niemi-Kiesiläinen* 2000, s. 48.

¹⁸² *Launiala* 2021, s. 148. Ks. myös *Bring ym.* 2019, s. 364.

¹⁸³ *Fredman ym.* 2025, s. 779.

¹⁸⁴ *Halijoki* 2001, s. 212.

¹⁸⁵ *Ibid.*, s. 212–213.

¹⁸⁶ Ks. esim. luku 2.3.1.

¹⁸⁷ *Halijoki* 2001, s. 213. EIT arvioi näin myös esimerkiksi tuomiossa *Scott v. Espanja*.

on tulkinnut vangitsemisen edellytyksiä siten, että erityisesti tutkinnan alussa yksinomaan rikosepäily oikeuttaisi vapaudenriiston. Kuitenkin, vangitsemisen jatkuminen edellyttäisi erityisiä edellytyksiä ollakseen legitiimi. Toimikunnan mukaan EIT:n oikeuskäytännössä tämä oli kuitenkin noussut ongelmaksi vasta vuosia kestäneissä vapaudenmenetyksissä. Yksin rikoksen vakavuuteen perustuvan vangitsemista koskevan säännöksen poistamista ei nähty tarpeellisena.¹⁸⁸ Voimassa olevan pakkokeinolain esitöissä on viitattu EIT:n käytäntöön tähdentämällä, että pelkkään rikosepäilyyn tutkintavankeuden perusteena on suhtauduttava entistä kriittisemmin vankeuden jatkuessa. Tätä tulisikin punnita kohtuullisuusperiaatteen valossa, erityisesti vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä.¹⁸⁹

Pykälän toinen kohta koskee erityisiä edellytyksiä ja edellyttää todennäköisen epäilyn lisäksi kolmen toisilleen vaihtoehdoisen kriteerin täyttymistä: *karttamisvaaran*¹⁹⁰, *sotkemisvaaran*¹⁹¹ tai *jatkamisvaaran*.¹⁹² Pykälässä on mainittuna vaaraedellytysten osalta, että ”-- epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä --”. Epäilylle vaarasta on asetettu objektiiviset perusteet eli toisin sanoen yleisen elämäkokemuksen mukaan tapauksessa ilmenneiden seikkojen johdosta on syytä epäillä, että jokin vaaraedellytys olisi käsillä.¹⁹³ Lain esitöissä on viitattu myös EIT:n ratkaisuun *N.C. v. Italia*, jossa on linjattu objektiivisuus-kriteeristä sekä epäilyn uskottavuudesta, joka riippuu kokonaisuudesta. Vaikka poliisilla ei edellytetä olevan riittävää näyttöä syytteen nostamista varten, tulee edellytyksistä esittää riittävä selvitys vangitsemisen yhteydessä.¹⁹⁴ Vangitsemisen erityiset edellytykset perustuvat siten arvioon rikoksesta epäillyn tulevasta käyttäytymisestä¹⁹⁵. Erityisiä edellytyksiä voi täytyä myös yhtäaikaaisesti monta, mutta ainakin jonkin edellytyksen tulee täytyä.¹⁹⁶

Karttamisvaara voi aktualisoitua koko rikosprosessin ajan. Sen sijaan sotkemisvaara on yleensä suurin esitutkinnan aikana ja vähenee näytön tultua kerätyksi. Jatkamisvaara on puolestaan luonteeltaan erilainen: kyseessä on preventiivinen toimenpide, jolla pyritään katkaisemaan

¹⁸⁸ *KM 2009:2*, s. 108–109.

¹⁸⁹ *HE 222/2010 vp*, s. 247.

¹⁹⁰ Käytetään myös termiä *paonvaara*. Ks. esim. *Fredman ym. 2025*, s. 779. Tässä yhteydessä käytetty *karttamisvaaraa*, sillä sitä myös korkein oikeus on käyttänyt tapauksessa *KKO 2024:20*.

¹⁹¹ Käytetään myös termiä *kolluusiovaara ja jälkienpeittämisvaara*, ks. esim. *Halijoki 2001*, s. 212 ja *Fredman ym. 2025*, s. 759–761. Tässä yhteydessä käytetty *sotkemisvaaraa*, sillä sitä myös korkein oikeus on käyttänyt tapauksessa *KKO 2024:20*.

¹⁹² *Fredman ym. 2025*, s. 779.

¹⁹³ *Ibid.*, s. 760. Ks. myös *HE 222/2010 vp*, s. 247, jossa on huomautettu kyseisen pykälän 1 momentin rikosepäilyn liittyvän EIS 5 artiklan 1 kappaleen c kohtaan.

¹⁹⁴ *HE 222/2010 vp*, s. 247 ja *N.C. v. Italia*, erityisesti tuomion kohdat 30–31 ja 35.

¹⁹⁵ *Halijoki 2001*, s. 221.

¹⁹⁶ *Fredman ym. 2025*, s. 757–760.

rikoskierre. Käytännössä sillä voitaneen katsoa olevan sama tehtävä kuin rangaistuksen määräämisellä.¹⁹⁷ *Helmisen ym.* mukaan karttamisvaara on käsillä erityisesti silloin, kun epäilty henkilö on nähty pakosalla, tämä on yrittänyt paeta, ilmaissut pakoaikeensa tai tehnyt valmisteluja sen eteen. Myös saapumatta jättämistä ilman hyväksyttävää syytä esimerkiksi esitutkintaan kutsuttaessa, on pidettävä merkittävänä arvioitaessa karttamisvaaraa. Äärimmilleen vietynä, jopa itsemurhayritystä voidaan pitää karttamisena. Toisaalta henkilön vakituinen asunto, työpaikka, sosiaaliset siteet tai aiempi käyttäytyminen voivat olla arvioinnin kannalta merkityksellisiä seikkoja.¹⁹⁸ Kansalliset tuomioistuimet ovat huomattavissa määrin vedonneet epäillyn rikoksen ankaruuteen.¹⁹⁹

Sotkemisvaaran osalta *Helminen ym.* ovat katsoneet, että edellytys saattaa konkretisoitua vankeuden perusteeksi silloin, kun epäilty esimerkiksi hävittää tai kätkee esinetodisteita, taikka pyrkii vaikuttamaan henkilöihin, joita tullaan kuulemaan mahdollisesti esitutkinnassa. Sen sijaan sotkemisvaaran eliminoivia tekijöitä ovat muun muassa oman rikoksensa selvittämisen myötävaikuttaminen sekä tunnustus.²⁰⁰ Jatkamisvaaran osalta merkityksellisenä on pidetty epäillyn aiempaa rikollisuutta ja rikosten nopeaa uusimista, eli esimerkiksi sarjarikollisuutta. Yksinomaan rikosrekisteriin nojaaminen ei kuitenkaan riitä. Poikkeuksena tälle on pidetty perinteisesti järjestäytynyttä rikollisuutta.²⁰¹ Tältä osin EIT:n käytäntö on hyvin yhteneväinen kansallisten kannanottojen kanssa.²⁰²

---

¹⁹⁷ *Fredman ym.* 2025, s. 760.

¹⁹⁸ *Helminen ym.* 1990, s. 360. Ks. myös *Halijoki* 2001, s. 221.

¹⁹⁹ *Halijoki* 2001, s. 222. Vrt. luvun 2.3.2 EIT:n oikeuskäytäntöön jossa on katsottu, ettei tutkintavankeutta yksinään tule perustaa rikoksen ankaruuteen. Tähän tukea myös *HE 222/2010 vp*, s. 247, jossa viitataan EIT käytäntöön ja todetaan, että vangitsemissasiaa uudelleen käsiteltäessä tulisi nojata erityisesti kohtuullisuutta koskevaan arviointiin.

²⁰⁰ *Helminen ym.* 1990, s. 360–361. Myös EIT on ottanut vastaavan kannan, ks. esim. *Halijoki* 2001, s. 222–223.

²⁰¹ *Helminen ym.* 1990, s. 361.

²⁰² *Halijoki* 2001, s. 223.

4 Kansallista oikeuskäytäntöä vangitsemisen edellytyksistä

4.1 Aiempi käytäntö

Ratkaisujen vähäisyys etenkin ylimmissä oikeusasteissa kertoo lain sanamuodon selkeydestä. Yleisten edellytysten vaatimusta ei olla juurikaan kyseenalaistettu ja säännökset ovat säilyneet hyvin samankaltaisena läpi lähihistorian. Erityisiä edellytyksiä koskevat tapaukset ovat sen sijaan tarkentuneet EIT:n luoman tulkintakäytännön seurauksena. Viime vuonna kansallinen tulkintalinja vangitsemisen edellytyksistä kuitenkin osittain muuttui ylitörkeiden rikosten osalta. Tarkasteltavana olevat tapaukset (ks. liite 2) ovat valikoituneet siten, että ne ovat perustuslain sekä pakkokeinolain kokonaisuudistusten jälkeiseltä ajalta, sillä näin saadaan todenmukaisin kuva nimenomaan voimassa olevan oikeuden tilasta. Tärkeä ajankohta aineiston kannalta on myös EIT:n tuomio *Buzadji v. Moldova* vuodelta 2016, sillä tuolloin ihmisoikeustuomioistuimen kanta ylitörkeiden rikosten osalta tiukentui. Esimerkiksi yksi hovioikeuden (HO) ratkaisu sijoittuu ajalle ennen tätä, vuodelle 2015, vertailukohtaa saadakseen. Tämän jälkeen tutkitaan kahta tapausta, joissa linja muuttui täysin. Pyrkimyksenä on rakentaa mahdollisimman ihmisoikeuksia huomioiva EIT:n käytäntöön verrannainen esitys, oikeustapausten vähäisyydestä huolimatta.

Aiemman oikeuskäytännön osalta aineistoon valikoitui lopulta vuosilta 2019–2020 kaksi korkeimman oikeuden tapausta, joissa on käsitelty sopivissa määrin EIT:nkin arvioimia seikkoja. Kokonaisvaltaisen kuvan saadakseen, on mukaan otettu lähempään tarkasteluun muutama hovioikeuden ratkaisu sekä yksi käräjäoikeuden päätös vuodelta 2020. Vanhempien tapausten osalta on hyvä huomioida, että aiemmin esitetyn johdosta, niissä ei juurikaan käsitellä yksinään vangitsemisen edellytyksiä, vaan pääasiassa edellytykset ovat olleet taka-alalla arvioinneissa. Edellytysten yksinomainen arviointi nouseekin suurempaan osaan vasta vuoden 2024 jälkeisissä oikeustapauksissa.

Kuten aiemmin tuotu esiin, saa tuomioistuin määrätä rikoksesta todennäköisin syin epäillyn vangittavaksi silloin, kun rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta. Helsingin hovioikeuden 4.12.2015 antama päätös²⁰³ ilmentää hyvin aiempaa kansallista oikeustilaa ylitörkeiden rikosepäilyjen osalta. Vaikka pääasiallisesti HO:n arviointi koski epäillyn tiedonsaantioikeutta, siitä nimenomaisesti ilmenee, kuinka hän oli vangittuna tapon yrityksestä todennäköisin syin vain ja ainoastaan rikoksen vakavuuden vuoksi. Tapon

---

²⁰³ *HelHO 4.12.2015 nro 15/1747.*

aikaan todistaneet silminnäkijät puolsivat syyllisyyttä todennäköisyysarvioinnissa. Epäilty oli otettu kiinni tapahtumapaikan läheisestä asunnosta. Vangitsemiselle katsottiin olevan lain edellyttämät perusteet, eikä sitä pidetty kohtuuttomana epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai asian laadun vuoksi. Hovioikeuden mukaan vangitsemisvaatimuksen tasapuolisuutta ja totuudenmukaisuutta ei sinänsä ollut syytä epäillä ja sen tueksi oli esitetty riittävä selvitys. Kyseinen tapaus on kuitenkin ajalta ennen EIT:n ratkaisulinjan muutosta (ks. luku 2.2.1), joten tässä kohdin kansallinen soveltamiskäytäntö on siten vielä ollut ihmisoikeustuomioistuimen mukainen. Seuraavien tapauksien tarkoituksena on yleisellä tasolla havainnollistaa EIT:n tulkintakäytännön vaikutusta kansallisissa tuomioistuimissa erityisten edellytysten osalta Buzadji v. Moldova -tuomion jälkeiseltä ajalta. Aineiston selkeänä puutteena kuitenkin on, ettei yhtäkään tapausta löytynyt, joissa vangitsemisen edellytykset olisi kiistetty ylitörkeyden perusteella.

KKO 2019:99 arvioitiin todennäköisin syin vangittuna pitämistä sotkemisvaaran perusteella, sillä kyseessä ei ollut ylitörkeä rikos²⁰⁴. Yleisten edellytysten osalta asia oli riidaton. Epäilty oli vangittu 8.12.2017 törkeästä huumausainerikoksesta epäiltynä osaltaan siksi, että hänen uskottiin vaikeuttavan tutkintaa. Esitutkinta valmistui 12.1.2018, mutta vielä tämänkin jälkeen häntä pidettiin vangittuna aina pääkäsittelyyn asti 8.2.2018. Tässä tapauksessa sotkemisvaara koski erityisesti kanssavastajan kertomukseen mahdollista vaikuttamista. Korkein oikeus arvioi, ettei vangitsemiselle ollut enää laillisia edellytyksiä syytteen nostamisen jälkeen 25.1.2018, mutta esitutkinnan ajalta se katsoi, että myös erityiset edellytykset täyttyivät.

Korkeimman oikeuden arviointi perustui vahvasti EIT:n käytäntöön. Se katsoi, että vangitsemisen perusteiden tulisi olla olennaisia ja riittäviä, eikä arviointi saa olla kaavamaista, vaan siinä tulisi tukeutua tapauskohtaisiin, yksilöllisiin, seikkoihin. Perusteluvelvollisuus korostuu syyteharkinnan aikana ennen pääkäsittelyä, sillä vaaran merkitys itsessään vähenee ikään kuin automaattisesti esitutkinnan päätyttyä. Myös ajallisesti lyhyt vapaudenmenetys edellyttää laillisia, suhteellisuusperiaatteen mukaisia perusteita. Kyseisen tapauksen osalta korkein oikeus katsoi vangitsemisen käytöstä aiheutuvien etujen jääneen vähäisemmiksi kuin haittojen.²⁰⁵

---

²⁰⁴ Mielenkiintoista on, että esimerkiksi *Viitanen* 2019, jakso KKO:n ratkaisut kommentein 2019:II on maininnut seuraavasti: ”Ratkaisu olisi voinut olla päinvastainen, mikäli kysymyksessä olisi ollut vakavampi rikos.” Tämä kuvaa hyvin oikeustilaa vielä tuolloin.

²⁰⁵ Tuomion kohdat 9–11 ja 22–24.

Tapauksessa KKO 2020:16 korkein oikeus otti kantaa vangittuna pitämiseen pääkäsittelyn toimittamisen jälkeen ennen tuomion antamista²⁰⁶. Epäilty oltiin vangittu 9.8.2018 törkeän huumausainerikoksen johdosta. Pääkäsittely järjestettiin tammikuussa 2019 ja tuomio ilmoitettiin annettavan myöhemmin. Keskeisenä käsiteltävänä kysymyksenä oli, voitiinko yksin odotettavissa olevalla pitkällä vankeusrangaistuksella perustella vangittuna pitämistä karttamisvaaraan vedoten ennen lainvoimaisen tuomion antamista, vai tarvittiinko lisäksi muita konkreettisia viitteitä edellytyksen voimassaolosta. Vastaaja oli aiemmin valittanut asiasta hovioikeuteen, joka oli hylännyt kantelun. Korkein oikeus myönsi asiassa kuitenkin valitusluvan.

KKO linjasi tuomiossaan, ettei vangittuna pitämistä karttamisvaaran vuoksi voitu perustaa yksin odotettavissa olevaan pitkään vankeusrangaistukseen. Lisäksi henkilökohtaiset olosuhteet puhuivat vahvasti karttamisvaaraa vastaan. Korkein oikeus nosti esiin perusteluissaan merkittävän seikan pitkäaikaiseen tutkintavankeuteen liittyvistä muista haittavaikutuksista, joita on korostettu myös lain esitöissä. Esimerkkeinä mainittiin sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen vaikeutuminen ja työ- tai opiskelupaikan sekä asunnon menettäminen²⁰⁷. KKO piti ongelmallisena myös sitä, etteivät alemmat oikeusasteet olleet arvioineet mahdollisten lievempien vaihtoehtoisten pakkokeinojen käyttöä²⁰⁸ syyttömyysolettaman mukaisesti. KKO huomautti edelleen EIT:n käytäntöön viitaten, että tuomioistuinten tulisi perustella ratkaisunsa konkreettisiin tosiseikkoihin²⁰⁹ nojautuen. Sen mukaan vastaajan vaatimus vapaaksi päästämistä pääkäsittelyn päätyttyä olisi tullut hyväksyä.²¹⁰ Tapaus on merkityksellinen, sillä siinä korkeimman oikeuden arviointi lähenee nykyistä kantaa, vaikka kyse ei olekaan ylitörkeästä rikoksesta, vaan pelkästään erityisten edellytysten täyttymisen punninnasta.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden 16.7.2020 antamassa vangitsemisasian päätöksessä²¹¹ vastaaja oli vaatinut vangitsemisen perusteiden arvioimista uudelleen. Hänet oli vangittu syyskuussa 2019 karttamis- ja sotkemisvaaran perusteella, joiden osalta vastaaja oli todennut edellytysten

---

²⁰⁶ Tapaus poikkeaa muista, sillä siinä käsitellään myös pakkokeinolain 3 luvun 16 §:ää vangittuna pitämisestä edelleen, jossa on viittaus 2 luvun 11 §:n 1 momenttiin. Se on kuitenkin otettu mukaan myös aineistoon, sillä se on yksi harvoista tapauksista, joista ilmenee korkeimman oikeuden arviointia edellytysten täyttymisestä ajalta ennen täydellistä linjamuutosta.

²⁰⁷ Tuomion kohta 13 ja *HE 252/2016 vp*, s. 4.

²⁰⁸ Kansallisesti on toistaiseksi harvinaisempaa, että määrättäisiin jokin vaihtoehtoinen pakkokeino tutkintavankeuden sijaan, ks. *Kajala 2021*, s. 872.

²⁰⁹ Ks. myös esim. *HelHO 4.12.2015 nro 15/1747*.

²¹⁰ Tuomion kohdat 13–15, 18 ja 20.

²¹¹ *Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden päätös nro 20/1056*.

poistuneen. Tutkittavana olevia rikoksia oli yhteensä seitsemän, mutta kaikki muut rikokset oli vastaajan mukaan käsitelty, lukuun ottamatta törkeää rahanpesua ja osallistumista järjestäytyneeseen rikollisryhmän toimintaan. Hän perusteli näkemyksiään sillä, ettei vaatimuksia ollut perustettu mihinkään konkreettisiin seikkoihin ja Euroopan ihmisoikeussopimus edellyttää, etteivät edellytykset saa perustua yleisiin ja abstrakteihin kannanottoihin. Syyttäjät sen sijaan arvioivat, että yleiset edellytykset olivat edelleen voimassa eikä ollut aihetta muuhun harkintaan. Heidän mukaansa vastaaja oli syylistynyt vakaviin rikoksiin, joista merkittävä osa oli vielä selvittämättä. Asiaan vaikutti vahvasti se, että tapauksissa oli useita kanssavastajia, jolloin vastaajalla on motiivi vaikuttaa heidän sekä muiden kuultavien todistajien kertomuksiin. Syyttäjät olivat saaneet myös lisäselvitystä vastaajan toimivan järjestäytyneen rikollisryhmän johtajana. Karttamisvaaran osalta syyttäjä arvioi, että odotetun tuomion pituudella on merkitystä. He nostivat esiin myös vastaajan elämäntavan merkityksellisenä seikkana.

Käräjäoikeus totesi ratkaisussaan vangitsemisen yleisten edellytysten osalta, että koska syyttäjä oli pitäytynyt vastaajan osalta kaikissa seitsemässä eri syytteessä, ovat ne yksiselitteisesti edelleen olemassa. Tämän jälkeen käräjäoikeus siirtyi arvioimaan erityisten edellytysten olemassaoloa. Sotkemisvaaran osalta se totesi vastaajan olevan syytteessä vakavista rikoksista. Esitutkinnan päättymisen vuoksi sotkemisvaara ei kuitenkaan enää liittynyt asiakirjatodisteluun. Käräjäoikeus arvioi syyttäjän esittämän mukaan, että vastaajan asema järjestäytyneen rikollisryhmän johtajana antoi perusteen epäillä sotkemisvaaran olevan edelleen käsillä törkeän rahanpesun ja rikollisryhmätoiminnan osalta.

Karttamisvaaran osalta käräjäoikeus viittasi edellä käsiteltyyn korkeimman oikeuden tuomioon KKO 2020:16, jonka mukaan karttamisvaaraa ei voida perustaa yksinomaan odotettavissa olevan rangaistuksen pituuteen. Vastaajan osalta syyttäjät eivät olleet esittäneet mitään konkreettisia seikkoja, joiden perusteella KäO voisi katsoa edellytyksen olevan olemassa: ei ollut esitetty vastaajan karttaneen esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä, eikä päätelmää voitu perustaa yksinomaan vastaajan menneisyyteen. Näin ollen karttamisvaara ei ollut käsillä. Jatkamisvaaran osalta käräjäoikeus totesi, ettei vastaajaa ollut aiemmin vaadittu vangittavaksi sen perusteella eikä enää myöhemmin ollut tullut ilmi uusia merkityksellisiä seikkoja. Käräjäoikeus päätyi hylkäämään vaatimuksen myös jatkamisvaaran²¹² perusteella vangitsemisesta. Vaihtoehtoisten seikkojen punninnan osalta käräjäoikeus totesi vain, ettei

---

²¹² Jatkamisvaaran arvioinnista lisää mm. *Itä-Suomen hovioikeuden päätös 9.7.2021 nro 21/381*.

matkustuskielto ollut riittävä estämään sotkemisvaaraa. Lopulta se arvioi myös, ettei vangittuna pitämistä ollut pidettävä yleisten periaatteiden valossa kohtuuttomana, sillä vastaaja oli syytteessä vakavasta rikoskokonaisuudesta, jonka selvittäminen oli tärkeää.²¹³

Yhteenvedona voidaan todeta, että arviointikäytäntö on kehittynyt vuodesta 2015 jo selvästi yksilöllisempään ja tapauskohtaisempaan suuntaan, jossa ihmisoikeudet on huomioitu asianmukaisella tavalla vangitsemisen edellytysten muodossa. Vanhemmassa tapauksessa näkyy selvä rutiininomaisuus, mutta tuoreimmista tapauksista on annettu painoarvoa erityisten edellytysten huolelliselle punninnalle, perusteluiden tarkkuudelle sekä vaihtoehtoisten seikkojen huomioonottamiselle.

4.2 Tulkintalinjan muutos ylitörkeissä rikosepäilyissä

4.2.1 KKO 2024:20 (Ään.)

Tapauksessa KKO 2024:20 (Ään.) henkilö oli määrätty vangittavaksi 17.12.2021, koska häntä epäiltiin todennäköisin syin murhasta. Käräjäoikeuden mukaan kyseessä oli ylitörkeä rikos, josta ei ole rikoslaissa säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta. Epäilty vaati vapauttamista vetoamalla erityisesti EIT:n tuomioon *Buzadji v. Moldova*²¹⁴, jonka mukaan vangitseminen ei voi perustua yksinään rikoksen vakavuuteen, vaan lisäksi erityisten edellytysten tuli täytyä. Rikoskomisario vastusti epäillyn vapauttamista, sillä murhalla oli kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja kyseistä henkilöä epäiltiin myös muista rikoksista. Käräjäoikeus antoi päätöksensä 25.2.2022 ja määräsi epäillyn edelleen vangituksi. Käräjäoikeuden linjaa noudattaen hovioikeus hylkäsi epäillyn kantelun päätöksessään 25.3.2022.

Korkein oikeus päätyi pohtimaan ensinnäkin, oliko epäillyn vangitseminen laillisuusperiaatteen mukaista PKL 2 luvun 11 §:n 1 momentin sekä 5 §:n 1 momentin 1 kohtaan nojautuen. Ja toisaalta sitä, oliko edellä mainittujen säännösten kansallinen soveltaminen EIS 5 artiklan 3 kappaleen, ja siten myös EIT:n tulkintakäytännön, mukaista. Arvioinnissaan KKO nojasi EIT:n

²¹³ Asia eteni *Helsingin hovioikeuteen*, jossa HO tutki sekä syyttäjän että vastaajan kantelut. Se totesi päätöksessään 31.7.2020 nro 1050, etteivät kantelut enää koskeneet vangitsemisen yleisiä edellytyksiä, joten niistä ei ollut enää kysymys. Erityisten edellytysten osalta se päätti hyväksyä syyttäjän kantelun ja totesi yksinomaan kaikkien edellytysten olevan olemassa. Tapaus eteni korkeimpaan oikeuteen asti, mutta *KKO 2021:75* käsiteltiin pääasiassa muutoksenhakuoikeudellisia seikkoja syyttäjän osalta, eikä vangitsemisen edellytyksiä enää arvioitu.

²¹⁴ Ks. luku 2.2.1.

tuomioihin *Buzadji v. Moldova*, *Letellier v. Ranska*²¹⁵, *Idalov v. Venäjä* 22.5.2012²¹⁶ sekä *Hysa v. Albania*²¹⁷. Niiden perusteella se totesi, että vangitsemisen perusteena tulee olla olennaiset ja riittävät syyt jo ensimmäisestä vangitsemiskäsittelystä lähtien: KKO katsoi, että EIT:n käytännössä hyväksytyt perusteet pääosin vastaavat Suomessa PKL 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyjä vangitsemisen erityisiä edellytyksiä. Se kuitenkin totesi, ettei kyseisiä edellytyksiä voida sanamuodon mukaisen tulkinnan perusteella soveltaa ylitörkeisiin rikoksiin. Näin ollen se katsoi, ettei pakkokeinolain säännökset olleet EIS 5 artiklan 3 kappaleen tai EIT:n tulkintakäytännön mukaisia.

Perustuslain 7 §:n 3 momentin osalta KKO totesi, että kyseinen säännös saa sisältönsä EIS 5 artiklan 3 kappaleesta ja sen tulkinnasta. KKO huomautti, että perusoikeusuudistuksen myötä perusoikeudet niin ikään takaavat ihmisoikeuksien vähimmäistason²¹⁸. Tavallisella lailla ei siten voida säätää sellaista perusoikeusrajoitusta, joka olisi ristiriidassa ihmisoikeuksista johtuvien velvoitteiden tai perusoikeuksien ytimen²¹⁹ kanssa. Tämän vuoksi KKO katsoi, ettei sääntely ollut myöskään perustuslain mukaista. Siksi se joutui arvioimaan, oliko ristiriita eliminoitavissa perus- ja ihmisoikeusmyönteisellä tulkinnalla tai soveltamalla PL 106 §:ää.

Korkein oikeus totesi, ettei tulkinnallinen ristiriita ollut poistettavissa tulkinnan keinoin, sillä PKL:n sanamuotoa oli pidettävä niin selkeänä²²⁰. Myöskään esitöistä ei ollut saatavissa tukea, sillä sääntelyn tarkoituksena on ollut mahdollistaa ylitörkeistä rikoksista vangitseminen ilman erityisiä edellytyksiä, eikä esimerkiksi PeV ollut ottanut tähän lakia säädettäessä kantaa. Tämän vuoksi KKO päätyi soveltamaan PL 106 §:ää ja totesi PKL:n säännöksen olevan ilmeisessä ristiriidassa perustuslain 7 §:n kanssa: ristiriita oli poistettavissa siten, että jätettiin soveltamatta yksinomaan PKL 2 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohta ylitörkeistä rikoksista ja sen sijaan sovelletaan PKL 2 luvun 5 §:n 2 kohdan vangitsemisen edellytyksiä myös tilanteissa, joissa on kyseessä rikoslain mukainen ylitörkeä rikosepäily.

Vangittuna pitämisen edellytysten osalta korkein oikeus arvioi, ettei sotkemisvaara ollut enää todellinen siinä kohtaa, kun muutoksenhaun kohteena oleva käräjäoikeuden päätös annettiin.

²¹⁵ Tuomion kohta 35 koskien kansallisten viranomaisten 'erityisen huolellisuuden' noudattamisen -kriteeriä.

²¹⁶ Erityisesti tuomion kohdat 140–141, 145.

²¹⁷ Erityisesti tuomion kohdat 63 ja 67.

²¹⁸ Ks. myös esim. *Viljanen* 1996, s. 797–798.

²¹⁹ Perusoikeuksien ydinalueen koskemattomuusvaatimuksesta *Viljanen* 2001, s. 229–250. Ks. myös Lainkirjoittajan opas, jakso 4.1.19.

²²⁰ KKO totesi tuomion kohdassa 29, ettei edes vangitsemista koskevat periaatteet auttaneet tulkinnassa, sillä ne tulevat sovellettavaksi vasta kun vangitsemiselle on katsottava olevan laillinen peruste.

Rikostarkastaja oli itsekkin todennut 20.1.2022 sotkemisvaaran päättyneen, kun yhteydenpitorajoitukset oltiin purettu. KKO katsoi myös, ettei vakavaa rikosta koskeva todennäköinen epäily sellaisenaan täytä karttamisvaaran edellytyksiä syyttömyysolettaman vuoksi, vaikka seurauksena olisikin ollut mahdollisesti elinkautinen vankeusrangaistus.

Jatkamisvaaran osalta pohdinnassa annettiin painoarvoa murhaepäilyyn kanssa ajallisesti läheiselle pahoinpitelyepäilylle sekä toiminnalle osana järjestäytynyttä rikollisryhmää. KKO antoi merkitystä lisäksi rikosepäilyjen vakavuudelle ja laadulle, rikoshistorialle sekä epäillyn henkilökohtaisille ominaisuuksille ja käyttäytymiselle. Se linjasi myös, että ylitörkeiden rikosten kohdalla ei edellytetä yhtä vahvoja perusteluita edellytyksille kuin mitä lievemmissä tapauksissa. Koska korkein oikeus katsoi jatkamisvaaran olleen käsillä, oli epäilyn vangittuna pitämiseksi ollut PKL:n mukaiset lailliset edellytykset, ja vangitsemisen arvioitiin olevan myös yleisten periaatteiden mukainen.

Oikeusneuvos Hakamies lausui erimielisyytensä vangitsemista koskevan sääntelyn suhteesta perustuslakiin ja EIS:een. Hän katsoi, että sanamuodon mukaisellakin tulkinnalla olisi mahdollista päästä perusoikeuksien ja ihmisoikeusvelvoitteiden mukaiseen tulkintaan, eikä ristiriitaa näin ollen syntyisi. Erimielisyytensä hän perusti pääasiassa EIT:n tuomioihin *Podeschi v. San Marino*, *Lisovskij v. Liettua* 2.5.2017, *Buzadji v. Moldova ja Hasselbaink v. Alankomaat* sekä *Idalov v. Venäjä*. Niiden perusteella oikeusneuvos on lausunut, että EIT on hyväksynyt tulkintakäytännössään olennaisina ja riittävinä syinä kuulumisen järjestäytyneeseen rikollisryhmään, asian laajuuden ja monimutkaisuuden²²¹ sekä lisäksi yleisen järjestyksen vaarantumisen ja vangin suojelun tarpeen²²². Toisaalta vakavissakaan rikosepäilyissä ei pelkkä viittaus tai abstraktit perusteet ilman konkreettista tarttumapintaa ole riittänyt vapaudenriiston perusteeksi²²³, vaan myös esimerkiksi vaihtoehtoisia keinoja on tullut tarkastella²²⁴. EIT on sen sijaan pitänyt punnintaa puolesta ja vastaan merkittävänä arvioitaessa vangitsemisen edellytysten täyttymistä.²²⁵ Punninnassa tulee ottaa huomioon erityisesti suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate sekä kohtuuttoman vangitsemisen kielto.

²²¹ Viittaus *Podeschi v. San Marino* -tuomion kohtaan 147 koski EIT:n näkemystä siitä, että vapaudenriiston alkuvaiheessa olennaisina ja riittävinä perusteina voidaan pitää epäillyn yhteyttä järjestäytyneeseen rikollisuuteen sekä todisteiden hankkimistarvetta. Puolestaan viittaus *Lisovskij v. Liettua* -tuomion kohtiin 76–77 koski vastaavaa, silloin kun asiakokonaisuutta on pidettävä erityisen laajana ja monimutkaisena.

²²² *Buzadji v. Moldova*, tuomion kohta 88 ja siinä erityisesti viittaukset oikeuskäytäntöön.

²²³ *Buzadji v. Moldova*, tuomion kohta 90 ja *Hasselbaink v. Alankomaat*, viittaus erityisesti oikeuskäytäntöön tuomion kohdissa 70–73.

²²⁴ Poiketen enemmistöstä, viittaus *Idalov v. Venäjä* -tuomioon koski tuomion kohtia 147–148. Lisäksi *Buzadji v. Moldova*, tuomion kohta 87.

²²⁵ *Buzadji v. Moldova*, tuomion kohta 91 sekä *Podeschi v. San Marino*, tuomion kohdat 136 ja 140.

Toisin sanoen oikeusneuvos katsoi, että ylitörkeästä rikoksesta epäilty saatiin vangita PKL 2 luvun 11 §:n 1 momentin sekä 5 § 1 momentin 1 kohdan perusteella, jos yleisistä periaatteista ei muuta katsota johtuvan. Lopputulos oli siis sama kuin enemmistöllä, mutta tulkintakannanotto oli erilainen. Myös viisi muuta oikeusneuvosta ilmaisivat olevansa yhtä mieltä oikeusneuvos Hakaniemen kanssa.

Samoin kuin edellinen, esitti *oikeusneuvos Engstrand* eriävän mielipiteensä perustuslain 106 §:n soveltamisesta: hän totesi, että perustuslainmukaisella tulkinnalla voitaisiin yhteensovittaa pakkokeinolain mukaiset vangitsemisen edellytykset ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Hän kritisoi PKL:n säännösten sanamuotoa ”*saadaan määrätä vangittavaksi*”, sillä se jättää avoimeksi epäillyn vangitsemisen velvoittavuuden. Oikeusneuvos lausui myös yleisten periaatteiden merkityksestä vangitsemisen edellytyksiä harkittaessa, vaikka ne konkretisoituvat käytännössä vasta vangitsemisen laillisen perusteen myötä.

Sen sijaan edelliseen nähden, oikeusneuvos ei pitänyt ongelmallisena erityisten edellytysten soveltamista ylitörkeiden rikosten tapauksessa. Hän katsoi, että suppea tulkinta on parhaiten sopusoinnussa perusoikeuksien toteutumisen ja lainsäätäjän tarkoituksen kanssa. Engstrand esitti myös, ettei EIT:n oikeuskäytäntöä tulisi soveltaa Suomessa täysin mekaanisesti tai irrotettuna kansallisesta laista ja sen periaatteista. Hän perusti näkemyksensä sille, ettei esimerkiksi yleisen järjestyksen vaarantuminen voisi olla vangitsemisperusteena hyväksyttävä, sillä tällaista ei nimenomaisesti ole PKL:ssa säädettyä. Engstrand painotti kotimaisen oikeusjärjestelmän ensisijaisuutta, vaikka Suomi on sitoutunut noudattamaan EIS:ta. Kaksi muuta oikeusneuvosta ilmaisivat yhtenevän kantansa Engstrandin kanssa.

Lavapuro on esittänyt erilaisen näkemyksen punnitessaan ihmisoikeussopimuksen evolutiista tulkintaa suhteessa valtion harkintamarginaalin kunnioittamiseen. Lavapuron mukaan kansallista harkintamarginaali-argumentaatiota tulisi välttää, nojaten erityisesti EIS:n asettamaan ihmisoikeuksien minimistandardiin. Kyse on kansallisesti sitovasta, ihmisoikeussopimuksesta johdettavasta, oikeudellisesta velvoitteesta.²²⁶ *Viljanen* on arvioinut että *margin of appreciation* -doktriinin tulkinnan rajat määrittäisivät sitä suppeammaksi, mitä perustavanlaatuisemmasta oikeudesta on kyse.²²⁷ Näihin nojaten eriävän mielipiteen

---

²²⁶ *Lavapuro* 2011, s. 478.

²²⁷ *Viljanen* 1996, s. 799–800.

kannanotto EIT:n tulkintakäytännöstä on epäjohdonmukainen, sillä vapausoikeuksien fundamentaalisen luonteen vuoksi ei niistä tulisi juurikaan kansallisella tasolla poiketa.

4.2.2 KKO 2025:28 (Ään.)

Kyseinen korkeimman oikeuden tapaus vahvisti tuomioistuimen uutta linjaa. Siinä punnittiin kaikkia vangitsemisen edellytyksiä ja korostettiin vangitsemisen viimesijaisuutta. Vaikka tässä yhteydessä ei käsitellä rajausten vuoksi alaikäisyyskysymyksiä sellaisenaan, on kyseinen tapaus merkittävä sen oikeustilaa vahvistavan luonteen vuoksi, jonka takia on perusteltua ottaa se esiin myös tässä yhteydessä lyhyesti.

Tapauksessa 15-vuotiasta epäiltiin törkeästä ryöstöstä, jonka johdosta poliisi vaati hänen vangitsemistaan. Korkein oikeus viittasi tuomiossaan tapaukseen KKO 2024:20. Kohdassa 5 se nosti esiin välittömästi, kuinka aikaisemmassa tuomiossa oli katsottu, ettei ylitörkeiden rikosten osalta vangitsemista voitaisi enää perustaa yksinään rikoksen vakavuuteen, vaan myös muita vangitsemisen erityisiä edellytyksiä tulisi punnita. Huomionarvoista on, että alle 18-vuotiaan osalta lähtökohta on sinänsä muutenkin erilainen, sillä PKL 2 luvun 11 §:n 5 momentissa säädetään, että vangitseminen edellyttää lisäksi myös painavia syitä.²²⁸

Lopulta kaikki oikeusasteet totesivat, ettei painavia syitä ollut käsillä. Ensisijaisena olivat joka tapauksessa lievemmät puuttumisen keinot ja alaikäisen osalta vangitsemista tuli pitää ehdottoman viimeisenä keinona. Vaikka vangitsemisen perusedellytykset täyttyivät, painavat syyt eivät. Vangitsemisen erityisten edellytysten osalta KKO totesi sotkemisvaaran olevan käsillä, sillä osa rikokseen liittyvistä henkilöistä oli vielä kuulematta ja omaisuutta oli kateissa. Lisäksi epäilty itsekin myönsi sotkemisvaaran mahdollisuuden. Edellytyksen heikentävänä tekijänä oli, että yhtä kanssaepäiltyä sekä asianomistajaa oltiin jo kuultu esitutkinnassa. KKO ei pitänyt sotkemisvaaraa merkittävänä vangitsemista puoltavana tekijänä.

Jatkamisvaaran osalta tuotiin esiin, että nuorta oltiin epäilty useista samankaltaisista rikoksista kuluneen vuoden aikana. KKO kuitenkin totesi, ettei näyttöä ollut siitä, että vangitseminen olisi ainoa tapa katkaista rikoskierre, ja ensisijaisesti epäiltyyn tulisi kohdistaa lastensuojelullisia toimenpiteitä. Karttamisvaara ei sen sijaan tullut kyseeseen. Näin ollen korkein oikeus tunnusti sotkemis- ja jatkamisvaarojen olemassaolon, mutta ei nähnyt niiden painavan riittävästi suhteessa epäilyn nuoreen ikään, rikoksen luonteeseen ja käytettävissä oleviin lievempiin

---

²²⁸ Lisättiin pakkokeinolakiin *HE 177/2018 vp* myötä. Ks. myös *HE 222/2010 vp*, s. 248, jossa viitattu EIT:n tuomioon vankeuden mahdollisimman lyhyen keston osalta *Nart v. Turkki 6.5.2008*.

puuttumisen keinoihin. Lain vaatima 'painava syy' ei täytynyt. Yleisten vangitsemista koskevien periaatteiden osalta KKO viittasi ennakkoratkaisuunsa 2024:20, jossa todetaan niitä sovellettavan vasta, kun vangitsemiselle on laillinen peruste.

Oikeusneuvos Turpeinen esitti eriävän mielipiteensä, vaikka lopulta päätyi samaan lopputulokseen kuin enemmistö. Hänen mukaansa sotkemis- ja jatkamisvaara täyttyivät, ja korosti, että vasta näiden edellytyksien ollessa käsillä voitaisiin pohtia lievempien pakkokeinojen käyttöä. Sotkemisvaaran osalta oikeusneuvos painotti, ettei epäilylle asetettu tehostettu matkustuskielto täysin poistanut edellytyksen täyttymistä, eli ei toisin sanoen ollut riittävä²²⁹.

4.3 Suhde Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön

4.3.1 Yleisten periaatteiden vertailu

Yleisten periaatteiden osalta kansallinen käytäntö ja sääntely vastaavat suurelta osin EIT:n käyttämiä ohjenuoria. Suhteellisuusperiaate tulee hyvin pitkälti sovellettavaksi kokonaisarvioinnin punninnassa. Tällöin pohditaan onko pakkokeino edellytysten toteuduttua oikeassa suhteessa tavoiteltavaan päämäärään nähden, vai ovatko käytetyt keinot ylimalkaisia. EIT:n osalta suhteellisuusperiaate näyttäytyy enimmäkseen oikeuskäytännön kautta, kun taas kansallisesti sen soveltaminen on suhteellisen johdonmukaista, sen ollessa lakiin kirjattu. Esimerkiksi aineiston tapauksista *Labita v. Italia* on yksi harvoista, joissa EIT on maininnut, ettei voinut katsoa toimenpiteen olleen nimenomaan suhteellisuusperiaatteen mukainen²³⁰. Muissa tapauksissa periaate näkyy enemmän implisiittisesti. Aiemmin käsitelty KKO 2019:99 puolestaan ilmentää erinomaisella tavalla suhteellisuusperiaatteen merkitystä kansallisessa lainkäytössä. Tapauksessa vangitsemisen edellytykset olivat muutoin kohdillaan, mutta suhteellisuusperiaate sai lopulta vahvemman aseman tutkintavankeuden loppuvaiheilla.

Legaliteettiperiaatetta sovelletaan lähes itsestäänselvyytensä molemmissa instansseissa. Syynä tälle on kirjaukset sekä perustuslain 7 §:n 3 momenttiin ”vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla” että EIS 5 artiklaan: ”-- lain määräämässä järjestyksessä” ja ”-- vapautensa riistetään lain nojalla --”. Periaate lisää viranomaisten toiminnan ennakoitavuutta, mikä on välttämätöntä puututtaessa perustavanlaatuisiin vapausoikeuksiin. Siten yksilöitä voidaan puolustaa mielivaltaisuuksilta lainkäytössä. Kohtuuttomuusperiaatteen tai kohtuuttoman

²²⁹ Edilex-prejudikaattipalsta, *Vanhanen* 12.3.2025.

²³⁰ Ks. tuomion kohta 203.

vangitsemisen kiellon periaatteen osalta EIT:n vastaavuutena voidaan pitää suojelua vapaudenriistojen mielivaltaisuudelta. Sen sijaan välttämättömyys-kriteeri ja EIT:n necessity test korreloivat vähimmän haitan periaatteen kanssa: molemmat edellyttävät vaihtoehtoista harkintaa sekä painottavat lähtökohtana vangitsemisen viimesijaisuutta.

Vaikka EIT:n ja kansallisen oikeudenkäytön osalta yleiset periaatteet osuvat hyvin yksi yhteen, on niistä löydettävissä myös vähäisiä eroavaisuuksia; jonka taustalla on pitkälti vain aiemmin mainittu EIT:n turvaama vähimmäistaso²³¹, josta saa kansallisesti poiketa ihmisoikeuksia tehostavasti. Esimerkiksi mielivaltaisuuden kieltäminen on EIT:ssa hyvin keskeinen ja eksplisiittinen periaate. Kansallisesti mielivaltaisuutta ei juurikaan mainita nimellä, mikä johtuu perusoikeuden ytimeistä: mielivaltaisuus on Suomessa sisäänrakennettu muihin periaatteisiin. Sama koskee hienotunteisuusperiaatetta, joka on selvästi osoitus siitä, että Suomessa ihmisoikeuksia suojellaan EIT:n käytäntöä laajemmin.

Muut periaatteet kuten tasapuolisuusperiaate, itsekriminointisuoja (esimerkiksi esitutkinnassa oikeus pysyä vaiti²³²) ja syyttömyysolettama, ovat turvattuina *kauttaaltaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin* periaatteina. Erityisesti syyttömyysolettama on aina lähtökohta jota tulee soveltaa vangitsemista punnittaessa. Tämän vuoksi edellytykset on asetettava riittävän korkealle vapausoikeudet turvaavalle tasolle, vaikka se moraalinvastaiselta tietyissä tilanteissa tuntuisikin. EIT:n tulkintakäytännön mukaisesti syyttömyysolettamaan lukeutuu erityisesti tuomioistuimen velvollisuus arvioida kaikki epäselvyydet todistusaineiston osalta syytetyn hyväksi (*in dubio pro reo -säätö*)²³³, ja tämä on sanomattakin myös pääsääntö Suomessa.

4.3.2 Vangitsemisen edellytysten oikeudellinen arviointi

Perustuslain uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä on mainittu, että sen jälkeen kun uudistus toteutuu, ei voida pitää enää perusteltuna valvoa perus- ja ihmisoikeuksia toisistaan erillisinä kysymyksinä.²³⁴ Tämän vuoksi lienee väistämätöntä lähestyä vangitsemisen edellytyksiä pohtien erityisesti tulkintakannanottojen eroavaisuuksia. Sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen että kansallisen oikeusjärjestelmän vangitsemisen ehdottomana lähtökohtana on, että epäily rikokseen syyllistymisestä on objektiivisesti perusteltavissa. Kansallisesti tästä käytetään ilmaisua 'todennäköisin syin epäilty', kun taas EIT käyttää

²³¹ Ks. luku 2.4.

²³² *Frände ym.* 2017, s. 66.

²³³ *Jokela* 2018, s. 34.

²³⁴ *HE 309/1993 vp*, s. 32.

'perusteltua epäilyä'.²³⁵ Näin ollen Suomessa vangitsemiselle on asetettu korkeampi kynnyks kuin EIT:ssa: todennäköiset syyt kuvaavat sellaista näytön astetta, jolla yksilö voidaan kytkeä jo kyseiseen rikokseen²³⁶. Ihmisoikeustuomioistuimessa onkin pohjimmiltaan kyse vähimmäistason asettamisesta mielivaltaisuuksien ehkäisemiseksi²³⁷.

Myös pakkokeinojen perus- ja ihmisoikeuksiin syvälle kajoavaa luonnetta on korostettu: vangitsemista on pidettävä erittäin vakavana yksilön oikeuksiin puuttumisena, jota tulisi käyttää viimesijaisena keinona. Tämän seurauksena on, että näyttökynnyksen täyttymisen osalta painopiste on perusteluiden määrän sijaan niiden laadussa. Koska pakkokeinot aktualisoituvat jo tutkinnan ollessa kesken puutteelliseen tietoon nojautuen, ei niiden käyttö voi edellyttää täydellistä näyttöä. Kyseenalaista on, että usein keskustelu pyörii vahvasti tuomitsemiskynnyksen ympärillä, vaikka pakkokeinojen käytöllä saatetaan puuttua jopa tätä voimakkaammin yksilön vapausoikeuksiin.²³⁸

Sen sijaan erityisten edellytysten osalta edellytetään todennäköisyyden lisäksi '*syytä epäillä*' jonkin muun edellytyksen täyttymistä, joka vastaa EIT:n reasonable suspicion -näyttökynnystä.²³⁹ Esitöiden mukaan tämä tarkoittaa, että yksi tai useampi seikka viittaa henkilön syyllistyneen rikokseen jota tutkitaan, vaikka epäily ei vielä olisikaan todennäköinen²⁴⁰. Koska kuitenkin yleisenä edellytyksenä on todennäköisyys, on näyttökynnys tässäkin yhteydessä huomattavasti korkeammalla kuin mihin EIT on sen asettanut. Pakkokeinoja koskevan systematiikan tulisi olla perus- ja ihmisoikeuksien täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksien mukaisia, ja vangitsemisen edellytyksiä koskevat pakkokeinolakiin kirjatut näyttökynnykset ovat näihin vaatimuksiin myös onnistuneesti vastanneet²⁴¹.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja kansalliset vangitsemisen erityiset perusteet ovat hyvin samankaltaisia – erästä poikkeusta lukuun ottamatta. Selkeän jännitteen luo sanamuodon mukaisesti pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mahdollistama oletus siitä, että ylitörkeät rikokset mahdollistaisivat vangitsemisen yksinomaan todennäköisin syin epäilyyn nojaten, kun EIT on arvioinut tämän edellyttävän myös olennaisia ja riittäviä syitä – eli

²³⁵ Ks. luvut 2.3.2 ja 3.3.4.

²³⁶ Tuhkanen 2024, s. 855.

²³⁷ OM 2022:15, s. 18, Ojanen 2015, s. 53. Ks. myös Jyränki – Husa 2012, s. 380.

²³⁸ Tuhkanen 2024, s. 847.

²³⁹ Ibid., s. 854.

²⁴⁰ HE 251/1989 vp, s. 7 ja 11, HE 222/2010 vp, s. 117 ja HE 14/1985 vp, s. 16.

²⁴¹ Tuhkanen 2024, s. 870.

käytännössä pakkokeinolain erityisiä edellytyksiä. EIT:n tulkintakäytäntöön nojaten kansallisen pakkokeinolain vangitsemisen edellytysten säännös ylitörkeistä rikoksista olisi siis Suomea sitovan ihmisoikeussopimuksen vastainen. Toisaalta PKL:n säännöksen osalta on hyvä huomioida sen edellyttävän jo todennäköisyyttä, mikä on huomattavasti jyrkempi näytön kynnyksen kuin mihin ihmisoikeustuomioistuin on sen asettanut.

Kansallinen järjestelmä mahdollisti ennen vuotta 2024 vangitsemisen näiden ylitörkeiden rikosepäilyjen osalta yksinään rikoksen vakavuuden perusteella ilman erityisten edellytysten arviointia. Tämä oli vastoin EIT:n tulkintakäytäntöä. Korkeimman oikeuden sittemmin ottama uusi linja on muuttanut tilannetta. Jatkossa myös ylitörkeissä rikosepäilyissä tulee soveltaa yhtäläisiä edellytyksiä kuin muissa tapauksissa (vastoin pakkokeinolain sanamuotoa). Tulkinta on kuitenkin sittemmin 'täydellisessä' linjassa EIT:n kanssa.

Martufi ja Peristeridou ovat esittäneet näkemyksensä rikoksen vakavuudesta tutkintavankeuden perusteena. Heidän mukaansa rikoksen vakavuuden tulisi olla EIT:n tulkintakäytäntöön nojautuen kynnysarvo, mutta ei itsenäinen peruste. EIT:n tulisi entistä selkeämmin rajata vakavuuden käyttöä, sillä tällä hetkellä kansalliset tuomioistuimet nojaavat vahvasti rikoksen vakavuuteen, vaikka muut riskitekijät ontuisivat²⁴², kuten kansallinen aiempi käytäntö osoittaa. Tällainen ajattelutapa on vastoin syyttömyysolettamaa ja siten ihmisoikeuksia. Erityisen ongelmallista on ollut vakavuuden toimiminen 'piiloperusteena', jonka osalta *Martufi ja Peristeridou* arvioivat, että vastoin ihmisoikeustuomioistuimen tulkintaa tämä saattaa vahvistikin ohjata taustalla päätöksentekoa muiden edellytysten toimiessa vain muodollisina perusteina²⁴³. Jotta tutkintavankeutta voitaisiin jatkaa rikosepäilyn vakavuuden perusteella, tulee sen siten täyttää lisäksi jokin muu neljästä edellä mainitusta perusteesta EIT:n tulkintakäytännön mukaisesti. Lisäksi vaikka edellä mainitut olennaiset ja riittävät syyt olisivatkin käsillä, on kriittistä arvioida myös tutkintavankeuden pituuden kohtuullisuutta tapauksen olosuhteisiin nähden²⁴⁴. Viranomaisten tulee noudattaa, ja toisaalta osoittaa, erityistä huolellisuutta arvioinnissaan²⁴⁵, eivätkä yleiset ja abstraktit perusteet ole riittäviä²⁴⁶.

²⁴² *Martufi – Peristeridou* 2020, s. 163.

²⁴³ *Ibid.*, s. 171. Ks. myös *Ashworth – Redmayne* 2005, s. 216.

²⁴⁴ *Gialuz – Spagnolo* 2013, s. 224.

²⁴⁵ *Maurer* 2017, s. 24.

²⁴⁶ *Ibid.*, s. 25. Ks. esim. *Maassen v. Alankomaat* kohta 58 ja *Buzadji v. Moldova* kohta 122. *Dudek v. Puola* kohta 31, *Clooth v. Belgia* kohta 44. Vrt. *Kanzi v. Alankomaat*.

Sekä kansallisella että ihmisoikeustuomioistuimen tulkinnan tasoilla myös tutkintavankeuden pituuteen on suhtauduttu pidättäytyvästi.²⁴⁷ Selkeänä erona on kuitenkin ollut se, kuinka EIT ei ole pitänyt yksinään epäilyä riittävänä enää tietyn ajan kuluttua, vaan on vaatinut uusien konkreettisten perusteluiden esittämistä. Näin EIT linjasi erityisesti tuomiossaan *Buzadji v. Moldova*. Kansallisella tasolla vastaava tulkinta on *tunnistettu*²⁴⁸, nyt myös oikeuskäytännössä, mutta sääntelyssä tämä ei ole toistaiseksi näkynyt, vaan tuomioistuimille on jätetty merkittävä harkintavalta tulkinnan osalta. Sääntelyn systematiikka on hyvin erilaista, sillä EIT lähestyy ihmisoikeussopimuksen tulkintaa pitkälti ihmisoikeusnäkökulmasta ja mielivaltaisuuden estämisen kautta, kun taas Suomessa pakkokeinolainsäädäntö rakentuu oletukselle tietynasteisten rikosten määrittävästä roolista vapaudenriiston tarpeellisuudelle. Lähtökohtana on toki myös PL:n takaama perusoikeussuoja. EIT:n tulkintakäytännössä on menty selvästi syvemmälle ihmisoikeuksien loukkausten tulkinnassa, mitä osaltaan selittää ihmisoikeustuomioistuimen kansallista järjestelmää täydentävä rooli (ks. luku 2.4). Ymmärrettävästikin on EIT:lla ollut kuitenkin merkittävä laajentava vaikutus kansalliseen sääntelyyn, mistä osoituksena on kansallisten tuomioistuinten aktiivinen viittaaminen sen tuomioihin.

Pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa luetellut erityiset edellytykset sen sijaan vaikuttaisivat vastaavan säädännöllisellä tasolla EIT:n asettamia ihmisoikeussopimuksen tulkinnallisia edellytyksiä. Kuten aiemmin EIT:n tuomioista on johdettavissa, tulee neljää seuraavaa seikkaa punnita tutkintavankeuden olennaisuutta ja riittävyttä pohdittaessa perustellun epäilyn lisäksi: rikoksesta epäilty vaikeuttaa oikeudenkäyttöä tai todistelua, aiheuttaa yleistä yhteiskunnallista häiriötä, epäilty syyllistyy uusiin rikoksiin tai epäilty ei saavu oikeuteen.²⁴⁹ Erotuksena, kansallisesti ei olla kirjattu lakiin yleisen järjestyksen vaarantumista, vaikka siihen tuoreessa korkeimman oikeuden käytännössä ollaankin viitattu. KKO 2024:20 eriävässä mielipiteessä on esitetty näkemys siitä, ettei yleisen järjestyksen vaarantuminen olisi EIS:een perustuva periaate, vaan tavoite joka *voisi* toimia rajoitusperusteena: se ei voi olla syy, jonka perusteella vapaus voitaisiin riistää.

Edellä mainittujen lisäksi ihmisoikeustuomioistuin on korostanut epäillyn suojelemisen tarvetta yksittäistapauksissa, jonka on katsottu tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa olevan viides

---

²⁴⁷ Vrt. *Clooth v. Belgia*, *Bluks Savickis v. Latvia* ja *Maassen v. Alankomaat* kansalliseen KKO 2019:99.

²⁴⁸ Ks. *KM 2009:2*, s. 108–109.

²⁴⁹ Ks. esim. *Gialuz – Spagnolo* 2013, s. 223 ja *Maurer* 2017, s. 25.

peruste²⁵⁰, jota ei liiaksi ole kuitenkaan korostettu. *Van Kempen* on kyseenalaistanut kyseisen perusteen, sillä on nähnyt sen lukeutuvan sisään yleisen yhteiskunnallisen järjestyksen järkkymisen edellytyksen sisään. Etenkään kun EIT ei ole hyväksynyt rikoksen vakavuutta tai mahdollisen rangaistuksen pituutta autonomiseksi perusteiksi – ainakaan yksinään tietyn ajanjakson jälkeen. Vaikka vakavuutta ei itsessään lueta edellytykseksi, riidatonta on, että se vaikuttaa harkintaan useissa tapauksissa muita perusteita punnittaessa. *Van Kempen* on kuitenkin esittänyt myös vastanäkemyksiä. Vaikka yhteiskunnassa kyseenalaistettaisiin esimerkiksi murhasta epäillyn vapauttaminen tutkinnan ajaksi, ei tämä vääjäämättä aina johda myöskään automaattisesti yleisen järjestyksen järkkymiseen.²⁵¹

Ihmisoikeustuomioistuin on korostanut muiden vaihtoehtoisten keinojen punnintaa vangitsemista koskevissa perusteluissaan. Muiden toimenpiteiden tulisi olla optimoituja siten, että voitaisiin varmistaa esimerkiksi epäillyn esiintyminen oikeudessa tai muun oikeudenkäytön manipuloinnin niukkuus: Täten vapaudenmenetyks voi toimia ennemmin viimekätisenä keinona *ultima ratio*²⁵² kuin lähtökohtana²⁵³. Hakemukset joissa väitetään tutkintavankeuden rikkovan EIS:n 5 artiklaa, ovat kaikista yleisimmin vedottuja ihmisoikeustuomioistuimessa. Tämä on osaltaan johtanut monimutkaiseen oikeuskäytäntöön²⁵⁴ ja ilmenee hyvin tapauskohtaisena arviointina. Vaikka kansallisen praktiikan ja sääntelyn yhdenmukaistamiseen EIT:n käytäntöön nähden on edelleen varaa, ollaan kokonaiskuvassa katsottuna jo vahvasti suuntaamassa kohti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asettamia standardeja tutkinta-ajan vangitsemiselle ja siten myös vapaudenriistolle.

---

²⁵⁰ *Kempen* 2012, s. 35.

²⁵¹ *Ibid.*, s. 35–36.

²⁵² *Martufi – Peristeridou* 2020, s. 155 ja *Polgári* 2020, s. 62.

²⁵³ *Gialuz – Spagnolo* 2013, s. 230 ja *Kempen* 2012, s. 38.

²⁵⁴ *Maurer* 2017, s. 25.

5 Vangitsemisen edellytysten perustuslain ja ihmisoikeuksien mukaisuudesta

5.1 Ilmeinen ristiriita?

Useimmissa tapauksissa perustuslain ja lain säännösten väliset ristiriidat on poistettavissa perusoikeusmyönteisen laintulkinnan keinoin,²⁵⁵ mitä on pidettävä myös lähtökohtana²⁵⁶. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, mikäli ristiriita on ilmeinen. Tapauksessa KKO 2024:20 huomion keskipisteenä olivat vangitsemisen edellytykset ylitörkeiden rikosten kohdalla, ja erityisesti niiden perustuslainmukaisuus – olihan säännös ristiriidassa EIT:n oikeusohjeiden kanssa, sillä kansallisen säännöksen vastaava sanamuoto koskee vain lievempiä tekemuotoja.

Tuomioistuin päätyi tapauksessa soveltamaan PL 106 §:ää. Korkein oikeus ei punninnut kuitenkaan lainkaan ilmeisyysvaatimuksen täyttymistä, vaan tyytyi toteamaan ristiriidan olevan ilmeinen. Syynä tälle lienee säännöksen perimmäinen tarkoitus. *Viljanen* on korostanut, ettei normikontrollipainotus saisi johtaa oikeusnormien, perustuslain ja tavallisen lain, jännitteiden ylipunnintaan siten, että suljetaan silmät PL 106 §:n todelliselta merkitykseltä: mitä jos säännöksen tarkoitus olisikin vain ja ainoastaan varmistaa, että viime kädessä tuomioistuin voi huolehtia oikeusjutun perustuslainmukaisuudesta? Näkemyksessään hän on tukeutunut lain esitöissä esitettyihin kannanottoihin.²⁵⁷

PL 106 §:ää on pidettävä sanamuodoltaan yksiselitteisenä²⁵⁸, kuten korkein oikeus totesi. Se että perustuslaki saa etusijan edellyttää ilmeisyysvaatimuksen osalta ristiriidan selvyyttä ja riidattomuutta²⁵⁹. Ristiriidan tulee olla helposti havaittavissa, eikä se saa olla oikeudellisena kysymyksenä tulkinnanvarainen. Tuomioistuin ei arvioi ristiriitaa *in abstracto*, vaan ainoastaan yksittäisen konkreettisen tapauksen osalta.²⁶⁰ Kyseessä on viimesijainen keino perustuslainvastaisuuden poistamiseksi.²⁶¹ Ristiriidan ilmeisyyden vaatimus on asetettu suhteellisen korkealle²⁶², jonka vuoksi säännöksen soveltaminen ei ole ollut erityisen vilkasta (toki yhtenä ”sivuseikkana” voidaan pitää myös perustuslakivaliokunnan harjoittamaa

²⁵⁵ *Virolainen – Pölönen* 2003, s. 78 ja 131–132. Ks. myös *HE 309/1993 vp*, s. 31–32.

²⁵⁶ *Viljanen* 2005, s. 317.

²⁵⁷ *Ibid.*, s. 312 ja *PeVM 10/1998 vp*, s. 30. Ks. myös *Scheinin* 1998, s. 1127–1131.

²⁵⁸ Ks. esim. *Dahlberg* 2024, s. 530 ja *HE 1/1998 vp*, s. 162–164.

²⁵⁹ Ks. *Karapuu* 1999, s. 874, jossa hän toteaa, ettei vaatimusta ristiriidan selvyydestä ja riidattomuudesta voida ottaa täysin kirjaimellisesti.

²⁶⁰ *PeVM 10/1998 vp*, s. 31.

²⁶¹ *Hallberg ym.* 2005, jakso II, kappale 2.

²⁶² *Viljanen* 2005, s. 314.

etukäteistä perustuslainmukaisuuden valvontaa). Kynnyksen on alkujaan ollut määrä toimia vastavoimana tuomiovallalle ja toisaalta sen funktiona on ollut myös lainsäätäjän ja -käyttäjien välisten konfliktitilanteiden estäminen.²⁶³

Vallitsevan doktriinin myötä tuomioistuimet ovat pyrkineet valitsemaan ratkaisun, joka turvaa perusoikeuksien toteutumisen sekä sulkee pois ristiriidassa olevan vaihtoehdon. *Hyttinen* esittää ratkaisun KKO 2024:20 herättävän kysymyksen siitä, onko traditioon tulossa muutos soveltamisen *muotoseikkojen* osalta. Hänen mukaansa ratkaisua voidaan tulkita siten, ettei PL 106 §:n ilmeisyysvaatimus ”-- erityisen vahvasti rajoita tuomioistuinten mahdollisuutta sivuuttaa perustuslain kanssa mahdollisesti ristiriidassa oleva lain säännös.”²⁶⁴ Tällä *Hyttinen* viittaa *Dahlbergin* näkemykseen. *Dahlberg* on tulkinnut enemmistön ottaneen varsin erikoisen kannan: ensin korkein oikeus jätti soveltamatta perustuslain kanssa ristiriidassa olevan lain säännöksen, ja sitten jätti kuitenkin ratkaisematta asian perustuslain nojalla. KKO:n enemmistö päätyi soveltamaan ristiriitaisen säännöksen sijaan toista lainkohtaa, vastoin sanamuotoa. *Dahlberg* arvioi, että enemmistön mukaan PL 106 § olisi tämän mahdollistanut.²⁶⁵

Tulkitsematta sen enempää kuinka laveasti PL 106 §:ää tulisi tosiasiaissa tulkita, pidättäydytään tässä kohtaa pohtimassa säännöksen mahdollista ristiriitaa perustuslain kanssa. Huomionarvoista kuitenkin on, että KKO on perusoikeusuudistuksen jälkeisessä käytännössään todennut lain sanamuodon vastaisen soveltamisen olevan mahdollinen, mikäli tälle on perustuslaista johtuva selvä peruste²⁶⁶. Kysymyksenä onkin lähinnä, kuinka pitkälle tuomioistuin saa mennä näitä viimesijaisia rajoja asettaessaan? Raja kulkee viimeistään siinä, kun perusoikeuksia lähdetään toteuttamaan tuomariaktiivismin keinoin²⁶⁷.

Toinen eriävän mielipiteen esittänyt joukko, kahdeksan oikeusneuvoksen vähemmistö, arvioi ristiriidan olevan poistettavissa tulkitsemalla säännöstä yleisiin periaatteisiin nojautuen. *Dahlberg* toteaa tämän olevan ”-- konkreettinen esimerkki siitä, kuinka kansainväliset ihmisoikeusveloitteet voidaan tavoitteellisen ja systemaattisen laintulkinnan keinoin sovittaa yhteen kansallisen lain kanssa ilman, että on tarvetta operoida viimesijaiseksi keinoksi säännetyllä PL 106 §:n etusijasäännöksellä.” Myös toisenlaiseen päättelyketjuun päätyneiden

²⁶³ *Viljanen* 2005, s. 315.

²⁶⁴ *Hyttinen* 2024, s. 363.

²⁶⁵ *Dahlberg* 2024, s. 530–531.

²⁶⁶ Ks. esim. *KKO 2004:26*, kohta 16, jossa PL 106 §:ää on tuomioistuimessa sovellettu ensimmäisen kerran, ks. *Viljanen* 2005, s. 313.

²⁶⁷ *Viljanen* 2005, s. 322–323.

kahden oikeusneuvoksen mielipide kallistui mahdollisen ristiriidan poistamiseen tulkinnan keinoin, mutta säännöksen sanamuotoja venyttämällä.²⁶⁸

Dahlberg vaikuttaa itse vastustavan 106 §:n soveltamista tässä tilanteessa ilmeisyysvaatimuksen vuoksi. 'Ilmeisyys' sanana vaikuttaisi puoltavan varsin yksimielistä tulkintaa, toisin kuin tässä tapauksessa on menetelty. Lisäksi hän esittää tuomioistuimen aktiivista roolia lainsäätäjän aseman kyseenalaistamisen osalta yksinään kansainvälisiin velvoitteisiin nojautuen valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallisena.²⁶⁹ Lain esitöissä on korostettu lähinnä tulkinnanvaraisuuksien torjumista²⁷⁰, jonka voisi nähdä viittaavan lähinnä lopputuloksen tulkinnanvaraisuuteen, joka ei tässä tapauksessa ollut käsillä – päätyiväthän kaikki oikeusneuvokset samaan lopputulokseen eri teitse.

Näkemyks on ymmärrettävä, mutta kiistettävissä ihmisoikeusvelvoitteiden kansallisen aseman vuoksi. Tuomioistuimilla on vakiintunut velvollisuus jättää soveltamatta lain säännöksiä, jotka ovat ristiriidassa ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa²⁷¹. Toisaalta riidattomuus ei tosiasiasa edellytä kaikkien asiaan osallistuvien tuomareiden yksimielisyyttä.²⁷² Lopulta kuitenkin ratkaisevaa lienee yksinomaan se, onko tuomari itse vakuuttunut ristiriidan ilmeisyydestä²⁷³. Nähdäkseen tilanne käsillä olevassa tapauksessa on tämä, sillä enemmistö päätyi kyseiseen ratkaisuun. Näin voitaneen todeta tapauksen tosiasiasa olleen ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa.

Tilanteissa, joissa ihmisoikeusvelvoitteiden ja kotimaisen oikeuden välillä vallitsee jännite, on hyväksyttävänä pidettävä yksinomaan sellaisia ratkaisuja, joissa ihmisoikeusvelvoitteille annetaan etusija. *Ojanen* on kärjistetysti huomauttanut, että hypoteettisessa tilanteessa jossa kansallinen laki on säädetty vasta ihmisoikeussopimuksen voimaantulon jälkeen, olisi konfliktitilanteessa lainsäätäjällä jo näin menettelemällä tehnyt kansainvälisoikeudellisesti oikeudenvastaisen teon.²⁷⁴ EIT:n käytäntö muuttui kuitenkin ratkaisevasti vasta 2016, kun pakkokeinolain uudistus tehtiin jo 2010. Siten alkujaan ei olla toimittu oikeudenvastaisesti,

---

²⁶⁸ *Dahlberg* 2024, s. 532–534.

²⁶⁹ *Ibid.*, s. 535–536.

²⁷⁰ *HE 1/1998 vp*, s. 164 ja *PeVM 10/1998 vp*, s. 31.

²⁷¹ *Lavapuro* 2008, s. 610.

²⁷² *Ojanen* 2015, s. 63. Ks. myös *Viljanen* 2005, s. 319, jossa todetaan tällaisen olevan vastoin yleistä ratkaisutoiminnan logiikkaa, eikä toisaalta 106 §:n nojalla annettujen ratkaisujen kokoonpanolle ole asetettu mitään erityisiä vaatimuksia.

²⁷³ *Karapuu* 1999, s. 874.

²⁷⁴ *Ojanen* 2015, s. 73.

mutta asia olisi varmastikin pitänyt korjata jo aiemmin lainsäädäntöteitse ja oikeusasteidenkin muutokseen reagoida.

5.2 Arvio oikeustilasta

Kansallinen pakkokeinolainsäädäntö on murroksessa vangitsemisen edellytysten osalta. Pakkokeinolain tulkintakäytäntö on ollut osin ilmeisessä ristiriidassa EIT:n oikeuskäytännön kanssa, mutta sittemmin KKO on selvästi linjannut, ettei ristiriitaa voida enää hyväksyä. Se on tulkinnut tuoreissa tulkintakannanotoissaan, että myös ylitörkeitä koskevissa tapauksissa on sovellettava erityisiä edellytyksiä, samalla tavoin kuten lievemmissäkin rikoksissa. Mitä tämä tarkoittaa voimassa olevan oikeustilan kannalta?

Kumotun pakkokeinolain esitöissä on todettu, että aiemmin ylitörkeiden rikosten osalta vaadittiin myös jonkin muun edellytyksen olemassaoloa. Esitöiden mukaan säännöksessä ei kuitenkaan oltaisi tätä tarkoitettu, vaan sillä ollaan pyritty vain puoltamaan huolellista punnintaa vangitsemisvaatimusta käsiteltäessä.²⁷⁵ Käytännössä lausuma tarkoittaa, että ylitörkeiden rikosten osalta ei edellytyksiä vaadita tämän hetken lainsäädännössä.²⁷⁶ Halijoki onkin esittänyt, että mikäli säännöstä tulkittaisiin kirjaimellisesti, ei epäilyllä olisi vakavien rikosten osalta mitään mahdollisuutta päästä vapaaksi tutkintavankeudesta, vastaanäytöstä huolimatta. Tällaista ei ole pidettävä epäilyn oikeusturvan kannalta tarkoituksenmukaisena, jonka vuoksi Halijoen mukaan säännöstä tulisi tulkita siten, että se rakentuu oletukselle vangitsemisen erityisten edellytysten voimassaolosta rikoksen vakavuuden rinnalla.²⁷⁷

Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti *ilman laissa säädettyä perustetta*. Ei siis voitane oikeuttaa vangitsemisen edellytysten ilmenemistä ylitörkeiden rikosten osalta pelkästään esimerkiksi lain esitöistä, sillä tälle ei ole nimenomaista laissa säädettyä perustetta. Myöskään perustuslakivaliokunta ei ole esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamista koskevassa lausunnossaan ottanut lainkaan kantaa vangitsemisen edellytyksiä koskeviin säännöksiin²⁷⁸. Jos PeV on lainsäätämisvaiheessa katsonut lakiehdotuksen olevan sopusoinnussa perustuslain kanssa, ei ristiriitaa pääsääntöisesti ole voitu pitää ilmeisenä²⁷⁹. Toisaalta tyhjentävästi kaikkien

²⁷⁵ HE 181/1994 vp, s. 8.

²⁷⁶ Sama näkemys toistettiin myös myöhemmin HE 52/2002 vp, s. 56–57. Näin totesi lisäksi korkein oikeus arvioinnissaan tapauksessa KKO 2024:20, kohdassa 10.

²⁷⁷ Halijoki 2001, s. 213.

²⁷⁸ PeVL 66/2010 vp ja PeVM 10/1998 vp, s. 31.

²⁷⁹ Ks. esim. Lavapuro 2008, s. 589–590 *normikontrollihakuisesta ilmeisyystulkinnasta*.

seikkojen huomioon ottaminen on mahdotonta, sillä toisinaan vastaan tulee tilanteita joissa perustuslainmukaisuutta ei olla lainkaan ennakolta tarkasteltu. Tällöin ilmeisyysvaatimus saattaa täytyä ennakkovalvonnasta huolimatta.²⁸⁰ Näin esimerkiksi silloin, kun EIT on jälkikäteisesti muuttanut käytäntöään ja sitä varten PL 106 § säädettiin perustuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä²⁸¹. Perinteisesti KKO:lla on ollut pakkokeinolainsäädännön tulkinnassa keskeinen rooli erityisesti kansainvälisten velvoitteiden noudattamisen valvonnassa²⁸². *Viljanen* on korostanut *Lavapuron* sanoin *oikeusturvahakuista ilmeisyystulkintaa*, jossa perustuslain 106 §:n sijaan painopiste olisikin tuomioistuimen vastuussa toteuttaa yksittäisen tapauksen materiaalista oikeusturvaa huolehtimalla sen lopputuloksen johtamisesta perustuslainmukaisuuteen (ks. luku 5.1)²⁸³. PL 106 § onkin tärkeä varaventiili myös jatkossa, mikäli ja kun EIT käytäntö ajan kuluessa muovautuu.

EIT on todennut, ettei mikään vapaudenmenetys ole laillinen, jos sitä ei ole toteutettu EIS:n artiklan 5 alakohtien mukaisesti. Sen mukaan artiklan poikkeukset ovat luonteeltaan tyhjentyviä eli niitä on tulkittava suppeasti: jos vapaudenmenetys ei istu alakohtien asettamiin rajoihin sellaisena kuin tuomioistuin on asiaa tulkinnut, ei sitä voida perustella vetoamalla valtion ja yksityisen välisten intressien tasapainottamisella.²⁸⁴ Tässä yhteydessä alakohdalla tarkoitetaan erityisesti 1(c) kohtaa henkilön vapauden riistämisestä lain nojalla toimivaltaisen oikeusviranomaisen tutkittavaksi saattamiseksi, kun on perusteltua syytä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen tai katsotaan välttämättömäksi estää häntä tekemästä rikosta tai pakenemasta teon jälkeen. Rikosprosessin oikeusturvafunktiota ei tule asettaa vastakkain rikosvastuun toteutumisen kanssa. Tähän vedoten voitaneen arvioida, ettei myöskään pakkokeinolain vangitsemisen edellytyksiä, kun epäillään todennäköisin syin rikoksesta, tule tulkita tämän vastaisesti. Oikeusasteet ovat onnistuneet tulkintakäytännössään ylitörkeitä rikoksia huomioon ottamatta tässä erinomaisella tavalla.

Toki vangitsemisen osalta riittävää ei ole vain edellytyksien täyttyminen, vaan tulee arvioida myös pakkokeinoja koskevia yleisiä periaatteita, mikä on korostunut erityisesti viime vuosina korkeimman oikeuden käytännössä²⁸⁵. Vangitsemisen tulee olla tarpeellinen ja välttämätön keino²⁸⁶. On tärkeää, että kirjaukset ovat myös pakkokeinolaissa, sillä viime kädessä yleiset

²⁸⁰ *Ojanen* 2015, s. 62.

²⁸¹ *Viljanen* 2005, s. 309–310 ja 317.

²⁸² *Launiala* 2021, s. 138–139.

²⁸³ *Lavapuro* 2008, s. 590 ja *Viljanen* 2005, s. 312.

²⁸⁴ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 12.

²⁸⁵ *Launiala* 2021, s. 158. Ks. myös esim. *KKO* 2019:99.

²⁸⁶ *Fredman* 2017, s. 366.

periaatteet takaavat yksilön perusoikeuksien toteutumisen. Tarkoituksenmukaisinta olisi laatia EIT:n käytännön mukaiset kirjaukset myös edellytysten osalta lakiin, mitä ollaan tällä hetkellä myös tarkastamassa²⁸⁷.

Fredman on julkaissut sosiaalisessa median Bluesky Social -alustalla satiirisen tekstin, jossa viittaa teokseen, jota on ollut mukana toteuttamassa, ja kirjoittaa: ”Vuonna 2018 keskeisessä käsikirjassa kerrotaan vuonna 2016 tehdystä ihmisoikeustuomioistuimen linjauksesta ja heti 2024 korkein oikeus omaksuu tulkinnan ratkaisussa 2024:20, todeten kansallisen lain ihmisoikeussopimus ja perustuslain vastaiseksi --”.²⁸⁸ Kirjoitus heijastelee perimmäistä ajatusta siitä, että vaikka oikeuskäytännön kehitys saattaa olla hidasta ja reagoida viiveellä muutoksiin, on tuomioistuinten vastuulla tunnistaa mahdolliset ristiriidat ihmisoikeusnormien ja kansallisen lain välillä jo huomattavasti aiemmin. Etenkin jos jo oikeuskirjallisuudessaakin ristiriita on tunnistettu. Kuten kirjoitus osoittaa, oli vallitseva oikeustila epäsovelias EIT:n tulkintakäytäntöön nähden, erityisesti *Buzadji v. Moldovan* tuomion jälkeen. KKO 2024:20 aiheutti itsessään merkittävän oikeudellisen linjan muutoksen, jolloin tämä ristiriita osittain korjaantui lainkäytössä. Lienee kuitenkin selvää, ettei tila ole oikeudellisesti kestävä. Pakkokeinolainsäädäntöä tulee tarkistaa edellytysten osalta johdonmukaisuuden takaamiseksi perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Tapaukset tulevat varmasti lisääntymään eri variaatioiden muodossa, johon myös lain sanamuodon tulisi pystyä vastaamaan.

5.3 Lainsäädännön kehitysaskleet: ehdotuksia pakkokeinolain vangitsemisen edellytysten perustuslainmukaistamiseksi

Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia tulee suorittaa lainvalmisteluvaiheessa, jotta voidaan taata velvoitteiden toteutuminen esimerkiksi kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisesti. Perustuslakivaliokunta on siten korostanut yksilön oikeuksien toteutumisen ennakkollista tarkastelua,²⁸⁹ johon tulisi mahdollista uudistusta tehdessä pyrkiä. Merkityksellistä on nimenomaan oikeuksien toteutuminen konkreettisessa lainkäyttötilanteessa. Ihmisoikeustuomioistuin on puolestaan täsmentänyt oikeuksien rajoittamisen edellytyksiä myöhemmin oikeuskäytännössään.²⁹⁰

²⁸⁷ Ks. VN/21297/2023, OM asettamispäätös 13.2.2025.

²⁸⁸ *Fredman* 4.3.2024.

²⁸⁹ OM 2022:15, s. 7–16.

²⁹⁰ *Ibid.*

Perusoikeusmyönteinen laintulkinta kulkee käsi kädessä ihmisoikeusmyönteisen laintulkinnan kanssa. Tämä erityisesti sen vuoksi, että ihmisoikeussopimukset ovat kansallisella tasolla taustalla vaikuttamassa ja siten myös ihmisoikeusvaikutus voi välillisesti kanavoitua osaksi perusoikeusmyönteistä laintulkintaa.²⁹¹ Perustuslakivaliokunta on todennut ihmisoikeusmääräysten suhteen osalta lakiehdotuksiin nähden, että eduskunnassa on hyvä jatkossakin seurata hallitusten esitysten ja eri alan asiantuntijoiden linjaa. Tarkastelua ei tule keskittää yksinomaan perustuslakivaliokunnalle. PeV voi kuitenkin ottaa mainitunlaisen ihmisoikeusluttuvuuden tarkastelun kohteeksi, jos sen käsiteltävänä olevaan ehdotukseen sisältyy myös ihmisoikeuksiin liittyviä seikkoja. Valiokunta on lisäksi korostanut tuomioistuinten ja viranomaisten yleissopimukseen perustuvalla vakiintuneella oikeuskäytännöllä olevan suuri merkitys. Se on esittänyt säädöshierarkiaan nojautuen, että mahdollisissa tulkintatilanteissa tulisi omaksua ihmisoikeusmääräyksiä edistävä, ihmisoikeusystävällinen, vaihtoehto.²⁹² Tämä itsessään antaa tuomioistuimille mandaatin valvoa velvoitteiden noudattamista jälkikäteisesti. Lienee kuitenkin selvää, että mikäli vangitsemisen edellytyksiä lähdetään uudelleenrakentamaan, tulee perustuslakivaliokunta asiasta tällä kertaa lausumaan.

Ihmisoikeussopimuksen tulkinnan osalta lähtökohtana on valtiosopimus-oikeutta koskeva Wienin yleissopimus (SopS 32 ja 33/1980), jonka 31 artiklan yleisen tulkintasäännön mukaan, myös ihmisoikeussopimusta tulee tulkita sen tavoitteiden ja päämäärän valossa, mutta sanamuotoa kunnioittaen.²⁹³ Erityisesti tätä ilmentää EIS:n perimmäinen tarkoitus yksilöllisten oikeuksien kollektiivisena valvontajärjestelmänä. *Lavapuro* on osuvasti todennut, että punnittaessa ihmisoikeusperiaatteiden merkitystä konkreettisessa soveltamistilanteessa, ei niiden merkityssisältö voi tulla tyhjäksi yksinomaan vallitsevien olosuhteiden perusteella. Ihmisoikeussopimuksen dynamiikka asettaa kansallisille lainsoveltajille haasteen: tuomioistuinten tulisi onnistua tulkitsemaan ihmisoikeussopimusta ratkaisuhetkeen nojautuen evolutiivisen tulkinnan mukaisesti.²⁹⁴

Viitanen on pitänyt varsin todennäköisenä, että korkeimman oikeuden antaman tuomion 2024:20 myötä pakkokeinolakia tullaan muuttamaan oikeusohjeen mukaiseksi, erityisesti sen 2 luvun 11 § 1 momentin vangitsemisen edellytysten osalta. Hän toteaa kuitenkin toistaiseksi

---

²⁹¹ *Ojanen* 2011, s. 444.

²⁹² *PeVL 2/1990 vp*, s. 2–3.

²⁹³ Ks. esim. *Dahlberg – Paso* 2020, s. 937 ja *Lavapuro* 2011, s. 470–471.

²⁹⁴ *Lavapuro* 2011, s. 471–473.

olevan epävarmaa, tuleeko ratkaisun myötä myös muuttaa saman luvun 5 §:ssä säädettyjä pidättämisen edellytyksiä ylitörkeissä rikoksissa, sillä pidättämisen osalta lainsäädäntö vaikuttaisi olevan EIT:n käytäntöä vastaava.²⁹⁵ Ongelmana on, että 11 §:n 1 momentissa on viittaus pidättämisen edellytyksiin, ja tällä hetkellä näyttäisi tarkoituksenmukaiselta se myös säilyttää. Viitanen tuo esiin tuomion kääntöpuolen esitutkintaviranomaisten näkökulmasta: ratkaisu lisää painetta konkreettisten tosiseikkojen selvittämiseen ja toisaalta puoltaa tutkintavangin vapauttamista epäselvissä tilanteissa²⁹⁶. Näkökulma on ymmärrettävä, sillä hän on itse oikeustieteen tohtorin -nimikkeen lisäksi toiminut poliisipäällikkönä²⁹⁷, ja avoimeksi jääkin tutkintavankeuden viimesijaisuuden toteutuminen käytännössä resurssipulan vuoksi²⁹⁸.

Viitanen on myös esittänyt kritiikkiä korkeimman oikeuden perusteluja kohtaan, sillä KKO ei ole lainkaan punninnut kansallisen näyttökynnyksen korkeutta suhteessa EIT:n vastaavaan. Hän jättää ilmoille kysymyksen siitä, muodostaisiko tämä jo itsessään EIT:n edellyttämät olennaiset ja riittävät syyt tutkintavankeudelle? Lisäksi Viitanen esittää, ettei Buzadji-ratkaisu olisi täysin verrattavissa kansallisesti annettuun tuomioon, sillä siinä kyseessä oli talousrikos: ne eivät vastaa uhrin oikeuksien osalta täysin esimerkiksi murhaa, ja toisaalta talousrikokset eivät lukeudu ylitörkeisiin rikoksiin. Viitanen mukaan vain aika näyttää, mihin suuntaan tuomioistuimet lopulta suuntaavat, sillä korkeimman oikeuden ratkaisujen pohjalta syntyvät ennakkoratkaisut ”-- eivät ole samalla tavoin sitovia kuin lainsäädäntö, mutta ratkaisusta poikkeaminen aiheuttaa tuomioistuimelle perusteluvollisuuden.” Hänen mukaansa tuomiossa annetut eriävät mielipiteet tällaisen poikkeamisen kuitenkin mahdollistaisivat.²⁹⁹

Kaikki eivät ole nähneet lakimuutoksia täysin välttämättöminä. Esimerkiksi *Launiala* on puhunut yleisten periaatteiden merkityksen puolesta. Hän on esittänyt, että jos ylitörkeiden rikosten punninnasta suljetaan pois täysin erityiset edellytykset, voidaan vastaavat näkökannat vaarojen olemassaolosta huomioida suhteellisuusperiaatteen, vähimmän haitan periaatteen tai kohtuuttoman vangitsemisen kiellon arvioinneissa.³⁰⁰ Toisaalta kyseinen näkemys on ajalta ennen korkeimman oikeuden viimeisimpiä kannanottoja, joten olisi mielenkiintoista saada vastaava mielipide periaatteiden venymisestä nykytilanteeseen nähden. Näkemys vastaa pitkälti aiemmin esitettyä presumption olemassaolosta.

²⁹⁵ Viitanen 2024, jakso 2024:I, luku KKO 2024:20.

²⁹⁶ *Ibid.*

²⁹⁷ Alma Insights, kirjakauppa.

²⁹⁸ Ks. esim. HS 7.1.2025 ja MTV Uutiset 26.8.2023.

²⁹⁹ Viitanen 2024, jakso 2024:I, luku KKO 2024:20.

³⁰⁰ *Launiala* 2021, s. 149.

Vaikka esitutkintaviranomaisten pakkokeinoin puuttuminen yksilön keskeisiin perusoikeuksiin on yksi rikosprosessin tehokkuuden lisäämisen tapa³⁰¹, on Euroopan ihmisoikeustuomioistuin korostanut oikeusvarmuuden periaatetta edellytyksiä säädeltäessä: ne tulee määritellä selkeällä tavalla. Lisäksi lain soveltamisen tulee olla ennalta-arvattavaa ja ihmisoikeussopimusten täsmällisyysstandardien mukaista. On kriittistä, että sääntelyn kohteena oleva henkilö pystyy arvioimaan tiettyyn toimintaan liittyvät seuraukset, vaikkakin tarvittaessa apukeinoin.³⁰² Tämän vuoksi pragmaattisin tapa muokata pykälän sanamuotoa olisi harmonisoida keskenään pykälän 1 momentin kohdat 1 ja 2, joka poistaisi vangitsemisedellytysten osalta epäsuhtaisen kohtelun eri rikosnimikkeiden välillä. Tämän perusteella ehdotettu uusi 5 § 1 momentin 1 kohdan muoto olisi seuraavanlainen:

Rikoksesta todennäköisin syin saadaan pidättää [tai tässä yhteydessä vangita], jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän:

- a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;
- b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; taikka
- c) jatkaa rikollista toimintaa;

Alkuperäinen kohta 1 poistuisi siis täysin. Yhdistetty muoto säilyttäisi aiempien 1 ja 2 kohtien sisällön, mutta ne sulautettaisiin yhdeksi selkeäksi normiksi. Siten soveltaminen ei enää riippuisi rangaistusasteikon muodollisesta tasosta. Tämän tarkoitus olisi selkeyttää momentin sääntelyä ja tehdä siitä myös paremmin EIT:n käytäntöä vastaava. Käytännössä säännöksen sovellettavuus säilyisi siten, että vakavissakin rikosepäilyissä vangitseminen olisi edelleen mahdollista, mutta ei automaatio.

Sanamuotoa ”saadaan” ei tulisi poistaa, vaikka *oikeusneuvos Engstrand* sitä korkeimman oikeuden tuomiossa 2024:20 kritisoikin³⁰³. Tuomioistuimella tulee olla asiassa edelleen

³⁰¹ OM 2020:6, s. 18.

³⁰² Halijoki 2001, s. 206.

³⁰³ Ks. luku 4.2.1.

harkintavaltaa, eikä kyseessä tule olla pakollinen vangitseminen³⁰⁴, vaikka aineelliset edellytykset täytyisivätkin. Pakollinen vangitseminen olisi ongelmallista erityisesti yleisiä oikeusperiaatteita arvioitaessa, sillä se kumoaisi esimerkiksi suhteellisuusperiaatteen tarkoituksen, kun tapauskohtaisen arvioinnin merkitys vähenisi. Tämä olisi myös osittain ristiriidassa syyttömyysoletuksen kanssa, jolle tulisi antaa erityistä merkitystä silloin kun punnitaan sen suhdetta vapaudenriistoon nähden³⁰⁵.

EIT on velvoittanut kansallisia tuomioistuimia punnitsemaan perusteita sekä vapaudenriiston puolesta että vastaan, ja otaksunut että nämä perusteet tulisi myös päätöksissä tuoda selvästi esiin³⁰⁶. Kuinka edellytyksiä punnittaisiin, jos niitä ei lain tasolla vaadittaisi? Jos vangitsemisen perimmäisenä tarkoituksena on yksinomaan estää pakeneminen, todisteisiin kajoaminen taikka rikollisen toiminnan jatkaminen³⁰⁷, herää kysymys, miksi näitä ei voitaisi punnita lisäksi ylitörkeiden rikosten osalta. Lienee siis perusteltua, että perusteet vapaudenriistolle kirjataan pakkokeinolakiin ihmisoikeustuomioistuimen näkemystä vastaavaksi. Näin säilyy tarpeellisuuden kriteeri³⁰⁸.

Epäillyn vapaudenriistolle ennen oikeudenkäyntiä ja tuomiota tulee olla yksityiskohtaiset perusteet, sillä seuraukset voivat olla merkittäviä. Todistustaakka tutkintavankeuden tarpeellisuudesta on aina viranomaisilla, ei epäillyllä tai syytetyllä.³⁰⁹ Sen vuoksi olisi myös viranomaisten turvana, että korkeimman oikeuden vaatimat edellytykset löytyisivät myös lakiin kirjattuina. Kun säädetään toimivaltuuksista pakkokeinojen käytölle, tulee tällöinkin huomioida yleiset perusoikeuksien rajoitusedellytykset, jotka lukevat sisäänsä muun ohella kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisuuden sekä tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimukset eduskuntalain tasolla säädetysti³¹⁰.

---

³⁰⁴ Launiala 2021, s. 149.

³⁰⁵ Halijoki 2001, s. 205.

³⁰⁶ Ks. luku 2.3.2.

³⁰⁷ Tolvanen – Kukkonen 2011, s. 226.

³⁰⁸ *Buzadji v. Moldova*, tuomion kohdassa 122 EIT toteaa, että “-- where such an important issue as the right to liberty is at stake, it is incumbent on the domestic authorities to convincingly demonstrate that the detention is necessary.”

³⁰⁹ Ashworth – Redmayne 2005, s. 209 ja 217.

³¹⁰ HE 217/2022 vp, s. 9–10 ja PeVM 25/1994 vp, s. 5.

6 Lopuksi

6.1 Tutkimuskysymysten reflektointi

Alussa esitetyt³¹¹ tutkielman tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Kuinka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tulkinnut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan säännöksiä vangitsemisen edellytyksistä tulkintakäytännössään? Ovatko pakkokeinolain säännökset vangitsemisen edellytyksistä, kun epäillään todennäköisin syin rikoksesta, ilmeisessä ristiriidassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytännön ja siten perustuslain 7 §:n kanssa? Ja alakysymyksenä viimeisimpään, tulisiko pakkokeinolain säännöksiä vangitsemisen edellytyksistä perustuslainmukaistaa, ja jos, niin miten?

Ihmisoikeustuomioistuin on tulkinnut ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1(c) ja 3 kohtien säännöksiä tutkintavankeuden edellytyksistä korostamalla vapaudenriiston viimesijaisuutta ja mielivaltaisuuden kieltoa sekä suhteellisuutta tavoiteltuun päämäärään nähden. Vangitsemisen tulee olla laillinen ja yksilöllisesti, konkreettiseen tilanteeseen nähden, perusteltu toimenpide, jonka ensisijaisena päämääränä on pyrkiä saattamaan epäilty toimivaltaisen tuomioistuimen tutkittavaksi. Objektivisesti arvioitu perusteltu epäily rikoksesta riittää ainoastaan aluksi, mutta tietyn ajan kuluttua tarvitaan lisäksi olennaisia ja riittäviä syitä, eli niin kutsuttuja erityisiä edellytyksiä. EIT on linjannut, että asiaa tutkivien viranomaisten tulee noudattaa erityistä huolellisuutta, ja mikäli näin ei ole toimittu, tämä ei voi koitua epäillyn vahingoksi. Tutkintavankeuden tulee olla aidosti poikkeuksellinen toimenpide, jota voidaan käyttää vain, jos ennen siihen turvautumista on punnittu myös vaihtoehtoisten toimenpiteiden mahdollisuutta. Tosin vaihtoehtoistenkin toimenpiteiden osalta on olennaista huomioida, että itsessään vapaudenriiston muodolla ei ole ollut EIT:n tulkinnan mukaan merkitystä. Kaikki vapaudenriistot edellyttävät samantasoisia oikeudellisia perusteita, ja ovat siten EIS 5 artiklan piiriin kuuluvia vapauden rajoituksia.

Monet Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopijavaltioista kamppailevat vastaavien kysymysten parissa: kuinka löytää oikea tasapaino rikosoikeusjärjestelmän tehokkuuden ja ihmisoikeuksiin puuttuvan tutkintavankeuden vapaudenriiston välillä³¹² – kyseessä ei ole vain kansallinen ongelma, josta osoituksena myös EIT:n tulkintakäytännön skaalan laajuus. Ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntö on painottanut sopimusvaltioiden

---

³¹¹ Ks. luku 1.2.

³¹² *Kempen* 2012, s. 37.

johdonmukaista vangitsemiskäytäntöä, esimerkiksi punnitessaan edellytyksiä ja niiden variaatioita vertailevan analyysin avuin *Buzadji v. Moldova* -tapauksessa³¹³. Onkin kriittistä seurata EIT:n suuntaviivoja säilyttääkseen yhdenmukainen linja sopimusvaltioiden välillä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön nojaten voitaneen todeta, että pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohta on ilmeisessä ristiriidassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytännön ja siten myös perustuslain 7 §:n kanssa. Korkein oikeus on korjannut sittemmin kansallista tulkintalinjaa EIT:n käytäntöä vastaavaksi, mutta lainsäädäntö ei eksplisiittisesti näkemystä tue, mikä voi aiheuttaa epäselvyyksiä ja riskejä oikeusturvan loukkauksille. Vaikka PL 106 §:ään turvautumista kohtaan on esitetty vahvaa kritiikkiä, sovelsi korkein oikeus 'varaventtiiliä' oikealla hetkellä, sillä säännöksen nimenomaisena tarkoituksena on suojella yksilöä perusoikeusloukkauksilta, mikäli lainsäädäntö ei ihmisoikeusvelvoitteita vastaa. Vaikka tuomioistuimen jäsenet tapauksessa KKO 2024:20 päätyivät eri perustein samaan lopputulokseen, voi ilmeisyyden kriteeri tästä huolimatta täytyä: PL 106 §:n soveltaminen oli tässä tilanteessa perusteltua, vaikka oikeudellinen keskustelu ilmeisyyden osalta on ollut monimuotoista. Lainsäätäjän passiivisuus ei saa aiheutua yksilön vahingoksi.

Siitä huolimatta, että Suomessa vangitsemisen kynnys on asetettu korkeammalle kuin ihmisoikeustuomioistuimen 'perusteltu epäily', ei tämä poista tarvetta arvioida muita konkreettisia edellytyksiä tutkintavankeuden jatkamiseksi. EIT on tulkintakäytännössään nimenomaisesti painottanut tarvetta arvioida konkreettisia edellytyksiä, erityisesti tutkintavankeuden pitkittyessä³¹⁴. Todennäköisten syiden lisäksi tulee olla olennaisia ja riittäviä syitä eli on pohdittava myös vangitsemisen erityisiä edellytyksiä: karttamis-, sotkemis- ja jatkamisvaaraa. Korkeampi epäilyksen taso voi osoittaa vakuuttavampaa näyttöä rikoksesta, mutta se ei itsessään voi oikeuttaa jatkuvaa vapaudenmenetystä. Korkeampi näyttökynnys ei sinänsä muodosta ongelmaa vähimmäistason vaatimuksen³¹⁵ vuoksi.

Sen sijaan erityiset edellytykset vaikuttavat vastaavan EIT:n tulkintakäytäntöä. Pohjimmaisena syynä tälle lienee oikeusasteiden laajasti harjoittamat viittaukset ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöön. Tämän vuoksi onkin kyseenalaista, miksi ylitörkeiden rikosten osalta asiaa ei olla havaittu aiemmin. Vertailusta EIT:n tulkintakäytäntöön haastavaa teki kansallisen

³¹³ Ks. tuomion kohdat 45–60.

³¹⁴ "The question whether a period of time spent in pre-trial detention is reasonable cannot be assessed in the abstract." *Buzadji v. Moldova*, tuomion kohta 90.

³¹⁵ Ks. esim. luku 2.4.

oikeuskäytännön vähäisyys asian tiimoilta. Tutkielmassa viitatussa oikeuskirjallisuudessaakin toistuvat usein samat harvat korkeimman oikeuden ratkaisut. Niissäkin useimmissa tapauksissa vangitsemisen edellytykset ovat olleet vain sivuroolissa, eikä esimerkiksi ylitörkeiden rikosten osalta edellytyksiä olla aiemmin edes kyseenalaistettu lain yksiselitteisen sanamuodon vuoksi. Toki erityisten edellytystenkin osalta voidaan todeta, lieneekö resurssisyistä, mutta erityisesti alioikeuksien vangitsemispäätökset vaikuttavat hyvin suppeasti perustelluilta, lähes toteamuksenomaisilta³¹⁶. Tällainen menettely on ristiriidassa EIT:n vaatimuksien kanssa, sillä jokainen vapaudenriisto tulisi perustaa konkreettisiin seikkoihin.

Edellä mainittuun perustuen, tulisi pakkokeinolain säännöksiä vangitsemisen edellytyksistä perustuslainmukaistaa. Toisin sanoen lain sanamuotoa tulisi muuttaa siten, että poistetaan tarve erotella rikosnimikkeitä muodollisen asteikon perusteella, säätämällä vangitsemisen mahdollistavaksi lähtötasoksi vähintään vuosi vankeutta. Käytännössä tämä toteutuisi yhdistämällä PKL 2 luvun 5 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdat yhdeksi yhtenäiseksi normiksi. Tällä tavoin ei kajottaisi myöskään pidättämisen edellytyksiin. Näin samat erityiset edellytykset (ja EIT:n olennaiset ja riittävät syyt) soveltuisivat kaikissa sellaisissa rikoksissa, joissa tutkintavankeus olisi sallittu. Samalla säilytettäisiin kansallinen vähimmäistasosta korkeampi 'todennäköinen syy' sekä tuomioistuimen harkintavaltaa korostava "saadaan" -sanamuoto, joka mahdollistaa yleisten periaatteiden huomioon ottamisen yksittäistapauksissa. Perustuslain valossa perus- ja ihmisoikeuksia ei voida enää tulkita erillisinä normeina, vaan ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, joka tulee huomioida lain tasolla.

6.2 Johtopäätökset

Kuten Ojanen on todennut vuoden 2022 esitutkinta- ja pakkokeinolain muutoksia koskevassa asiantuntijalausunnossaan, ovat esitutkinta- ja pakkokeinot väistämättä perus- ja ihmisoikeusherkkä sääntelykohde, ja *"lisäksi vaatimuksella sopusoinnusta Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa, sellaisena kuin sopimuksen sisältö täsmentyy Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä, on tällaisessa sääntelyssä suuri merkitys"*.³¹⁷ Sopimusosapuolten tulee automaattisesti ottaa huomioon EIT:n tulkintakäytäntö muuttaakseen kansallisia lakejaan, siitä huolimatta, etteivät itse ole tuomion osapuolina.³¹⁸ Vapausoikeuksiin

³¹⁶ Ks. esim. *Itä-Uudenmaan KäO päätös vangitsemisasiassa 16.7.2020 nro 20/1056* sekä *EOAK/6888/2017* vangitsemispäätöksen perustelemisesta.

³¹⁷ *HE 217/2022 vp PeV 14.12.2022*, s. 2.

³¹⁸ *Cherviatsova 2012*, s. 112–113.

puuttuvat toimet eivät voi yksinomaan perustua kansalliseen harkintaan, silloin kun perustuslaki pitkälti perustuu ihmisoikeusvelvoitteille³¹⁹.

Vangitseminen on mahdollista vasta, kun yleiset ja erityiset edellytykset täyttyvät ja vangitsemista voidaan pitää yleisten periaatteiden mukaisena.³²⁰ Pakkokeinojen luonne on siitä ongelmallinen, että niillä on määrä rajoittaa välittömästi ihmisten vapausoikeuksia. Ei voida siis nojata vain korkeimman oikeuden tulkintalinjaan, vaan lainsäädäntöä tulisi tarkastella jatkumona, seuraten EIT:n tuomioita. Tämä ei poista korkeimman oikeuden tärkeää roolia lainmukaisuuden jälkikäteisen arvioinnin instanssina³²¹, vaan korostaa oikeusjärjestelmän kokonaisvaltaisuutta.

Ongelmana on, että alemmat oikeusasteet joutuvat tekemään päätöksiä aikapaineen alla, kun taas korkeimmalla oikeudella on mahdollisuus pohtia lainmukaisuutta kiireettömämmin ja ”varsin abstraktilla tasolla”.³²² Vaikka korkein oikeus toimii viimekätisenä instanssina, ei sillä voida korvata kuitenkaan esimerkiksi lainsäätäjää. Päätöksentekoa on ohjattava tarkoin ja selkein normatiivisin kehikoin, jollaista nykyinen pakkokeinolainsäädäntö ei vangitsemisen edellytysten ylitörkeiden rikosten osalta toistaiseksi täysin tarjoa. Tilanne, jossa konkreettiset edellytykset tutkintavankeudelle määrittyvät rangaistusasteikon eikä yksilöllisen arvioinnin kautta, on perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta tällä hetkellä kestävä. Tämä edellyttää lainsäätäjän reagoitua, joka mahdollistaisi esimerkiksi perustuslakivaliokunnan kannanotot vallitsevaan jännitteeseen ylitörkeiden rikosten vangitsemissäntelyn ja ihmisoikeustuomioistuimen kannanottojen välillä.

Rikosprosessissa konkretisoituu erityisellä tavalla yksilön perusoikeuksien ja julkisen vallan käytön välinen jännite,³²³ vaikka se on nykypäivänä suhteellisen sisällöllisiä vaatimuksia painottava. Kansalliselle tasolle tultaessa tuntuu usein unohtuvan vangitsemisen luonne perustavanlaatuisena puuttumisena perusoikeuksiin³²⁴. Ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaisesti sen tulee perustua konkreettisiin seikkoihin, joita on tapauskohtaisesti punnittu

---

³¹⁹ Ks. esim. HS 25.9.2012, jossa *Fredman* ja *Lavapuro* ovat todenneet, että jos EIT:n asemaa aletaan kyseenalaistamaan kansalliseen linjaan vedoten, kyseenalaistetaan samalla myös Suomen perustuslain lähtökohdat. Ihmisoikeuksia ei ole pidettävä enää vain valtioiden sisäisinä asioina. Vaikka lausunto on jo ajallisesti vanhempi ja geneerinen, voidaan sitä pitää edelleen yhtä paikkansapitävänä.

³²⁰ *Launiala* 2021, s. 158.

³²¹ Edilex-prejudikaattipalsta, *Kemppinen* 27.1.2025.

³²² *Ibid.*

³²³ *Jonkka* 1998, s. 1262.

³²⁴ Vaikka toisaalta Yhdysvalloissa on myös esitetty Suomen järjestelmän olevan jopa esimerkillinen esitutkintavankeuksien lyhytaikaisuuden ja siten tehokkuuden vuoksi. Ks. esim. *Nagy* 2016, 167–169.

yksilöllisiin perusteisiin nojaten. EIT:n linja on ollut pitkään jo johdonmukainen sen osalta, että joka tapauksessa tulee aina punnita erityisten edellytysten täyttymistä eikä kansallisesti käytössä oleva korkeampi näyttöaste riitä täyttämään tätä vaatimusta sellaisenaan.

Tällä perusteella lainsäätäjän tulisi uudistaa pakkokeinolain vangitsemisen edellytysten sääntelyä siten, että erityisiä edellytyksiä sovellettaisiin myös ylitörkeissä rikoksissa. Lisäksi perusteluvollisuuteen on syytä kiinnittää entistä tarkempaa huomiota. Näin varmistetaan ennakoitavuus sekä ihmisoikeusvelvoitteiden asianmukainen vähimmäistason toteutuminen. Samalla vältetään vaara vangitsemisen käyttämisestä varmuuden vuoksi, rutiininomaisesti. Mitä kattavammin päätöksiä punnitaan, sitä paremmin säilyy myös tasapaino kansallisen turvallisuuden ja yksilön ihmisoikeuksien välillä.

6.3 Tulevaisuuden kehitystendenssi

Kuten tutkielman alussa on tuotu esiin (ks. luku 1.1), saattaa konflikteja toisinaan ilmetä esimerkiksi suhteessa muihin perusoikeuksiin tai yhteiskunnallisiin arvoihin³²⁵. Erityisen tyypillistä tämä on rikosprosesseissa.³²⁶ Murhasta epäillyn vapaaksi päästäminen tutkinnan ajaksi voi lietsoa pelkoa ihmisissä, etenkin jos siitä uutisointi on hyvin provokatiivista. Usein uutisoinneista saatetaan kuitenkin jättää pois olennaisia seikkoja, ja toisinaan voi siltikin olla haastavaa ymmärtää syyttömyysolettaman periaatteellista merkitystä suhteessa yleiseen moraalikäsitukseen. Perus- ja ihmisoikeuksien merkityksen kasvaessa jatkuvasti, nousee entistä tärkeämpään roolin tuomioistuimien perusteluvollisuus erityisen tutkan alla. Mitkään kansainväliset sopimukset eivät itsessään teorioineen tarjoa kaiken kattavia periaatteita rikosprosessin sujumuudelle³²⁷. Käytännössä tullaan aina kohtaamaan joitakin ongelmia³²⁸. Lainsäädäntöä on pyrittävä kehittämään kuitenkin siten, että se tarjoaisi mahdollisimman kattavat lähtökohdat lainsoveltamiselle. Näin myös uskottavuus oikeusjärjestelmään säilyy.

Erityisesti tutkintavankeuden hyvin alkuvaiheessa, vangitut ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, joten hyvin monet vakavat ihmisoikeuksien loukkaukset ilmenevät yleensä tässä kohdin. Tämän vuoksi erilaiset kansainväliset ihmisoikeusinstrumentit, kuten Euroopan ihmisoikeussopimus, ovat turvaamassa minimisuoja ja perusoikeussuojakeinoja, jotka auttavat eliminoimaan tällaiset rikkomukset.³²⁹ Kun tulkitaan ihmisoikeussopimusta ja

³²⁵ Ks. esim. MTV Uutiset 9.3.2024.

³²⁶ *Ashworth – Redmayne* 2005, s. 35–36.

³²⁷ *Ibid.*, s. 383.

³²⁸ *Ibid.*, s. 383.

³²⁹ *Cook* 1992, s. 1–2.

lainsäädäntöä, ovat ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot etusijalla.³³⁰ Tämä asettaa tietynlaisia kriteerejä sille, kuinka vapaudenmenetyksiä tulee käsitellä lainkäytössä, mikä herättää osaltaan kysymyksen resurssien riittävydestä. Ihmisoikeustuomioistuin on painottanut, että yksinomaan perustellut ja yksilöidyt päätökset, joiden ohella on punnittu vaihtoehtoisten toimenpiteiden mahdollisuutta, voivat osoittaa vapautta rajoittavien toimenpiteiden olevan asianmukaisesti harkittuja. Kuinka tämä voidaan sitten turvata?

Yksityiskohtaisemman datan ja tilastojen kerääminen tutkintavankeuksien osalta on yksi tärkeä keino, jolla voidaan selvittää tarkemmin sitä, mistä ongelmat juontavat juurensa, sillä Euroopan neuvoston jäsenmaiden välillä on jokin verran prosessuaalisia eroja.³³¹ EIT on vuosien kuluessa kehittänyt erilaisia standardeja tutkintavankeuden lainmukaisuuden arvioimiseksi, jotka pohjautuvat pitkälti juuri prosessuaalisiin oikeuksiin. *Martufi ja Peristeridou* ovat esittäneet ihmisoikeustuomioistuimelle kritiikkiä siitä, etteivät standardit kuitenkaan huomioi riittävästi tutkintavankeuden ylikäytön taustalla olevia syitä, vaan sen lähestymistapa on ollut rakenteellisesti jopa rajoittunut. He kannattavat laajempaa näyttöön perustuvaa lähestymistapaa, jolloin voitaisiin paremmin huomioida erilaiset syrjivät käytännöt, virheellisyydet päätöksenteossa sekä tutkintavankeuden ylikäyttö olemassa olevan riskin vuoksi. *Martufi ja Peristeridou* ehdottavatkin ratkaisuksi monitieteellistä tutkimusta.³³²

Teknologinen kehitys saattaa osaltaan lähivuosina helpottaa, ainakin pitkittyvien tutkintavankeuksien, dilemmaa tutkinnan resurssien osalta. Esimerkiksi vuoden 2025 hallitusohjelman tavoitteena on vahvistaa digitalisaatiota rikostutkinnassa ja sen torjunnassa³³³. Vaikka käytännössä tämä ei itsessään koske vangitsemista, antaa se osviittaa siitä, että rikosprosesseissa käytettävät menetelmät ovat osittain murroksessa. Vaikka teknologia voi tuoda mukanaan myös uusia perusoikeudellisia ongelmia³³⁴, voi sen kehitys olla edesauttamassa tutkinnallisten seikkojen ohella myös itse tutkintavankeusaikaa, luomalla vaihtoehtoisia keinoja valvonnalle ennen tuomion antamista.

Mikäli EIT:n tähänastiseen kehitykseen on uskomisen, ei vangitsemisen edellytysten soveltaminen viranomaisissa tule ainakaan keventymään. Toiveena kuitenkin on, että se tulisi

---

³³⁰ *Määttä K.* 2024, s. 34.

³³¹ *Nagy* 2016, s. 173.

³³² *Martufi ja Peristeridou* 2022, s. 358–359.

³³³ *VN:n julkaisuja* 2023:58, s. 180. Ks. myös *OM* 2025:18, s. 8 ja 141. Myös pakkokeinolain rikosentorjunnan funktion varmistaminen on mainittuna. Eryisten edellytysten preventiivinen jatkamisvaara voisi olla tällainen toimenpide, jonka käyttämisestä halutaan varmistua ylitörkeiden rikosten osalta.

³³⁴ Ks. esim. *VN:n julkaisuja* 2023:58, s. 112.

jollain tapaa selkokielisemmäksi, mikä edellyttää kansallisen tason jatkuvaa seuranta, arviointia ja lisätutkimusta. Sen lisäksi että sanamuotoa olisi hyvä selkiyttää, olisi suotavaa saada viimein myös laajempaa perus- ja ihmisoikeuksien vaikutusten arviointia pakkokeinolain vangitsemisen edellytysten sääntelyn osalta. Oikeusvaltion keskeiset periaatteet, kuten oikeusvarmuus ja laillisuusperiaate, edellyttävät että perustavanlaatuisiin oikeuksiin, kuten vapausoikeuksiin, kajoavien toimenpiteiden edellytykset tulisi määritellä laissa selvästi ja tyhjentävästi³³⁵. Oikeusvaltion tunnusmerkki ei ole se, että pakkokeinoja voidaan käyttää tehokkaasti, vaan että niitä käytetään oikeasuhtaisesti.

The right to liberty and security is of the highest importance in a “democratic society” within the meaning of the Convention.³³⁶ – European Court of Human Rights, 28.2.2025.

---

³³⁵ Halijoki 2001, s. 214.

³³⁶ European Court of Human Rights, Guide on Article 5 of the Convention 2025, s. 12.

Liite 1.

Taulukko 1: Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioita ja päätöksiä tutkintavankeuden edellytyksistä (*tilanne tutkintavankeuden lopussa*)

A – Kyllä / riittävä; oikeudenkäynnin ja todistelun vaikeuttaminen

B – Kyllä / riittävä; yleisen järjestyksen säilyttäminen

C – Kyllä / riittävä; rikollisuuden jatkaminen

D – Kyllä / riittävä; muut perusteet; tarve suojella vangittua, vaihtoehtoiset toimenpiteet

A1 – Kyllä / ei-riittävä; oikeudenkäynnin ja todistelun vaikeuttaminen

B2 – Kyllä / ei-riittävä; yleisen järjestyksen säilyttäminen

C3 – Kyllä / ei-riittävä; rikollisuuden jatkaminen

D4 – Kyllä / ei-riittävä; muut perusteet; tarve suojella vangittua, vaihtoehtoiset toimenpiteet

E – Ei; oikeudenkäynnin ja todistelun vaikeuttaminen

F – Ei; yleisen järjestyksen säilyttäminen

G – Ei; rikollisuuden jatkaminen

H – Ei; muut perusteet; tarve suojella vangittua, vaihtoehtoiset toimenpiteet

- ei kantaa

Nimikkeet ja luokittelut eivät ole virallisia käännöksiä (laatijan omia). Osa tilanteista saattaa olla tulkinnanvaraisia.

<i>Tapaus</i>	<i>Tuomion / päätöksen antopäivä</i>	<i>Epäilty rikosnimike</i>	<i>EIS 5 art. 3 ja 1 rikkomus</i>	<i>Edellytysten punninta / täytyminen</i>
<i>1. Neumeister v. Itävalta</i>	27.6.1968	Talousrikos; petos	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, D4, F, G
<i>2. Stögmüller v. Itävalta</i>	10.11.1969	Useita talousrikoksia; esim. petos, koronkiskonta, kavallus	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, C3, F, H
<i>3. Guzzardi v. Italia</i>	6.11.1980	Salaliitto, kidnappaus, mafiaan kuuluminen	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, B2, C3, D4
<i>4. Letellier v. Ranska</i>	26.6.1991	Avunanto murhaan	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, B2, G, H
<i>5. Clooth v. Belgia</i>	12.12.1991	Murha, tuhopoltto yhtenä epäillyistä	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, B2, C3, D4
<i>6. Scott. Espanja</i>	18.12.1996	Raiskaus, murha	Kyllä, EIS 5 art. 3	A, F, G, H
<i>7. Muller v. Ranska</i>	17.3.1997	Pankkiryöstöt, varkaudet, salaliitto	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, C3, F, H
<i>8. I.A. v. Ranska</i>	23.9.1998	Murha	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, B2, C3, D4

<i>Tapaus</i>	<i>Tuomion / päätöksen antopäivä</i>	<i>Epäilty rikosnimike</i>	<i>EIS 5 art. 3 ja 1 rikkomus</i>	<i>Edellytysten punninta / täytyminen</i>
9. <i>Labita v. Italia</i>	6.4.2000	Mafiaan kuuluminen	Kyllä, EIS 5 art. 1 ja 3	A1, B2, C3, H
10. <i>Punzelt v. Tšekin tasavalta</i>	25.4.2000	Talousrikos; petos	Kyllä, EIS 5 art. 3	A, C, D, F
11. <i>Maassen v. Alankomaat</i>	9.2.2001	Ihmiskauppa, alaikäisen hyväksikäyttö	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, B2, C3, H
12. <i>N.C. v. Italia</i>	18.12.2002	Virka-aseman väärinkäyttö, korruptio	Ei	C, E, F, -
13. <i>Dudek v. Puola</i>	4.5.2006	Järjestäytynyt rikollisuus, ihmiskauppa, huumeiden salakuljetus, ryöstöt	Ei	A, F, G, H
14. <i>Kanzi v. Alankomaat</i>	27.6.2006	Huumeikauppa	Ei, kanne jätettiin tutkimatta	B, C, E, H
15. <i>McKay v. Iso-Britannia</i>	3.10.2006	Aseellinen ryöstö	Ei	D, E, F, G
16. <i>Tase v. Romania</i>	10.6.2008	Törkeä varkaus	Kyllä, EIS 5 art. 1 ja 3	B2, E, G, H
17. <i>Mikhaniv v. Ukraina</i>	6.11.2008	Julkisten varojen törkeä kavallus, tutkintotodistuksen väärentäminen	Kyllä, EIS 5 art. 1 ja 3	A1, D4, G, H
18. <i>Buzadji v. Moldova</i>	5.7.2016	Talousrikos; petos	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, C3, D4, F
19. <i>Podeschi v. San Marino</i>	13.4.2017	Salaliitto, rahanpesu	Ei	A, C, D, F
20. <i>Hasselbaink v. Alankomaat</i>	9.2.2021	Laiton vapaudenriisto, panttivangin ottaminen, kiristys	Kyllä, EIS 5 art. 3	A1, B2, C3, H
21. <i>Hysa v. Albania</i>	21.2.2023	Virka-aseman väärinkäyttö, varkaus	Kyllä, EIS 5 art. 3	C3, D4, E, F
22. <i>Bluks Savickis v. Latvia</i>	13.6.2024	Huumeusainerikos osana järjestäytynyttä rikollisryhmää	Kyllä, EIS 5 art. 3	B2, C3, D4, E

Liite 2.

Taulukko 2: Kansallisten tuomioistuinten tuomioita ja päätöksiä tutkintavankeuden edellytyksistä

A – Kyllä / riittävä; karttamisvaara

B – Kyllä / riittävä; sotkemisvaara

C – Kyllä / riittävä; jatkamisvaara

A1 – Kyllä / ei-riittävä; karttamisvaara

B2 – Kyllä / ei-riittävä; sotkemisvaara

C3 – Kyllä / ei-riittävä; jatkamisvaara

D – Ei; karttamisvaara

F – Ei; sotkemisvaara

G – Ei; jatkamisvaara

- ei kantaa

*ei ylitörkeä rikos

<i>Tapaus</i>	<i>Tuomion / päätöksen antopäivä</i>	<i>Epäilty rikosnimike</i>	<i>Päätös tai tuomio</i>	<i>Edellytysten punninta / täytyminen</i>
Käräjäoikeudet				
1. <i>Itä-Uudenmaan KäO 20/1056*</i>	16.7.2020	Seitsemän eri rikosnimikettä, Törkeä huumausainerikos ym.	Vangitsemisen edellytykset täyttyivät	A1, B, G
Hovioikeudet				
2. <i>HelHO 15/1747</i>	4.12.2015	Tapon yritys	Vangitsemisen edellytykset täyttyivät	D, F, G
3. <i>HelHO 20/1050* (muutoksenhaku kohtaan 1.)</i>	31.7.2020	Seitsemän eri rikosnimikettä, Törkeä huumausainerikos ym.	Vangitsemisen edellytykset täyttyivät	A, B, C
4. <i>I-SHO:2021:3</i>	9.7.2021	Kaksi ryöstöä, pahoinpitely, huumausainerikos, törkeä kotirauhan rikkominen	Vangitsemisen edellytykset eivät täytyneet	B2, C3, D
Korkein oikeus				
5. <i>KKO 2019:99*</i>	4.11.2019	Huumausainerikos, törkeä huumausainerikos	Vangitsemisen edellytykset täyttyivät syytteen nostamiseen asti, mutta sen jälkeen vangitseminen oli	B2, D, G

<i>Tapaus</i>	<i>Tuomion / päätöksen antopäivä</i>	<i>Epäilty rikosnimike</i>	<i>Päätös tai tuomio</i>	<i>Edellytysten punninta / täytyminen</i>
			suhteellisuusperiaatteen vastaista	
6. KKO 2020:16*	20.2.2020	Törkeä huumausainerikos	Vangitsemisen edellytykset eivät täytyneet	A1, -, G
7. KKO 2024:20	4.3.2024	Murha	Vangitsemisen edellytykset täytyivät	A1, B2, C
8. KKO 2025:28	26.2.2025	Törkeä ryöstö	Vangitsemisen edellytykset täytyivät, mutta alaikäisyyden painava syy ei	A1, B, C